

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ (HADİS) ANA BİLİM DALI

HZ. SEVBÂN b. BÜCDÜD'ÜN HAYATI VE RİVÂYETLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hasan KARATAŞ

ŞANLIURFA-2019

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ (HADİS) ANA BİLİM DALI

HZ. SEVBÂN b. BÜCDÜD'ÜN HAYATI VE RİVÂYETLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hasan KARATAŞ

Danışman:

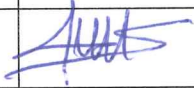

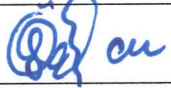
Doç. Dr. Abdullah YILDIZ

ŞANLIURFA-2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı 115202012 numaralı Hasan KARATAŞ'ın hazırladığı “Sevbân Bin Bücdü’ün Hayatı ve Rivayetleri” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 10/05/2019 tarihinde, saat 11:00’de yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

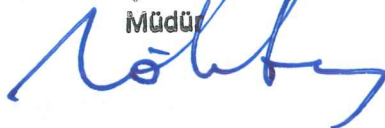
...../...../ 201.....

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Doç. Dr. Abdullah YILDIZ	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Nurullah AGİTOĞLU	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ömer SABUNCU	Kabul	

Bu tezin Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

08.07.2019

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı	Hasan Karataş
Öğrenci Numarası	115202012
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Programı	Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe)	Hız. Sevbân Bin Bücdüd'ün Hayatı ve Rivayetleri

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen yüksek lisans çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 107 sayfalık kısmına ilişkin, 16/04/2019 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından Turnitin adlı inihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 20 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça dâhil
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarım bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

17/04/2019

Hasan Karataş

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 17/04/2019

Doç. Dr. Abdullah YILDIZ
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

ÖZET

HZ. SEVBÂN B. BÜCDÜD'ÜN HAYATI VE RİVÂYETLERİ

KARATAŞ, Hasan

Yüksek Lisans Tezi

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdullah YILDIZ

Haziran, 2019, 105 sayfa

Bu çalışma, sahâbî Hz. Sevbân b. Bücdüd'ün hayatını, tâbînle olan rivâyet ilişkilerini ve günümüze intikal eden rivâyetlerini ele almaktadır. Çalışmamızın temel amacı ilgili sahâbînin hayatını, kişiliğini, hadisçiliğini ve rivâyetlerini tesbit edip kaynaklardan yararlanarak ortaya koymaktır. Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Sevbân b. Bücdüd'ün kimliği, kişiliği ve hayatı; konusunda söylenenler konusunda bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde ise Sevbân b. Bücdüd'ün rivâyet ettiği hadisler ve bu hadislerin râvilerinin Kütüb-i Tis'a'da dağılımı ele alınmaktadır. Bu hadisler tercümeleleri yapıldıktan sonra senet ve metin bakımından incelenmektedir; daha sonra sıhhat ve mana yönünden değerlendirmeye çalışılmaktadır. Bütün bu inceleme ve değerlendirmeler yapılırken başta İslâm tarihi, tabakât, ricâl, siyer ve hadis külliyatından yararlanılmaya çalışılmaktadır.

İlgili sahâbînin toplam rivâyet sayısı tekrarlarıyla birlikte 128 adet olup üzerinde çalışılan bu hadislerin Kütüb-i Tis'a'da dağılımı; Buhârî'de 3, Müslim'de 15, Nesâî'de 17, Ebû Dâvûd'da 12, Tirmîzî'de 13, İbn Mâce'de 19, Dârimî'de 10, Ahmed b. Hanbel ise tekrarlarıyla 80'dir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Sevbân b. Bücdüd, Sahâbe, Hadis, Rivâyet.

ABSTRACT

THE LIFE AND NARRATIONS OF SAVBÂN B. BUCDUD

KARATAS, Hasan

Master's Thesis

Department of Basic İslâm Sciences

Advisor: Assoc. Prof. Abdullah YILDIZ

June, 2019, 105 pages

In this study, the companion Hz. Sevbân b. Bûcdûd's life, narration which is related to its history, and the narrations related to the present are examined. The main purpose of this study is to determine the life, personality, hadithism and narrations of this companion and to provide information about its validity by utilizing the sources. The study consists of two parts.

In the first part, information about Sevbân b. Bûcdûd's the identity and life is given. For this purpose, Islamic history, biography (tabakat), ricals, prophetic biography and hadiths were tried to be used.

In the second section, the hadiths narrated by Sevbân b. Bûcdûd and the distribution of these hadiths in Kutub-i tis'a were discussed. These hadiths were examined in terms of text and notes after their translations, and these hadiths which were examined later were briefly evaluated.

Total story number of related companion is 128 with its repetition, these hadisths worked on Kutub-i Tis'a range: Buhari, 3; Muslim, 15; Nesai, 17; Abu Davud, 12; Tirmizî, 13; Ibn Mace, 19; Darimi, 10; Ahmed b. Hanbel, 80.

Keywords: Hz. Sevbân b. Bûcdûd, Companions, Hadith, Stories.

ÖNSÖZ

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla, Allah'a hamd, Resûlune ve onun âl ve ashâbına salât ve selâm olsun.

İslam dininin kaynağı şüphesiz Kur'ân-ı Kerîm ve ashâb-i güzünün bize ulaştırdığı sünnet-i seniyyedir. İlâhî davetin doğru anlaşılması, anlatılması, ve aktarılmasında ashâbın önemi yadsınamaz. Bunun en önemli sebebi ashâbın, Resûlullah (s.a.s.) ile aynı dönemde yaşamaları ve O'na bağlı bir hayat sürmeleridir. Onlar, Resûlullah'ın (s.a.s.) kendi hevâ ve hevesinden bir tek söz söylemeyeceğinin bilincinde olup mübarek ağzından çıkan her sözün vahyin denetiminde olduğunun bilincindeydiler. Dolayısıyla onlar, Resûlullah'tan (s.a.s.) sâdır olan söz, fiil ve takrirleri öğrenip hayatlarına tatbik etmişler ve her biri değişik ilim alanlarında nitelik kazanmışlardır. Bu sebeptendir ki vahyin muradının doğru bir şekilde anlaşılması ve anlatılması için ashâb-ı kirama ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç, ashâbın hayatlarının iyi araştırılıp öğrenilmesini gerekli hale getirmekte; zira ashâbın hayatı öğrenilmeden sünnetin öğrenilmesi mümkün olmamaktadır.

Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnet-i seniyyesini öğrenmemize ışık tutan ve dini hayatımızda bize rehber olan Hz. Peygamber'e yakınlığıyla bilinen önemli sahâbîlerden biri de Hz. Sevbân'dır. Resûlullah'a düşkünlüğü ile bilinen bu sahâbînin hayatının araştırılması ve anlatılması sahâbe biyografisi açısından bir zenginliktir. Ayrıca onun rivâyet ettiği hadislerin bir araya getirilip incelenmesi de bir zenginliktir. Fakat söz konusu sahâbinin Resûlullah'a çok yakın bir hayat sürmesiyle beraber çok hadis rivâyet ettiği söylenemez. Çünkü sahâbe hayatlarını ele alan tabakât ve terâcim kitaplarında onun hayatı ile ilgili fazla bilgi bulunmamasının yanında çağdaş bir çalışma da bulunmamaktadır.

Bu çalışmamızda biz, Sevbân b. Bücdüd'ü anlatan klasik biyografik temel eserler olan tabakât ve ricâl kitaplarından istifâde ettik. Ayrıca klasik hadis eserleri olan Kütüb-i Tis'a'dan onun hayatı ve rivâyetleri ile ilgili bilgileri bir araya getirmeye çalıştık.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte, tezin konusu, amacı, önemi ve metodunu belirttik.

Birinci bölümde; imkânlar nisbetinde ulaştığımız kaynaklardan Sevbân b. Bücdüd'ün kimliği, kişiliği ve hayatını ele aldık. Bu bağlamda adı, nesebi, Resûlullah (s.a.s.) ile olan birlikteliği ve vefâtı hakkında bilgi verdik.

İkinci bölümde; Sevbân b. Bücdüd'ün hadisçiliği bağlamında rivâyetlerini tesbit ve tahrîç ettik. Ayrıca; bu rivâyetlerle ilgili değerlendirmeler yaptık.

Çalışmamız esnasında bana yol gösteren ve yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Abdullah YILDIZ, Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN ve Dr. Öğr. Üyesi Ömer SABUNCU hocalarıma, teşekkürü bir borç bilirim.

Hasan KARATAŞ

Şanlıurfa-2019

HZ. SEVBÂN B. BÜCDÜD'ÜN HAYATI VE RİVÂYETLERİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
ORİRİJİNALLIK RAPORU VE BEYAN BELGESİ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. SEVBÂN BİN BÜCDÜD'ÜN HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI.....	3
1.1.1. Adı ve Nesebi.....	3
1.1.2. Hz. Sevbân'ın Doğumu, Yaşadığı Yer ve Vefâtı.....	4
1.2. KİŞİLİĞİ VE DİĞER ÖZELLİKLERİ.....	5
1.2.1. Şahsiyeti ve İlmi Kişiliği	5
1.2.2. Hz. Sevbân b. Bücdüd'ün Peygamber Sevgisi	6
1.2.3. Hz. Sevbân'ın Hz. Peygamber'e Bey'atı	10
1.2.4. Hz. Sevbân Hakkında Âyet İnmesi	10
1.2.5. İnsanların Hz. Sevbân'dan Nasihât İstemeleri.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. SEVBÂN B. BÜCDÜD'ÜN RÂVİLERİ VE RİVÂYETLERİ

2.1. RÂVİLERİ	14
2.2. RİVÂYETLERİ	14
2.2.1. Ahîr Zaman Fitnesi.....	15
2.2.2. Hummaya Tutulan Kişinin Ne Yapacağı	16
2.2.3. İnsanlardan Bir Şey İstemenin Hoş Görülmemesi.....	19
2.2.4. Allah'ın Salih Kulları Sevmesi:.....	21
2.2.5. Namazdan Sonra Yapılacak Dualar	23
2.2.6. İnsanların Ayıplarını Örtmek.....	25
2.2.7. Rüşvetin Haramlığı	27
2.2.8. Ağaçların Yakılmasının, Kesilmesinin ve Bir Cana Kıyılmasının Menedilmesi.....	28
2.2.9. Sehv Secdesi	30
2.2.10. Evlere İzinsiz Girmek	32
2.2.11. Sarık, Başörtüsü ve Ayakkabılar Üzerine Meshetmek	34
2.2.12. Ramazan ve Şevvalde Oruç Tutmanın Fazileti.....	34
2.2.13.Mehdi'nin Çıkışı	34
2.2.14.Cennete Giren Kimseler.....	34
2.2.15. Küreyşlilerin Müslümanlar Üzerindeki Hakları	41
2.2.16. Boşanmanın Hoş Karşılanmaması	42
2.2.17. Ümmetimden Hesapsız Cennete Girenler.....	44
2.2.18. Havz Kevser.....	46
2.2.19. Cihad.....	49

2.2.20. Fitneler ve Kiyâmet Alâmetleri	50
2.2.21. Giyim –Kuşam Ve Süslenme.....	52
2.2.22. Cennetin Asilere Haram OluŖu	53
2.2.23. Tevbenin Gerekliliği	55
2.2.24. Ziyet EŖyasının HoŖ Görülmemesi	55
2.2.25. Kurban Etinin Dağıtılması ve Saklanması nın Hükümü.....	58
2.2.26. Dünya Malının Yerilmesi	60
2.2.27. Hacâmatın Orucu Bozması:	62
2.2.28. Kusmanın Orucu Bozması	65
2.2.29. Duanın Kaza Ve Kaderi DeęiŖtirmesi.....	67
2.2.30. Allah Yolunda İnfak Etmek	69
2.2.31. Cenazeyi Defnetmenin Fazileti.....	71
2.2.32. Hastayı Ziyaret Etmenin Mükâfatı.....	73
2.2.33. Allah'a Secde Etmenin Mükâfatı.....	75
2.2.34. Amellerin En Faziletlisi Namaz.....	76
2.2.35. Hz. Peygamber'in Bir Yahudi İle Diyalogu	78
2.2.36. Hz. Peygamber'in Bir Olay KarŖısında Söylediği Söz	81
2.2.37. Kehf Sresini Okumanın Fazileti.....	82
2.2.38. Faziletli Dualar.....	83
2.2.39. Vitir Namazından Sonra İki Rekât Namaz Kılmak	84
2.2.40. Müminin Murakabe Halinde Olması	85
2.2.41. Yoldan Saptıran İmamlar	87
2.2.42. Sıla-i rahm Yapmanın Fazileti	90
2.2.43. Cenâze Geçerken Oturmanın Doğru Olmaması	91

2.2.44. Hz. Sevbân b. Bücdüd'ün Rivâyetleri ile İlgili Genel Değerlendirme	93
SONUÇ	94
KAYNAKÇA	98

KISALTMALAR

(a.s.)	Aleyhisselam
b.	Bin, İbn (Oğlu)
b.y.	Baskı Yeri Yok
bkz.	Bakınız
bny.	Baskı No Yok
bs.	Baskı
(c.c.)	Celle Celaluhu
DİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB.	Diyanet İşleri Başkanlığı
H.z.	Hazreti
MÜİFAV.	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
ö.	Ölüm tarihi
r.a.	Radiyallahu Anh/Anha
(s.a.s.)	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
thk.	Tahkik Eden
ts.	Tarihsiz
yy.	Yayınevi Yok

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kütüb-i Tis'a'daki Rivâyetlerin Konu ve Kaynak Dağılımı.....88

GİRİŞ

KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

Sünnetin (seniyyenin) doğru anlaşılması, yaşanması ve gelecek nesillere en doğru bir şekilde aktarılması nebevî dâvet açısından önem arz etmektedir. Bunun için ilk başta Hz. Muhammed'in (s.a.s.) sireti ve sahâbenin hayatlarının iyi bir şekilde araştırılıp öğrenilmesi, hadislerin sıhhat durumunu tesbit açısından son derece önemli bir husustur. Bu durumdan dolayı râvilerin hayatlarını, rivâyetlerini araştırmak, ilgili râvilerin yaşadıkları asrın siyasal, toplumsal ve eğitim ortamının, özellikle de hadislerle olan ilişkileri ve katkılarının iyi bilinmesi gerekir.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) davetine ilk icabet edip ona (intisab eden) nesil sahâbedir. İslam dininin ilk kaynağına en yakın olanlar da onlardır. Onlar Hz. Peygamber'e sevgi ve bağlılık içinde yaşamışlar; bunun neticesi olarak Hz. Peygamber'in hayatına en güzel bir şekilde vâkıf olmuşlardır. Dolayısıyla İslam'ın doğru anlaşılmasının yolu ancak sahâbe hayatına iyi vâkıf olmakla mümkündür. Bu yüzden İslâm âlimleri sahâbe hayatlarını ortaya çıkarıp tabakât ve terâcim kitaplarını yazmışlardır. Biz de aynı nedenle klasik eserlerden istifade ederek İslam'a hizmet etmiş olan Hz. Sevbân'ın (r.a.) hayatını, kişiliğini ve rivâyetlerini bir araya getirmeye çalışacağız.

ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI

Çalışmamızın birinci bölümünde; Hz. Sevbân'ın adı, nesebi ve hayatını ele aldık; Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Hz. Sevbân'ın hadisçiliğini, râvilerini tâbiînle olan rivâyet ilişkilerini ve rivâyet ettiği hadisleri ele aldık. Rivâyetlerin hadis metinlerini tercüme etmeye çalıştık. Rivâyet zincirini belirledik ve ilgili râvilerin hayatlarını kısaca tanıttık. Ayrıca "değerlendirme" başlığı altında bazı rivâyet ve râvileri hakkında şerhlerden istifade ederek bilgi verdik. Bunu yaparken en eski eserlerden başlamak suretiyle günümüze kadar yazılan klasik eserlerden kronolojik olarak yararlandık.

Hız. Sevbân'ın (r.a) hayatı ve şahsiyeti başlıklarında daha çok, İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) *et-Tabakâtü'l-kübrâsi*; Ebû Nu'âyim'in (430/1039) *Marifetüs-sahâbesi*; İbn Abdülber'in (ö. 463/1071) *el-İstiâb fi-ma'rifeti'l-sahâbesi*; İbn'ül Esîr'in (ö. 630/1233) *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-sahâbisi*; Mizzî'nin (ö. 742/1338) *Tehzîbü'l-kemâl*; Zehebî'nin (ö. 748/1347) *Siyer-i a'lami'n-nübelasi*; İbn Hacer'in (ö. 852/1448) *el-İsâbe fi Temyizi's-sahâbesi ve Takrîb'üt-tehzîb*; İbn Asakir'in, (571/1175) (Muhammed b. Mukerrem'in), *Muhtasar târîh-u Dımaşk* adlı biyografik eserlerinden istifâde edilmiştir.

İkinci bölümde, ise Ahmet b. Hanbel'in (ö.241/855) *Müsned'i*, Dârimî'nin (ö. 255/869) *Sünen'i*, Buhârî'nin (ö. 256/870) *Sahih'i*, Müslim'in (ö. 261/875) *Sahih'i*, İbn Mâce'nin (ö. 273/886) *Sünen'i*, Ebû Dâvud'un (ö. 275/888) *Sünen'i*, Tirmîzî'nin (ö. 279/892) *Sünen'i*, Nesâî'nin (ö. 303/915) *Sünen'*inden; Râvilerin tanıtımında ise, İbn Sa'd'ın *Tabakâtı*; Mizzî'nin *Tehzîbü'l-kemâl*; İbn Hacer'in *Takrîbü't-tehzîb* adlı ricâl hayatlarını anlatan kitaplardan yararlandık.

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. SEVBÂN b. BÜCDÜD'ÜN HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Adı ve Nesebi.

İsmi Sevbân b. Bücdüd veya İbn Cahder'dir. Künyesi Ebû Abdullah veya Ebû Abdurrahman'dir. Yaygın görüş künyesinin Ebû Abdullah olmasıdır.¹ Yemen asıllı olup Himyer kabilesindedir. Serât² ahalisinden olduğu, Hakem b. Sa'd b. Himyer yani Sa'd el-Aşire min Müdhac soyundan geldiği belirtilmiştir.³ Ayrıca kaynaklarımızda İbn Cahder ve İbn Yecdud denildiği de zikredilmektedir.⁴ Ancak Hz. Sevbân (r.a.) gerek nesebiyle gerekse ailesiyle ilgili çok ayrıntılı bilgiye tarih

---

¹Buhâri, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrahim, *Tarihu'l-kebir, Bny.* (Beyrut: Dâru'l kütübi'l-ilmîyye, ts.), 1: 181.

²Serât: Mekke ve Yemen arasında bulunan bir bölgenin adıdır. İbn'ül Esir, İzzeddin Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî. *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1994), 1: 480.

³İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zuhrî, *et-Tabâkâtu'l-kübrâ*, thk. Ali Muhammed, 1. Bs. (Kahire: Mektebetü'l-hancî, 2001), 4: 98.; İbni Mende, Ebû Abdullah Muammed b. İshak b. Muhammed b. Yahya b. Mende el-Abdi, *Marifetüs-Sahâbe*, thk. Üstad Doktor Amir Hasan Sabri, 1. Bs. (B.y: Cemiatu'l imâreti-l arabiyeti-l mütahâdide, 2005), 1: 359-360.; Ebû Nu'ayim, Ahmet b. Abdullah el-İsfahani, *Marifetü's-Sahâbe*, thk. Adil b. Yusuf el-Azezi, 1. Bs. (Riyad: Daru'l vatan lil-neşri, 1998), 1: 501.; İbn'ül Esir, İzzeddin Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî., *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, 1: 481.; İbn Abdülber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah el-Kurtubî, *el-İsti'âb fi marifeti'l-ashâb*, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-icil, 1992), 1: 218.; Mizzî, Cemaleddin Ebû'l-Haccâc Yusuf b. Zeki b. Abdurrahmân, *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, thk. Beşir 'Avvâd Ma'ruf, 6. Bs. (Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1944), 4: 413.; Zehebî, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. ez-Zehebî, *Siyeri a'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaût, 1. Bs. (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1981), 3: 15.

⁴İbn Asâkir, Takıyyuddîn Ebû'l-Kasım Ali b. Hasen b. Hibetullah, thk. b. Menzur Muhammed b. Mukerrem, *Muhtasar Târîhu Dimaşk*, 1. Bs. (Dimaşk: Dâru'l-fikr,1984), 5: 346.

kaynaklarında ulaşamadık, ulaştığımız kaynaklarda sadece babasının adının Cahder⁵ olduğu aktarılmaktadır

1.1.2. Hz. Sevbân'ın Doğumu, Yaşadığı Yer ve vefâtı:

Hz. Sevbân'ın, gerek doğum yeri gerekse doğum tarihi ile ilgili İslâm tarihi kaynaklarımızda kesin bir bilgiye rastlayamadık. Ancak onun Hicaz bölgesinde bir baskın neticesinde esir düştüğü ve bu esaret neticesinde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) onu satın aldığı bilgisine rastlayabildik. Esir düştükten sonra Hz. Peygamber (s.a.s.) onu satın aldığı ona hitaben şöyle buyurduğu nakledilmektedir: Ya Sevbân! Eğer istersen tabi olduğun kişilerle beraber gidip onlardan olursun; istersen de bizimle kalıp ehl-i beyt'ten olursun. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu teklifini dört gözle bekleyen Sevbân hiç tereddüt etmeden Hz. Peygamber (s.a.s.) ile beraber kalmayı kabul etti ve onunla hem seferlerde hem de evinde sürekli beraber kaldı. Resûlullah vefat edinceye kadar da ondan hiç ayrılmadı.⁶ Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Sevbân (r.a.) Şam'a gitti ve Remle'ye yerleşti. Orada bir ev yaptı, daha sonra Mısır'ın fethine katıldı ve orada kendine bir ev yapıp oraya yerleşti. En sonunda Humus'ta da kendine bir ev yaptı ve ölünceye kadar orada kaldı.⁷

Hz. Sevbân (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefâtından sonra birçok sahâbî gibi Medine'de kalmaya fazla dayanamayıp oradan ayrıldı. Medine'nin her tarafı ona peygamberimizi hatırlatıyordu. Oradan ayrılıp Şam bölgesine hicret etti. Remle'ye yerleşti ve daha sonra Mısır'ın fethine iştirak etti. Son senelerini Humus'ta geçirdi. Muaviye b. Ebû Sufyan döneminde, Hicretin 54. Senesinde de vefât etti.⁸

---

⁵Zehebî, *siyer'i-a'lam'in-nübelâ*, 3: 15.

⁶Zehebî, *Tehzîbu siyer-i a'lami'n-nübelâ*, 1: 82.

⁷İbn Sa'd, *et-Tabâkâtu'l-kubra*, 4: 98; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, 4: 414; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğabe fi ma'rifeti'sahâbe*, 1: 108.

⁸İbni Sa'd, *et-Tabâkâtu'l-kubra*, 5: 99; İbni Mende, *Marifetüs-sahâbe*, 359; Ebû Nu'âym, *Marifetüs-sahâbe*, 501; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, 4: 410; ez-Zehebî, *el-İber fi ğeber men-ğaber*, bny. (Beyrut: Dâru'l kütüp el-ilmîyye, 1384),1: 42.

1.2. KİŞİLİĞİ VE DİĞER ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Şahsiyeti ve İlmi Kişiliği:

Hz. Sevbân (r.a.) Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ve ailesinin hizmetinde bulunma şerefine nail olmuş sıra dışı kişiliği ile dikkat çekmiş bahtiyar bir sahâbîdir. O, hayatı boyunca hiç kimseden bir şey istememe karşılığında Hz. Peygamber'den cennete girmenin sözünü almıştır. Gerçekten o, izzet sahibi olup hiçbir zaman zilleti kabul etmemiş bir şahsiyettir. Arkadaşlarına ve sözlerine çok vefâkâr biridir. Hz. Peygamber'den (s.a.s.) bir an olsun ayrılmamış her sözünü ezberlemiş ve onu insanlara aktarmayı kendine vazife edinmiş biridir. Değişik kaynaklardan yaptığımız araştırmaya göre Hz. Peygamber'den (s.a.s.) 128 hadis rivâyet ettiği anlaşılmaktadır.⁹ O, dünya hayatından yüz çevirmiş lüks ve şatafattan kaçınmış ve bu hususta sahâbî arkadaşları ve etrafındaki insanlara nasihat etmiş ve onları uyarmıştır. Bu hususta Yusuf b. Abdulhamid şöyle demiştir: Hz. Sevbân'ı gördüm, benim üzerimde bir elbise ve yüzük gördü, bunun üzerine bana dedi ki, sen bu yüzük ile elbiseyi ne yapacaksın? Zira yüzükler hükümdar sahibi insanlara has bir şeydir. Bunun üzerine Yusuf b. Abdulhamid ona şöyle söz verdiğini belirtmiştir: Bundan sonra asla bir yüzük edinmeyeceğim.¹⁰

Hz. Sevbân Humus'ta hastalandığı esnada Humus valisi onu ziyarete gelmedi, onun yanına Kelaiyyin kabilesinden bir adam geldi ve Hz. Sevbân ona: Yazabilir misin? Dedi: adam evet dedi; Bunun üzerine, Hz. Sevbân yaz! Dedi, adam da Humus emiri Abdullah b. Kurz'a şöyle yazdı: Resûlullah'ın (s.a.s.) mevlası Hz. Sevbân'dan: Şâyet Hz. Musa ve Hz. İsa'nın (a.s.) kölesi burada olsaydı ve burada hastanlanmış olsaydı sen muhakkak yanına gidip onu ziyaret ederdin, şeklinde sitem edip, mektubu kapattı. Adam bunun üzerine Hz. Sevbân'ın kendisine yazdırdığı kitabı valiye götürdü ve vali kitabı okudu, sonra irkilerek kalktı ve etrafındaki insanlar

---

⁹ Zehebî, *el-İber fi ğeber men-ğaber*, thk. Ebû Hacir Muhammed Said b. Besyunî Zağlûlî, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-kutûbi'l-ilmîyye, 1985), 1: 42

¹⁰ Ebû Nuaym, *Hilyetu'l-evliya ve tabakâtu'l- asfiya*, 1. Bs. (Beyrut: mektebetu'l-hancî, 1988), 1: 180.

valiye ne oldu, diye merak etti. Daha sonra vali vakit kaybetmeden Hz. Sevbân'a gelip onunla bir saat oturduktan sonra kalkmak isterken Hz. Sevbân elinden tutup ona otur! Sana bir hadis söyleyeyim” dedi ve şöyle devam etti: Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu işittim: “Ümmetimden yetmiş bin kişi cennete girecek ve onların hiçbirine ne hesap olacak ne de ceza, vardır, her bin kişi de yetmiş bin kişiyle beraber cennete girecek.”¹¹

Hz. Sevbân, zamanının çoğunu Peygamberimizle geçirdiğinden dolayı her vesilede ondan hadisler öğrenip ezberlerdi, ezberlediği hadisleri de insanlara yaymayı şîâr edinmiştir. Ayrıca o, Hz. Peygamber'in vefâtından sonra siyasi işlerden uzak durmakla beraber zamanın idarecilerine uyarılarda bulunmaktan da uzak durmazdı.

1.2.2. Hz. Sevbân b. Bücdüd'ün Peygamber Sevgisi

“Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok merhametli ve bağışlayıcıdır.¹²” âyetine muhatab olan sahâbî nesli elbette vahyi en güzel şekilde anlamışlar ve hayatlarına tatbik etmişlerdir. Çünkü sahâbî nesli, vahyin kaynağı olan Hz. Peygamber (s.a.s.) ile içiçe yaşamakla beraber vahyin muradını çok iyi anlamışlardı. Onlar, Allah'ı sevmenin ancak peygamberi sevmek ve onun sünnetini hayatlarına tatbik etmekle mümkün olduğunu çok iyi biliyorlardı.

İşte bu sebeple, Hz. Muhammed'e (s.a.s.) tam bir teslimiyetle inanan ashâbı, ondan gelen tüm emirleri büyük bir teslimiyetle yerine getirdiler. Tebliğ noktasında onun karşılaştığı her sıkıntıya ortak oldular. Ona derin saygı duydular, onun derdine ortak oldular. Ayağına batacak dikene bile razı olmadılar. İnsanları hidâyete ulaştırma noktasında O'na her zaman maddi ve manevi destekte bulundular. Onu her şeyden çok sevdiler. İşte bunlardan biri de Hz. Sevbân idi. Hz. Sevbân, gerçek

---

¹¹Ez-Zehebî, *Tehzîbu siyer'i-a'lam'in-nübelâ*, 1: 82.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22418, 36: 98.

¹²Âl-i İmran, 3/31

manada Hz. Peygamber'e iliklerine kadar âşık biri idi. Özel bir durumu olmadığı müddetçe ondan ayrı kalmazdı. Bir gün rengi benzi atmış, zayıflamış, simasında hüznün ve keder belirtileri olduğu halde Resûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna çıktığında, Resûlullah (s.a.s.) kendisine şöyle sordu:

-Neyin var, hasta mısın, ya Sevbân!

Hz. Sevbân şöyle cevap verdi,

- Ya Resûlallah! Ne bir hastalığım var ne de bir ağrım. Ben sizden ayrı kaldığım zaman, sizi görünceye kadar içimde üzüntülü bir halet içinde oluyorum. Sonra birden aklıma âhirette sizi orada görmeyeceğim korkusu içimi kaplıyor. Zira siz cennette peygamberlerle yüksek bir makamda olacaksınız, ben ise cennete girsem bile orada sizinle olamayacağı. Çünkü ben orada daha aşağı bir mertebede olacağım ve cennete giremezsem sizi göremem diye korkuyorum dedi.¹³ Bu hadise üzerine şu âyet indi: “Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine eriştiği peygamberlerle, dosdoğru olanlarla, şehitler ve salih kimselerle beraber olacaklardır. Onlar ne iyi arkadaşlardır.”¹⁴

Bu âyetin tefsiri hakkında İbn Kesîr şöyle demektedir: Kur'an'ın birçok âyetinde rabbimiz kendisine ve Resûlüne itaat etmeyi emretmiştir. Kim Allah'ın ve elçisinin emrettiği görevleri yerine getirir ve Allah'ın ve Resûlünün rızasına uygun hayat yaşarsa ve onun yasaklarından uzaklaşırsa, Allah o kimseyi cennetinde, Peygamberlerle ve onlardan sonra gelen, sıddıklar, şehitler ve salih kimselere komşu yapar. Allah, Kur'an-ı Kerim'de böyle kişilerin ne güzel arkadaş olduğunu belirterek onları övmüştür. Bize İbn Humejd'in Saîd İbn Cübeyr'den söylediğine göre; O, şöyle demiştir: Bir gün Medine Ensârlarından biri üzüntülü bir halde mescide geldi. Onu bu şekilde üzüntülü gören Peygamber (s.a.s.): “Ey falan kişi ne oldu da seni böyle üzüntülü görüyorum” buyurunca; sahabe efendimiz; “Ey Allah'ın Resûlü beni size karşı üzüntülü gösteren durum, sizinle sürekli beraber oluşumuz, sizi görmemiz ve sizinle oturmamızın cennette de aynı şekilde olup olmayacağıdır. Çünkü siz cennette

---

¹³İbn Asâkir, *Târîhu dımaşk*, 5: 48.

¹⁴Nisa, 4/69.

yüksek makamlarda olacaksınız, biz ise yarın sizinle aynı derecede olamayacağız dedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz sessiz kaldı. Daha sonra “Kim Allah’a ve Peygamber’e itaat ederse işte onlar Allah’ın kendilerine nimet verdiği Peygamberler ile birliktedir... âyeti inince Efendimiz (s.a.s.) o kişiye haber göndererek onu bu inen âyetle müjdeledi.¹⁵

Hz. Sevbân’ın, Hz. Peygamber’e (s.a.s.) olan sevgi ve bağlılığını anlatan bir başka olay da şöyledir: Bir gün Yahudi bir din âlimi Hz. Peygamber’e gelerek ona şöyle hitap etti: “Esselamü aleyke ya Muhammed.” Hz. Sevbân, yahudi din bilgininin, Peygamberimize adıyla hitap etmesine kızarak adamın üzerine gidip: Niçin ya Resûlallah demedin?” diye çıkıştı. Daha da ilerleyerek yahudiyle kavgaya tutuştu ve adamı yere serdi. Resûlullah’a sadece adıyla hitap etmeyi hata telakki ederim” dedi. Bunun üzerine Yahudi; şöyle cevap verdi: “Biz ona Hz. Peygamber’e aile içindeki ismiyle hitap ederiz.” dedi. Bu hadise üzerine Hz. Sevbân’ı yatıştıran Resûlullah, “Benim ailedeki ismim sadece Muhammed'dir “ buyurdu.

Ve yahudi din bilgini Hz. Peygamber’e (s.a.s.) “sana bir soru için geldim” dedi.

Hz. Peygamber de şöyle buyurdu:

-Soracağın soru sana faydası olacaksa cevap vereyim?

Yahudi din âlimi,

-Seni dinleyeceğim,

Resûlullah, elindeki çubukla yeri çizerek Ona,

-Sor, buyurdu:

Yahudi din âlimi,

- Sema ve arz ditiğineğişde insanlar nerede olacak?

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.):

---

¹⁵Ebu Cafer, Muhammed b. Cerir b. Yezîd b. Kesir b. Galib el-Emlî, *Tefsiru'l-l kuran-i azîm*, thk. Samî b. Muhammed Selâmi, Bny. (B.y: Dâru'l tab'a lin- neşr ve-t tevzî, 1999), 4: 519.

-Köprünün üzerinde (veya yakınında) karanlıkta olacaklar. buyurdu.

Yahudi tekrar sordu,

-Müslümanlardan ilk önce sıradan geçecek olanlar kimler?

Hz. Peygamber, muhacirler buyurdu.

Yahudi tekrar sordu, müslümanlar cennete girdikleri zaman ne isteyecekler?

Hz. Peygamber, balığın ciğerinin arttığını isteyecekler.

Yahudi sordu, bundan sonra gıdaları ne olacak?

Hz. Peygamber, cennet buzağı, onlar için beslenir, o bir cennet öküzü ki cennetin otlarıyla beslenir.

Yahudi sordu, içecekleri ne olacak?

-Selsebil adı verilen bir pınardan içecekler.

Yahudi dedi ki, doğru söylediniz.

Yahudi tekrar sana bir soru daha sormaya geldim. Bu soruyu yeryüzünde bilecek kimse yok ancak peygamber ve bir iki kişi bilebilir.

Peygamber dedi ki, sana cevap verirsem faydalanacak mısın cevabımdan?

-seni iyi dinleyeceğim dedi.

Yahudi, sana bir çocuktan soracağım.

-Erkek menisi beyaz, kadınınki sarıdır, bu sular bir araya geldiğinde erkeğinki baskın gelirse erkek olur, kadınınki baskın gelirse kız olur.

Bu cevap üzerine yahudi, sen muhakkak ki doğru söyledin ve sen peygambersin dedi. Sonra da adam geri döndü.¹⁶

1.2.3. Hz. Sevbân'in Hz. Peygamber'e Bey'atı:

Sevbân (r.a.) insanlardan bir şey istememe ve kendi izzetini yüksek tutma, sadece Allah'tan isteme karşılığında, Resûlullah'ın kendisine cennete gireceğine tekeffül olma müjdesine nail olmuş bir sahâbîdir. Bu hadise islâm kaynaklarında ise şöyle anlatılıyor: Hz. Peygamber, bir seferde iken yanında hazır bulunanlara şöyle buyurmuştur: Kim bana bir meselede tekeffül ederse ben de ona cenneti tekeffül ederim. Bunun üzerine Hz. Sevbân acele davranarak ben dedi. Peygamberimiz de kimseden bir şey isteme ve soru sorma, buyurdu. Ondan sonra Hz. Sevbân kimseden bir şey istemedi hatta bineği üzerinde iken sopası yere düşse bile onu kimseden istemez bineğinden inip kendisi alırdı.¹⁷

1.2.4. Hz. Sevbân Hakkında Âyet İnmesi:

Kur'an-ı kerim, yirmi üç yıl boyunca tedricî olarak indirilmiştir. Bunlardan kimi âyetler, Allah resulüne soru sorulunca inmiş; kimi âyetler de Allah resulü ve sahabeye İslam öncesi geçmiş kavimler hakkında ve İslâmın emir ve yasaklarını bildirmek üzere inmiştir. Kur'anın bazı âyetleri ise bir olay üzerine inmiştir. Bir olay üzerine inen âyetlerinden biri de Sevbân b. Bücdüd hakkında inen âyettir. Bu hadise kaynaklarımızda şöyle geçmektedir: Hz. Sevbân, bir gün rengi benzi atmış, vücudu zayıflamış, yüzünde hüznün ve keder belirtileri olduğu halde Resûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna çıkmıştır. Resûlullah (s.a.s.) kendisine şöyle sordu:

-Neyin var, hasta mısın, ya Sevbân! Dedi,

Hz. Sevbân şöyle cevap verdi:

- Ya Resûlallah! Ne bir hastalığım var, ne de bir ağrım var. Ben sizden ayrı kaldığım zaman, sizi görünceye kadar üzüntülü bir hâl alıyorum. Sonra birden

---

¹⁷İbni Sa'd, *et-Tabâkâtü'l-kubra*, 5: 99; ez-Zehabî, *Tehzîbu Siyer'i-a'lam'in-nübelâ*, 3: 17; İbn Hacer el-Askalânî, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b.Ahmed, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbî*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Mu'avvid, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye, 1983), 1: 212.

ahirette de sizi görememe korkusu içimi kaplıyor. Zira siz cennette peygamberlerle yüksek bir makamda olacaksınız, ben ise cennete girsem bile orada sizinle olamayacağım.¹⁸ Beni üzen durum budur, dedi. Bu hadise üzerine şu âyet-i kerime indi:

“Kim Allah'a ve Peygamber'ine itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine eriştiği peygamberlerle, dosdoğru olanlarla, şehitler ve salih kimselerle beraber olacaklardır. Onlar ne iyi arkadaşlardır.”¹⁹

1.2.5. İnsanların Hz. Sevbân'dan Nasihât İstemeleri:

Sahâbe nesli, Allah resûlü'nün (s.a.s.) mektebinde Kur'an ve sünnet ışığında yetişmiş asr-ı saadet çağını yaşamış bir nesildir. Kur'an-ı kerim'de geçen: “Siz insanlar içinden çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülüğü men eder ve Allah'a inanırsınız.”²⁰ Ayeti sahâbenin nebevî misyonunda aldığı sorumluluğa işaret etmiştir. Onlar Kur'anı yaşayan ve her yönüyle bizlere örnek olan Allah resulünün her daim yanında olmuşlardır. Bu sahâbilerden biri de Yemen'de esir düşüp daha sonra Allah resulü tarafından satın alınıp azâd edilen ve ailesi yerine Allah resulüne hizmet etmeyi tercih eden Sevbân b. Bücdüd'tür. Allah resulüne olan aşkı muhabbeti takdire şayândır. Bu davranışı sahâbî ve tâbiîn döneminde onu ön plana çıkaran olaylardandır. Bu özelliğinden dolayı sahâbî ve tâbiîn büyükleri zaman zaman kendisinden nasihâtler dileyip Allah resulünden duyduğu hadisleri anlatmasını istemişlerdir. Örneğin tabiîn büyüklerinden olan Ömer b. Abdulaziz, havz-ı kevser konusunda bilgi almak üzere Sevbân'a bir haberci gönderdi. Hz. Sevbân b. Bücdüd de kendisine hem nasihâta bulunmak hem de Allah resulünden işittiği havz-ı kevser ile ilgili hadisi Ebû Seleme el-Habeşi ile Ömer b. Abdulaziz'e bildirdi. Hadis-i şerifte geçen rivâyet ise şöyledir: "Resûlullah'ın (s.a.s.): "Havzumun büyüklüğü Aden ile Balka'daki Ammân arası kadardır. Suyu süttten beyaz, baldan

---

¹⁸İbn Asâkir, *Târîh'u-Dımaşk*, 5: 48.

¹⁹Nisâ, 4/69

²⁰Âl-i imrân, 3/110.

daha da tatlıdır. Ondan içmek için bırakılan taşlar gökteki yıldızlardan daha fazladır. Ondan bir defa içen bir kimse bir daha ebediyen susuzluk çekmez. Ondan içmek için başına ilk gelenler fâkir muhacirler olacaktır. buyurdu. Ömer b. el-Hattab "Ey Allah'ın Resûlü! Bu zikrettiğiniz kişiler kimlerdir? diye sorunca, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle cevap verdi: "Bunlar toplumda gördüğünüz saç başı dağınık, giyimleri eski ve kirli kimselerdir. Evlenmek istedikleri zaman kendilerine saygın ve güzel kadınlardan verilmez, çaldıkları kapılar yüzlerine kapanır buyurdu. Bunun üzerine Ömer b. Abdulaziz şunu söyledi: Ben saygın ve güzel hanımlarla evlendim. Çaldığım her kapı bana açıldı. Fakat Allah'ın keremi ve fazileti ile miskin muhacir kimselerden olabilirim. Ve bu olaydan sonra bir daha ne saçımı tarayıp yağlarım ne de kirlenen elbiselerimi yıkarım²¹. dedi.

Yine bu sahâbînin meşhur bir nasihâtı kaynaklarımızda şöyle anlatılmaktadır: Abdullah b. Kurz el-Ezdi'nin valiliği zamanında Sevbân (r.a.), Humus'ta hastalanınca, Abdullah b. Kurz onun ziyaretine gelmedi. Kelâi kabilesinden bir kişi onun ziyaretine gelince, Hz. Sevbân ona kendisini ziyaret ettikten sonra: "Benim için bir risâle yazar mısın? dedi. O da yazarım karşılığını verdi. Sevbân: o zaman ona yaz dedi: Resûlullah'ın (s.a.s.) azatlısı Sevbân'dan, vali Abdullah b. Kurz'a! Eğer Hz. Musa veya Hz. İsa'nın bir azatlısı burada olup hastalanmış olsaydı, onu ziyarete gelirdin diye sitem etti. Daha sonra o kişi yazdığı mektubu katlayıp cebine koydu. Sonra adam mektubu getirip vali Abdullah b. Kurz'a verdi. Kendisine getirilen mektubu okuyan valinin yüzünü birden endişe kapladı. Orada bulunanlar valiye "Neyin var, bir durum mu oldu?" demeye başladılar. Daha sonra Abdullah b. Kurz hiç vakit kaybetmeden, Sevbân'nın (r.a.) yanına gelip, ziyaret etti. Onun yanında bir süre oturup, ayrılmak isteyince Sevbân onun elbisesinden çekip oturdu ve ona şunu söyledi: Otur sana Hz. Peygamber'den (s.a.s.) işittiğim bir sözü daha bildireyim. Resûlullah'ın (s.a.s.): "Ümmetimden yetmiş bin kişi hesap görmeden ve azab

---

²¹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22367), 36: 50

çekmeden cennete girecek, bunlardan her bin kişi ile beraber yetmiş bin kişi hesapsız ve cezasız cennete girecektir." buyurduğunu işittim²². Dedi.

---

²²İbn Asâkir, *Târîh-u Dımaşk*, 5: 48.

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. SEVBÂN b. BÜCDÜD'ÜN RÂVİLERİ VE RİVÂYETLERİ

2.1. Râvileri

Sevbân b. Bücdüd (r.a.), Hz. Peygamber'in kölesi olması hasebiyle onunla çok yakın bir ilişki içerisindeydi. Dolayısıyla Hz. Peygamber'den rivâyet ettiği hadislerin birçoğunu doğrudan rivâyet etmiştir, bunun yanı sıra ikinci kişilerden de hadisler rivâyet etmiştir. Bu râviler şunlardır:

Cubeyr b. Nufeyl el-Hadramî, Hasan el-Basrî, Hallad b. Ma'dân, Raşit b. Sad el-Makri, Ruzeyk Ebû Abdullah el-Hani, Salim b. Ebû Ca'd, Saîd el-Humusi, Suleymen b. Yasir, Süleyman el-Menbehi, Şeddat b. Evs, Şureyh b. Muslim el-Ğevlani, Şehr b. Havşeb, Ebû Abdusselam Salih b. Rüstam, Abdullah b. Ebû Ca'd, Abdullah b. Ady el-Behrâni, Abdurrahman b. Ğenem, el-Eşari, Abdurrahman b. Yezîd b. Muaviye b. Ebû Sufyan, Ma'dan b. Ebû Talha el-Yameri, Mekhul eş-Şami (ona yetişmedi), Ebû İdris el-Ğevlani, Ebû Esmâ er-Rahabi, Ebû eş'assani, Ebû Hayil Muazzini, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Ebû Selam el-Esved, Ebû Amr el-Havzani, Ebû Abdurrahman ec-Cubbeniyu, Ebû Kepşe es-Selûli, Ebû Misbah el-Makrî.²³

2.2. Rivâyetler

Sevbân b. Bücdüd, zamanının çoğunu Resûlullah (s.a.s.) ile beraber geçirmiştir. Bununla beraber Resûlullah'tan fazla hadis rivâyet ettiği söylenemez. Onun, rivâyet ettiği hadisler 128 tanedir. Biz de kütüb-i tis'a ve diğer kaynaklardan yararlanarak bu hadislere ulaşmaya çalıştık. Biz bu hadislerden 43 tanesini bir araya getirdik ve bu hadislerin ihtiva ettiği anlamlardan yola çıkarak 43 konu başlığı altında derledik. Bu hadislerin geçtiği yerleri işaret ettik. Yine bu çalışmamızda Sevbân'ın rivâyetlerini nakleden râvileri cerh ve ta'dîl yönünden inceledik, zayıf

---

²³Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 4: 414.; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğabe fî ma'rifeti's sahâbe*, 1: 481.; Ebû Nu'âym, *Hilyetu'l-evliya ve tabakâtu'l-asfiya*, 1: 180.

veya sikâ olduklarını belirttik. Bu râvilerin hayatlarını, isimlerini, rivâyetlerini ve vefât tarihlerini ulaşabildiğimiz kaynaklardan istifade etmek suretiyle dipnotlarda belirttik.

2.2.1. Ahîr Zaman Fitnesi:

حَدَّثَنَا حَمَّادُ يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ عَنْ أَبِي يُوْبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَدَّهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ²⁴

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hammâd yani b. Zeyd, o Eyyüp'ten, o Ebû Kılâbe'den, o Ebû Esmâ'dan, o da Sevbân'dan Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: “Ümmetimden, Allah'ın (kıyâmet) emri gelinceye kadar, hak üzere zaferler elde eden ve kendilerini terk edeceklerin zarar veremeyeceği bir zümre hep var olacaktır.” buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hammâd (b. Zeyd) → Eyyüp → Ebû Kılâbe → Ebû Esmâ → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Bu hadis-i şerifte, her zaman hak üzerinde bir zümrenin varolduğu ve bu zümreye hiç kimsenin zarar vermeyeceği vurgulanmıştır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22403 no'lu rivâyette geçen Ebû Kılâbe, Ebû Esmâ er-Rahabi; Müslim, İbn Mâce ve Tirmîzî'de ortak râvidirler. Ayrıca Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen Hammâd adlı râviden sonraki râviler Müslim ve Tirmîzî'de de ortaklırlar.

İlgili hadisın Müslim'deki tarikinde; Ahmet b. Hanbel'in rivâyetine ek olarak

²⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22403), 36: 88; Müslim, *İmâre*, 53; İbn Mâce, *İftitah*, 1; Tirmîzî, *Fiten*, 27.

(وهم كذلك) ifadesi yer almaktadır. İbn Mâce'nin tariki ise Ahmet b. Hanbel'in tariki ile aynı olmakla beraber (على الحق) ifadesinden sonra (منصورين) yer almaktadır. Tirmîzî'nin hadis tariki ise Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inden farklı olarak şöyle başlamıştır: (أما لا يضرهم) (لا يضرهم) ayrıca Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (أخاف على أمتي الأئمة المضلين) ibaresinden sonra (من يخذلهم) ibaresi yer almıştır.

Buhârî, bu hadiste bahsedilen taifenin ilim ehli olduğunu belirtiyor. İmam Nevevî (ö. 676/1277 h.)ise Müslim'in şerhinde bu tâifenin müminler olduğunu söylüyor. Bunların bir kısmı fâkihler, cihâd eden savaşçılar, zahidler ve ma'rufu emredip münkeri nehy edenler olduğunu söylüyor.²⁵

Ebû Davûd, Ebu Ya'le el-Mevsilî (ö. 220 h.) ve Hâkim en-Neysâbûrî, (ö. 405 h.) Hz. Ömer kanalıyla tahriç ettikleri bu hadisin isnadının sahih olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Muâviye kanalıyla bu hadisin şâhidi vardır.²⁶ Şuayb el-Arnaût ise bu hadisin Müslim'in şartına göre isnadının sahih²⁷ olduğunu belirtmiştir.²⁸

2.2.2. Hummaya Tutulan Kişinin Ne Yapacağı:

حَدَّثَنَا رَوْحٌ ثَنَا مَرْزُوقٌ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الشَّامِيُّ ثَنَا سَعِيدٌ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ ثَنَا ثُوبَانٌ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
إِذَا أَصَابَ أَحَدَكُمْ الْحُمَّى وَإِنْ الْحُمَّى قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيُطْفِئْهَا عَنْهُ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ وَلْيَسْتَقْبِلْ نَهْرًا جَارِيًا يَسْتَقْبِلُ جَرِيَةَ الْمَاءِ فَيَقُولُ بِسْمِ
اللَّهِ اللَّهُمَّ اشْفِ عَبْدَكَ وَصَدِّقَ رَسُولِكَ بَعْدَ صَلَاةِ الْفَجْرِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَيَعْتَمِسُ فِيهِ ثَلَاثَ عَمَسَاتٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي

²⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 36: 89 (2 nolu dipnot)

²⁶ Ebû-l-Abbas Şihabeddin Ahmed b. Ebu Bekr b. İsmail b. Selîm b. Kaymaz b. Osman el-Kinenî eş-Şafî, *Zevâid el-mesnid el-aşarâ*, 1. Bs. (Riyad: Dâru'l vatan lin-neşr, 1999), 8: 30.

²⁷Sahih Hadis: Adalet ve zabt sahibi râvilerin muttasıl senedle rivâyet ettikleri şâz ve muallel olmayan hadistir. Bkz. İbn Hacer el-Askalânî, *Nüzheti'n-nazar fi tevdihi nühbeti'l-fiker*, Bny.(Ankara: İ'tisam yayınları, 2016), 56; İsmâil Lütfü Çakan, *Hadis Usulü*, 1. Bs. (İstanbul: MÜİFAV. 2010), 105.

²⁸Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22403), 37: 88. (2 nolu dipnot).

29 ثَلَاثٌ فَخَمْسٌ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي حَمْسٍ فَسَبْعٌ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي سَبْعٍ فَتِسْعٌ فَإِنَّهُ لَا يَكَادُ يُجَاوِزُ التَّسْعَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ravh'tan (Şamlı Marzûk Ebû Abdullah), o Sa'id 'ten (şamlı bir adam), o da Sevbân'dan Nebi'nin (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Size humma hastalığı isabet ederse, humma ateşten bir parça olduğu için, derhal su ile söndürsün. (Şöyle ki): Akmakta olan bir nehrin içine girsin. Akıntıyı karşısına alıp dursun ve sabah namazından sonra ve güneşin doğuşundan önce şu duayı yapsın: "Allah'ın adıyla, Ey Allah'ım! Kuluna şifa ver ve Peygamber'inin (s.a.s.) sözünü doğrula!" nehre üç gün, üç kere bansın. Üçte şifa bulamazsa, beş, yedi, dokuz (gün)e kadar çıksın. Zira (bu tedavi) Allah'ın izniyle dokuz günü geçmez. (şifa hasıl olur)."

Senet Ricâli:

İbn Hanbel→Ravh→Marzûk Ebû Abdullah→Sa'id³⁰→ Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Bu hadiste hummâ hastalığına tutulan kişinin bu hastalıktan şifa bulması için ne yapması gerektiği anlatılmıştır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22425 nolu bu hadis, Tirmîzî'nin savm babında da geçmektedir. Tirmîzî bu hadisi, Ahmet b. Saîd el-Eşkar er-Ribâti kanalıyla almıştır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen Ravh adlı râvi, Tirmîzî'de Ravh b. Ubade olarak geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki 22425 nolu hadisdeki râvi ile Tirmîzî'deki söz konusu hadisde geçen Merzuk Ebû Abdullah eş-Şamî adlı râvi ile ortaktır. Ayrıca Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde "Sa'id" adlı râvi, ismi açık bir şekilde (سعيد رجل من أهل الشام) şeklinde

²⁹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22425), 36: 103; Tirmîzî, Savm, 28

³⁰ Sa'id b. Zer'a eş-Şamî: Said b. Zer'a el-Şamî el-Humsi el-Cerrad ve kendisine Hazzaf da denilmiştir. Ebû Hâtim onun meçhul olduğunu belirtmiştir. İbni Habben, *Sikât* adlı kitabında da zikretmiştir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 10: 433.

zikredilmişken, Tirmîzî’de adı verilmeden direk (رجل من اهل الشام) şeklinde zikredilmiştir.

Metin bakımından bu hadis ile ilgili şunu söyleyebiliriz. Ahmet b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçen 22425 nolu hadis, Tirmîzî’de bazı farklar olmakla birlikte benzer şekilde geçmektedir. Ahmet b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçen (وان الحمى) ibareleri yerine, Tirmîzî’de (فإن الحمى); aynı şekilde (بالماء البارد) yerine (بالماء); (يستقبل) yerine (وان لم) (فإن لم يبرأ); (فليغتمس) yerine, (فليغتمس); (صلاة الصبح) yerine (صلاة الفجر); (ليستقبل) yerine (فإنها لا تكاد تجاوز تسعا ياذن الله) (فإنه لا يكاد يجاوز التسع ياذن الله عز وجل); (يزأ) *Müsned*’te geçen (بالماء البارد) ibaresinden sonra Tirmîzî’de (فليستنقع نورا جاريا) ibareleri yer almaktadır.

Peygamber efendimiz bu hadis-i şerifinde humma hastalığına karşı uygulanması gereken tedavi yöntemini belirtmiştir. Peygamber efendimizin (s.a.s.) hayatı boyunca sıhhat ve afiyet kanusunda yaptığı tavsiyelere tıbb-ı nebevî denir. Tıp ilminde de peygamber’in (s.a.s.) belirttiği bu yöntemlerin büyük önemi vardır. İslam insan sağlığının korunması ve her zaman dikkat edilmesi için büyük itina göstermiştir. Peygamberimiz bu konuda en büyük örnektir. Onun hacamât olsun, az yemek, az konuşmak, az uyumak gibi tedavi yöntemleri bile bugün hala tıp dünyasında kabul görmektedir. Bunun en önemli nedeni ise nebevi yöntemlerin vahy kaynaklı olmasıdır.

Tirmîzî, bu hadisin “garib” olduğuna hükmediyor.³¹ Şuayb el-Arnaût ise bu hadisin râvilerinden Sa’id’in bilinmemesi sebebiyle bu hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.³²

---

³¹Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Fesi b. Tahir el-Susî er-Redvânî el-Mağribî el-Melkî, *Camîu’l favâid min camî-il usûl ve mecmâ ez-zavâid*. 1.Bs. (Küveyt: Mektebet İbn Kesîr, 1998), 3: 262

³²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22425), 37: 103, (1 nolu dipnot).

2.2.3. İnsanlardan Bir Şey İstemenin Hoş Görülmemesi:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ
قَتَادَةَ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ ثُوبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ سَأَلَ مَسْأَلَةً وَهُوَ عَنْهَا غَيٌّ
33 كَانَتْ شَيْنًا فِي وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ali b. Abdullah b. Cafer, Abdulmelik bin Abdullah b. Osman'dan, o Yezîd b. Zura'a'dan, o Sa'it b. Ebû Arûbe'den, o Katâde'den, o Salim b. Ebû Ca'd'ten, o Ma'dân b. Ebû Talha'dan, o da Sevbân'dan Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Kim muhtaç olmadığı halde insanlardan bir şeyi isterse, o istediği şey kıyâmet gününde kendisi için bir utanç vesilesi olur." buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ali b. Abdullah b. Ca'fer → Abdulmelik b. Abdullah b. Osman³⁴ → Yezîd b. Zurey → Saîd b. Ebû Arûbe³⁵ → Katâde → Salim b. Ebû

³³Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22420), 36: 100; ayrıca bkz. (*Müsned* 22405) 36: 90; (22385), 36: 101; (22366), 36: 49; (22374), 36: 57; (22423), 36: 102; (22424), 36: 102; Dârimî, *Zekât*, 17; İbn Mâce, *Zekât*, 25; Nesâî, *Zekât*, 86; Ebû Dâvûd, *Zekât*, 10.

³⁴Abdulmelik b. Abdullah b. Osman: Abdulmelik b. Abdullah b. Osman'a ait herhengi bir tercümeyle rastlanılmamıştır. Ayrıca bu râvi hakkında kitaplarda hayatı ile ilgili fazla bilgiye rastlanılmadı. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22420), 37: 100, (3 nolu dipnot). Ayrıca *Tehzibu'l kemâl*'da, Abdulmelik b. Abdullah'ın, hocası Yezîd b. Zurey diyorki: Bu râvinin gerçek isminin Abdullah b. Osman olduğunu söyledi, ayrıca bu râvinin hakkında rical kitaplarında her hangi bir bilgi yoktur. Mizzi: *Tehzibu'l-kemâl*: 32: 124

³⁵Sait b. Ebû Urbe: Gerçek ismi Mehran el-Atedevî'dir. Bin Adiy b. Yeşkerin mevlasıdır. İbn Hanbel bu kişi için her hangi bir kitabesinin olmadığını söylüyor eğer kitabesinin olsaydı kendisi bunu

Ca'd → Ma'dân b. Ebû Talha → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İnsanlardan bir şey istemenin hoş görülmediğini belirten bu hadis-i şerif, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde yedi farklı tarik ile zikredilmiştir. Söz konusu tarikde metin yönünden birbirinden oldukça farklılıklar olmakla birlikte, ancak anlam itibariyle birbirine yakındırlar. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22420 no'lu hadis 22405; aynı eserin 22385, 22366, 22374, 22423 ve 22424 no'lu hadisleri olarak da zikredilmiştir. 22405, 2285 ve 22424 no'lu hadislerde de Abdurrahman b. Yezîd ortak râvidirler. 22385 ile 22423 no'lu hadiste ortak râvi Ebû Zi'b'tir. 22366 no'lu hadis ile 22374 no'lu hadiste ortak râviler Âsım ve Ebû-l Aliye'dir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22385 no'lu hadis ile İbn Mâce'de yer alan hadislerdeki Vekî 'den sonraki râviler de ortaktır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22374 no'lu hadisi ile Ebû Dâvûd tarikinde Şu'be'den sonraki râviler ortaktırlar. Nesâî tarikinde Ebû Zi'b, Muhammed b. Kays ve Abdurrahman b. Yezîd,³⁶ Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde söz konusu rivâyetler ile İbn Mâce tarikinde ortak râvidirler.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde (واقبل) yerine İbn Mâce'de (انقبل); (قال قلت) yerine İbn Mâce'de (قلت) yer almaktadır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inin 22374 no'lu hadis ile İbn Mâce'nin tariki aynı olmakla beraber, İbn Mâce'de ziyade olarak (ان لايساءل) kelimesinden sonra (الناس) kelimesi yer almaktadır.

Allah (c.c.) insanoğlunu yaratılmışların en şerefli kılmasıdır. Bu sebeptendir ki kişinin zarurêt olmadıkça insanlara el açıp dilenmesine hoş bakmamıştır. İnsan kendi onur ve haysiyetini zedeleyecek davranışlardan uzak durmaya dikkat etmelidir. İnsan ihtiyaçlarını kendisi gibi zayıf, aciz bir varlıktan değil, her şeye gücü yeten, sonsuz

---

ezberleyeceğini söylüyordu. Kendisi de katede'nin tefsiri dışında her hangi bir yazısının olmadığını söyledi. Elli yedi yaşında vefat etmiştir. Mizzi, *Tehzibu-l Kemal*, 5: 11

³⁶ Abdurrahman b. Yezîd: Söz konusu bu râvi ile ilgili kaynaklarda her hangi bir terceme rastlamadık.

kudret ve kerem sahibi olan Allah'tan istemelidir.

Ahmet b. Hanbel bu hadisin, sahih olduğunu belirtmekle beraber ricalinin sika ve sahih olduğunu belirtmiştir. Ancak bu durumdan Abdulmelik b. Abdullah b. Osman³⁷ istisna edilmiştir.³⁸ Bezzâr ise bu hadis ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır: Bu tarik dışında merfû olan başka bir tarik bilinmiyor. İsnâdı ise hasendir.³⁹

2.2.4. Allah'ın Salih Kulları Sevmesi:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ أَخْبَرَنَا مَيْمُونُ ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ لِيَلْتَمِسُ مَرْضَاةَ اللَّهِ فَلَا يَزَالُ بِذَلِكَ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَجِبْرَائِيلَ إِنَّ فُلَانًا عَبْدِي يَلْتَمِسُ أَنْ يُرَضِّيَنِي أَلَا وَإِنَّ رَحْمَتِي عَلَيْهِ فَيَقُولُ جِبْرَائِيلُ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى فُلَانٍ وَيَقُولُهَا حَمَلَةُ الْعَرْشِ وَيَقُولُهَا مَنْ حَوْطَهُمْ حَتَّى يَقُولُوا أَهْلُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ ثُمَّ تَهْبِطُ لَهُ إِلَى الْأَرْضِ⁴⁰

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Bekr, Meymûn'den, Muhammed b. Âbbad'dan, o da Sevbân'dan bildirdiğine göre Nebi (s.a.s.) şöyle bildirmiştir: "Kul Allah'ın rızasını bekleyip durunca Allah, Cebrail'a (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Falan kulum benim rızamı elde etmek ister, bilin ki benim rahmetim de o kişinin üzerindedir" buyurur. Cebrail de "Allah'ın rahmeti filan kişinin üzerindedir." diye buyurur. Sonra yedi kat gökte bulunanların hepsi bu sözü birbirlerine söylerler. En sonunda bu söz yeryüzüne (söz edilen kişinin üzerine) iner." Buyurmuştur.

Senet Ricâli:

³⁷34 nolu dipnota bkz.

³⁸Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22420), 37: 100, (3 nolu dipnot).

³⁹Heysemî, Nureddin b. Bekr b. Süleyman, *Keşfu-l estâr an-zevâidi-l bezzâr*, Bs.1. (Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1979. m.), 1: 436.

⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22401), 36: 87.

**İbn Hanbel→Muhammed b. Bekr →Meymûn→Muhammed b. Âbbad →
Sevbân b. Bucdûd**

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'den gelen bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Sülası nitelikli olan bu hadis üç râvi ile rivâyet edilmiştir.

Allah Teâlâ, şeriat-ı Muhammediye'ye uygunluğu ile Allah'ı hoşnut eden ve sâlih ameller işleyen, inanan kulları için salih kullarının kalplerinde bir sevgi yaratacağını haber vermiştir. Bu, şüphesiz olacak ve kaçınılmaz bir durumdur. Bu Allah Resûlü' den (s.a.s.) değişik şekillerde rivâyet olunan sahîh hadislerde de belirtilmiştir. İmâm Ahmed der ki: Bize Affân, Ebû Hüreyre'den, onun da Hz. Peygamber'den (s.a.s.) naklettiğine göre o, şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki Allah teâlâ bir kulu sevdiği zaman Cibril'i (a.s.) çağırır ve şöyle der: Ey Cibrîl (a.s.) ben filanı seviyorum, sen de onu sev, buyurur. Cibrîl onu sever. Sonra Cibrîl, gök ehline de nida edip: Şüphesiz ki Allah filânı seviyor, der. Gök ehli de onu sever. Sonra onu Allah yeryüzünde sevgili kılar. Allah-u teâlâ bir kula da buğzettiği zaman Cibril'i (a.s.) çağırır ve: Ey Cibrîl, ben filancaya buğzediyorum, sen de ona buğzet, buyurur. Bunun üzerine Cibrîl de ona buğzeder, sonra gök ehline şüphesiz Allah-u teâlâ filâna buğz ediyor, siz de ona buğzedin, diye nida eder ve gök ehli de ona buğzederler. Sonra onun için yeryüzünde öfke, kin ve düşmanlık konulmuş olur. Yine İmâm Ahmed'in Esved İbn Âmir kanalıyla Ebû Ümâme'den rivâyetinde Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: "Şüphesiz ki sevgi Allah'tan, şöhret (bu sevginin yayılması) ise gökten başlamaktadır. Allah-u teâlâ bir kulu sevdiği zaman Cibril'e (a.s.) : Şüphesiz ben filanı seviyorum, buyurur. Bunun yerine Cibril (a.s.) de: "Muhakkak rabbimiz filanı seviyor, siz de onu sevin, diye nida eder."⁴¹

---

⁴¹Ebû'l-Fida İsmail İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 19/96 meryem

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih ve isnadının hasen⁴² olduğunu belirtmiştir.⁴³ Ahmet b. Hanbel ise Meymûne dışındaki tüm râviler için sıkı olduklarını söylüyor.⁴⁴

2.2.5. Namazdan Sonra Yapılacak Dualar

حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةَ ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ أَبِي عَمَّارٍ شَدَّادٍ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحْبِيِّ عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ
تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ⁴⁵

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel dedi ki): Bize Ebû Muğire, Evzaî'den, o Ebû Ammâr'dan, o Şeddad'tan, o Ebû Esmâ er-Rahabi'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle dediğini naklett: "Peygamber (s.a.s.)'in namazını kılıp kalkmak istediğinde üç kere istiğfar edip daha sonra "Allahümme entes-selamu ve-minkes-selam, tebarekte ya Zel-celali vel-ikram (Allah'ım! Esenlik ve selam sensin, esenlik Senden gelir. Celal ve ikram sahibi olan sen ne yücesin)" derdi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ebû Muğire → Evzâi → Ebû Ammâr → Şeddad → Ebû Esmâ er-Rahabi → Ebû Ca'd → Sevbân b. Bucdüd

⁴²Hasen Hadis: Zabtında hafif gevşek olan râvi veya râvilerin muttasıl senedle rivâyet ettikleri şazz ve muallel olmayan hadistir. Bkz. İbn Hacer el-Askalânî, *Nüzheti'n-nazar fi tevdihi nühbati'l-fiker*, 65; İsmâil Lütfü Çakan, *Hadis Usulü*, 110.

⁴³Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22401), 37: 87, (2 nolu dipnot).

⁴⁴Nureddin Ali b. Ebi Bekr el-Heysemî, *Müzmeî-z zavâid*, Bny. (Beyrut: Dâru'l-fikr, 1412 h.) 10: 335

⁴⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22365), 36: 48, ayrıca bkz. *Müsnedi* (22408), 36: 91; Dârimî, Sale, 88; Müslim, el-Mesecid, 931; İbn Mâce, İkametu-s sale, 32; Tirmîzî, Kitab'üs-sale, 113; Nesâî, Sıfati-s sale, 81.

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İlgili hadis, dipnotta görüldüğü üzere Kütüb-i Tis'a eserleri içerisinde mükerrer geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22365 ve 22408 nolu hadisler olarak geçmektedir. Ayrıca Dârimî, Müslim, İbn Mâce, Tirmîzî ve Nesâî'de de benzer metinlerle bu hadis zikredilmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde iki tarikte da ortak râvi el-Avzâî, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabi'dir. İki rivâyette de metin bakımından şöyle bir fark bulunmaktadır: 22365 nolu metinde geçen (ثلاثٌ مَرَاتٍ) ibaresi yerine, 22408 nolu rivâyette (يقول ثلاثاً ثم) şeklinde geçmiştir. Dârimî'de geçen bu hadiste, ortak râvi olarak Ebû Muğîre, el-Avzaî, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabi'dir. Metin bakımından herhangi bir fark yoktur. Bu hadisin Müslim'deki tarikinde da ortak râvi olarak, el-Evzaî, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabi'dir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki hadiste metin bakımından şöyle bir fark vardır: Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (إذا أراد أن ينصرف) ibare yerine, Müslim'de (إذا) (وقال) şeklinde geçmektedir. (ثم قال) yerine (ثلاث مَرَاتٍ) (انصرف) ibaresi yerine (ثلاث مَرَاتٍ) (انصرف) (ثم قال) (وقال) şeklinde geçmektedir. İlgili hadis (فَقُلْتُ لِلأَوْزَاعِيِّ كَيْفَ الاسْتِغْفَارِ قَالَ: تَقُولُ: أَسْتَغْفِرُ اللهَ، أَسْتَغْفِرُ اللهَ، أَسْتَغْفِرُ اللهَ) cümlesi ile bitiyor.

Bu hadisin İbn Mâce'deki tarikinde Ahmet b. Hanbel ile ortak râviler ise şunlardır: el-Avzaî, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabi'dir. Bu iki kaynak metin bakımından şöyle bir fark vardır: Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (قال) ibaresi yerine İbn Mâce'de (يقول) şeklinde geçmektedir.

Bu hadisin Ebû Dâvûd tarikinde ortak râviler olarak şöyle zikredebiliriz: el-Avzaî, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabi'dir. Hadis metninde ise Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (اللهم أنت السلام ومنك السلام تباركت يا ذا الجلال والإكرام) ibare yerine Ebû Dâvûd'ta (اللهم فذكر معنى حديث عائشة رضي الله عنها) yer almaktadır.

Bu hadisin Tirmîzî tarikinde ise, ortak râvi olarak el-Avzaî, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabi'dir. Hadiste metin bakımından bir fark yoktur. Nesâî tarikinde ise

ortak râvi olarak, Ebû Ammâr, Ebû Esmâ er-Rahabî'dir. Metin *Müsned*'te geçen (ثلاث مرات) ibaresi yerine Nesâî de (ثلاثا); (ثم قال) yerine (وقال) şeklinde geçmektedir.

Namazlardan sonra Allah'a zikretmek ve istiğfarda bulunmak sünnettir. Bu dua ve zikirler sabah ve ikinci namazında olduğu gibi farzdan sonra veya öğle ile akşam ve yatsı namazlarında olduğu gibi son sünnetleri bitirdikten sonra yapılır. Çünkü zikir namazın eksikliklerini tamamlar. Dua, ibadetten ecir ve sevap alma yoludur.⁴⁶

Şuayb el-Arnaût, Müslim'in şartına göre bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.⁴⁷ Ayrıca bu hadisi Müslim ve Ebû Avâne kendi sahihlerinde tahric etmişlerdir. Sıhhatı konusunda ise Tirmîzî ve İbn Hibbân bu hadisin sahih olduğunu zikretmişlerdir.⁴⁸ Ayrıca bu hadisin sıhhatı için Sahêvî el-Büldeniyet adlı kitabında bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.⁴⁹

2.2.6. İnsanların Ayıplarını Örtmek

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ ثنا مَيْمُونُ ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَا تُؤْذُوا عِبَادَ اللَّهِ وَلَا تُعَيِّرُوهُمْ وَلَا تَطْلُبُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ طَلَبَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ طَلَبَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ حَتَّى يَفْضَحَهُ فِي بَيْتِهِ⁵⁰

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Bekr, Meymûn'dan, o Muhammed b. Abbad'dan, o da Sevbân'dan bildirdiğine göre Nebi (s.a.s.) şöyle nakletti: Allah'ın kullarına eziyet etmeyin, onları utandırmayın, kusurlarını

⁴⁶Hamdi Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, 1. Bs. (İstanbul: Erkâm yayınları, 1991), 2: 318.

⁴⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22365), 37: 48, (1 nolu dipnot).

⁴⁸Albânî, *Sahîh'u Süneni Ebî Dâvûd*, 1. Bs. (Küveyt: Müesseseti'l neşr vet-tevzî, 2002), 5: 246;

⁴⁹Şemseddin ebu-l Hayr Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed es-Sehâvî, *el-Beldâniyet*, 1. Bs. (Riyad: Dâru'l ata, 2001), 1: 248.

⁵⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22402, 36: 88.

araştırmayın! Kim müslüman kardeşinin kusurlarını araştırırsa, Allah da onun kusurlarının peşine düşer ve evinde olsa bile onu rezil-u rüsva eder." Buyurmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.s.) bu hadiste insanların ayıplarının ve kusurlarının araştırılmaması böyle yapanları asla cezasız bırakmayacağını bu durumdan hoşnut olmadığını belirtmiştir.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Bekr → Meymûn → Muhammed b. Âbbad → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Bu hadis bize üç râvi ile rivâyet edilmiştir.

Bu hadiste müslümanın diğer müslüman kardeşinin ayıplarını araştırmaması, yaptığı yanlışlardan dolayı kınanmaması, yaptığı yanlıştan kurtulabilmesi için de baskı ve zorlama ile değil belki âlicenâplıkla karşılık vermelidir.

Şuâyb el-Arnaût, bu hadisin sahih li-ğayrihi⁵¹ olduğunu ve isnadının hasen olduğunu belirtmiştir.⁵²

Taberâni bu hadisi İbn Abbas ve Kudame b. Muhammed kanalıyla mu'ceminde tahriç etmiştir ancak sıhhatı konusunda herhangi bir hükümde bulunmuyor.⁵³

---

⁵¹ Sahih li gayrihi: sıhhat şartlarını en üst seviyede taşımamasına rağmen, kendisini sıhhat derecesine çıkaracak başka bir rivâyet bulunan hadislerdir. Bkz. İbn Hacer el-Askalânî, *Nüzheti'n-nazar fi tevdihî nühbeti'l-fiker*, 65; İsmâil Lütfü Çakan, *Hadis Usûlü*, 106.

⁵² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22402), 36: 88.

⁵³ Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed el-Zeylâi, *Tahrîc'ul-hadis vel esâr el-vakiâ fi-tefsir el-keşşaf lil-zemahşerî*, 1. Bs. (Riyad: Dâru'l neşr, 1414 h.), 3: 345.

2.2.7. Rüşvetin Haramlığı

حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ ثنا أبو بكرٍ يعني ابنُ عِيَّاشٍ عَنْ لَيْثٍ عَنْ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ : لَعَنَ رَسُولُ

54 اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِيَ وَالْمُرْتَشِيَ وَالرَّائِشَ يَعْنِي الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Esved b. Âmr nakletti (o dedi ki), bize Ebû Bekir, yani İbn-u Ayyaş, o Leysî'ten, o Ebû'l-Hattap'dan, o Ebû Zur'a'dan, o da Sevbân'dan rivâyetle şöyle anlattı: "Resûlullah (s.a.s.), rüşvet vereni, alanı ve aracılık yapanı da lanetlemiştir." buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Esved b. Âmr → Ebû Bekir → Leysî⁵⁵ → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen bu hadisi bize, Ahmet b. Hanbel ve Tirmîzî rivâyet etmişlerdir.

Cenâb-ı Hak, isim ve sıfatlarının tecelli etmesi için kurallar ve kanunlar koymuştur. Örneğin bir hâkim, kanunlar doğrultusunda hüküm vermekle mükellef olduğu halde, rüşvet alarak kanunların aksi yönünde hüküm verirse, o ülkenin adalet mefhumunun ortadan kalkmasına sebep olur. Aynen bunun gibi Allah'ın almayı ve vermeyi yasakladığı rüşvet, Allah'ın koyduğu kanunların, isim ve sıfatlarının tecelli etmesine mani olduğundan kesin bir dille lanetlemiştir.

Günümüzde “yolsuzluk ve rüşvet olgusu” sadece gelişmekte olan ya da geçiş ekonomilerinde değil tüm ekonomilerde ve toplumlarda ortak bir davranış olarak

---

⁵⁴Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22399), 36: 85.

⁵⁵Leysî b. Ebû Selim: O, İbn Ebû Selim'dir. Hocası Ebû el-Hattap'tır. Muaviye b. Salih ve Yahya b. Main onun hakkında öyle demişler. Hadis konusunda gevşek ve zayıf olduğu halde kendisinden hadis yazılırdı. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 24: 282-284.

görülmektedir. Rüşvet, toplumların ekonomik, politik ve kültürel yapıları ile ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece yolsuzluk ve rüşvet davranışını belirleyen faktörler de çok yönlü ve çok boyutlu olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, rüşvet ve yolsuzluk olayları farklı faktörlerden etkileniyor olsa bile, bu olayların ekonomik sonuçları önemli maliyetler doğurmakta ve toplumun kültürel yapısını zayıflatmakta ve güven olgusunun da ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Rüşvet ekonomik maliyetleri yanında yolsuzluk, toplumda eşitsizlik, haksızlık, sosyal ve siyasal kurumlara güvensizlik ve etik değerlerde aşınma gibi toplumsal sorunları arttırmaktadır.⁵⁶

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih li-ğayrihi olduğunu belirtmektedir.⁵⁷ Ayrıca Taberî *el-Kebir* adlı eserinde rivayet etmiş ve el-Hattâp adlı râvinin meçhul olduğunu söylemiştir.⁵⁸ Tirmîzî de bu hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.⁵⁹

2.2.8. Ağaçların Yakılmasının, Kesilmesinin ve Bir Cana Kıyılmasının Menedilmesi

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ مِنْ كِتَابِهِ ثَنَا بَنُ لُهَيْبَةَ ثَنَا شَيْخٌ عَنْ ثُوبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : مَنْ قَتَلَ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا أَوْ أَحْرَقَ نَخْلًا أَوْ قَطَعَ شَجْرَةً مُنْمِرَةً أَوْ ذَبَحَ شَاةً لِهَايِمَا لَمْ يَرْجِعْ كَفَافًا

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Yahya b. İshak, bize kitabından, o İbn-u

---

⁵⁶Taşar, Mehmet Okan, vd., Yolsuzluk ve Rüşvetin Kültürel Belirleyicileri, *Selçuk Ün. Sos. Bil. Der.* 38/2017. 140-153.

⁵⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22399), 6: 85.

⁵⁸Heysemî, ebû el-Hasan Nureddin Ali b. Bekr b. Süleyman el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid ve menbâu'l-fevâid*, 1. Bs. (Kâhire: Mektebeti'l küdsiyye, 1994.m.), 4: 198;

⁵⁹Hindî, Alemeddin Ali b. Hüsâmeddin b. Kadî b. Hân el-Kadiri eş-Şazeli el-Hindî, *Kenzu'l-ummâl*, Bs.5 (Byy. Muessesetu'r-risâle, 1981 m.), 5: 825

⁶⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22368), 36: 52.

Lehi'a'dan, o Şeyh'ten, o da Sevbân'dan Nebi (s.a.s.) 'in şöyle buyurduğunu nakletti: "Kim savaş esnasında haksız yere küçük ya da büyük bir canlıyı katlederse veya hurma ağacını yakarsa yahut meyve veren bir ağacı keserse ya da derisi için koyun keserse ecir almadan savaştan geri döner." buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Yahya b. İshak → İbn Lehi'a⁶¹ → Şeyh → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Bu hadis üç râvi ile rivâyet edilmiştir.

Bu hadiste Peygamber (s.a.s.) savaşta yaşlılara, çocuklara ve meyve veren ağaçlara zarar vermeyi yasaklamıştır. Allah (c.c.)'ın yaratmış olduğu mahlûkata, Allah'ın koyduğu kanunlar dairesinde müdahale edilebilir. Dinimiz insanın kendi heva ve hevesleri neticesinde yapılan hal ve davranışlarını yasaklamıştır. Savaş esnasında düşmana karşı nefis-i müdafayı meşru görmüştür. Ancak savaşta savunmasız yaşlılara, çocuklara hatta hayvan ve bitkilere zarar vermeyi hangi sebeple olursa olsun asla izin vermemiştir.

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.⁶² Heysemî ise Lehi'â'dan⁶³ dolayı bu hadisin zayıf olduğunu söylemektedir.⁶⁴

---

⁶¹Abdullah b. Lehi'a (ö. 174/791): Abdullah b. Lehîa b. Ukbe b. Ferân el-Hadremî Ebû Abdurrahman el-Mısrî, bu râvi fâkih ve kadı idi. Mısır kadılığı yapmıştır. Yahya b. Maîn onun hakkında kitapları yanmadan önceki rivâyetleri yazılabilir. Ayrıca "zaîfün, le yühteccu bi hadisihi ve sıkâtün" demiştir. İbn Hacer el-'Askalânî onun hakkında "sadûk" demiştir. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22368), 36: 52; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 15: 488.

⁶²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22368), 36: 52.

2.2.9. Sehv Secdesi

حَدَّثَنَا الْحَكْمُ بْنُ نَافِعٍ ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدِ الْكَالَاعِيِّ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ
جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : لِكُلِّ سَهْوٍ سَجْدَتَانِ بَعْدَ مَا يُسَلِّمُ ⁶⁵

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hâkem b. Nafi, İsmail b. Ayyaş'tan, o Abdullah b. Ubeyd el-külâi'den, o Züheyir'den, o Abdurrahman b. Cübeyr'den, o Babası Cubeyr b. Nufeyr'den, o da Sevbân'dan rivâyetle Nebi (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: " Namazda her bir sehiv/yanılma için selam verdikten sonra iki secde yapılması gerekir." buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hâkem b. Nafi → İsmail b. Ayyaş → Abdullah b. Ubey el-külâi → Züheyir⁶⁶ → Abdurrahman b. Cübeyr → Cubeyr b. Nufeyr → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Hz. Peygamber, namazda yanılma durumunda her sehiv (yanılma) için selamdan sonra iki sehiv secdesinin yapılması gerektiğini bildirmiştir.

---

⁶³58 nolu dipnota bkz.

⁶⁴Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid ve menbâu'l-fevâid*, B.y. (Beyrut: Dâru'l Fikr, 1412 h.) 5: 572.

⁶⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22417), 36: 87; İbn Mâce, *İkametu-s salât*, 136; Ebû Dâvud, *Salât*, 201.

⁶⁶Züheyir b. Salim el-Ansî: Ebû el- Meğarık el-Şamî. El-Haris el-Eymen ve Abdullah b. Umur el-Âs ve Abdurahman b. Cubeyr b. Nufeyr ve Umeyr b. Said el-Ensarı'den rivâyet almıştır. Kendisinden de Sevr b. Yezîd Safvan b. Umuru ve Ebû Vahıp Ubeydullah b. Vehib el-Kulaî ve Fadîl b. Faddale el-Hamzeni rivâyet almışlardır. *Mizzâ, Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 9: 406.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22417 nolu bu hadis, İbn Mâce'de îkâmetu-s salât babında ve Ebû Dâvûd' un Salât babında geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki rivâyette Züheyr ve Abdurrahman bin Cübeyr, İbn Mâce'de ve Ebû Dâvûd'da ortak râvilerdir. Osman b. Ebi Şeybe de İbn Mâce ve Ebû Dâvûd'da ortak râvidirler. İbn Mâce'deki İsmail b. Ayyaş Ebû Dâvûd'da sadece b. Ayyaş olarak geçmektedir.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen, (عبد الله بن عبيد الكلاعي) ibaresi yerine İbn Mâce'de (عبيدالله بن عبيد الكلاعي) şeklinde geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde ve Ebû Dâvûd'ta geçen, (لكل) yerine, İbn Mâce'de (في كلِّ) geçmektedir. Ebû Dâvûd'un hadis tahrir ettiği ise (ولم يذكر عن ابيه غير عمر) ibaresi ile sonlanmaktadır.

Namazda tadil-i erkâna riâyet bağlamında; namazın bir erkânını ertelemek, namazda iken başka yöne bakmak, namazın bir erkânını öne almak veya bir erkânı tekrarlamak, bir vacibi kasten terk etmek, geciktirmek veya değiştirmekten dolayı, selamın sonunda sehv secdesi yapmak vacip gelir. Namazın farzlarından birini unutmak veya bile bile yapılmaması halinde namaz bozulacağı için sehv secdesi kafi gelmez. Namazın iadesini yeniden yapmak gerekir. Vaciplerden birini bilerek terk etmek durumunda sehv secdesi ile yetinmemek gerekir ve namazın yeniden kılınması vacip gelir.⁶⁷

Şuayb el-Arnaût, ilgili hadisin isnâdının zayıf olduğunu söylemiştir.⁶⁸ Ebu Davûd ve İbn Mâce ise bu hadisi zayıf bir senedle rivâyet etmişlerdir. İbn Hacer de Fethul Bâri'de munkâtî bir senedle tahriç etmiştir.⁶⁹

---

⁶⁷ Lütü Şentürk, vd, *İslâm İlmihali*, 13. Bs. (Ankara: DİB. 2007), 181.

⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22417), 36: 97.

⁶⁹ Es-San'ânî, Hasan b. Ahmet, Yusuf b. Muhammed b. Ahmet er-Rubâi es-San'ânî, *Fethul ğaffâr el-camî el-ahkâm sünne*, 1.Bs. (B.y. : Dâri'l ilme'l-fevâid, 1427 h.), 1: 515.

2.2.10. Evlere İzinsiz Girmek

حَدَّثَنَا الْحَكْمُ بْنُ نَافِعٍ ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ عَنْ حَبِيبِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيحٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِي حَيٍّ الْمُؤَدِّبِ عَنْ ثُوبَانَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : لَا يَجُلُّ لِمَرِيٍّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَنْ يَنْظُرَ فِي جَوْفِ بَيْتِ امْرَأَةٍ حَتَّى يَسْتَأْذِنَ فَإِنْ نَظَرَ فَقَدْ دَخَلَ وَلَا يَوْمَ قَوْمًا فَيَخْتَصُّ نَفْسَهُ بِدُعَاءِ 70 ذُوئِهِمْ فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ وَلَا يُصَلِّيَ وَهُوَ حَقِيقٌ حَتَّى يَتَخَفَّفَ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hâkim b. Nafi, İsmail b. Ayyaş'tan, o Habip b. Salih'ten, o Yezîd b. Şureyh el-hadramî'den, o Ebû Hay el-Muezzini'den, o da Sevbân'dan bildirdiğine göre Nebi (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman bir kişiye, izinsiz bir şekilde başkasının evinin içine bakması haramdır. Çünkü bir kişinin, izinsiz bir şekilde başkasının evinin içine bakması içeri girmesi gibidir. Kişi namazı kıldırıp, cemâatten ayrı kendine has duada bulunmasın. Eğer bunu yaparsa cemâate ihânet etmiş olur. Kişi abdesti sıkışmış bir şekilde namaza durmasın." buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hakem b. Nafi → İsmail b. Ayyaş → Habip b. Salih → Yezîd b. Şureyh el-Hadramî⁷¹ → Ebû Hayy el-Muezzin → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Hiz. Peygamberimiz (s.a.s.) bu hadiste insanların mahremiyetinin önemine binaen izinsiz bir şekilde başkalarının evlerine girilmemesini ve bakılmamasını

⁷⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22415), 36: 96; Tirmîzî, *Salât*, 149; İbn Mâce, *İkâmetus-salât*, 31; Ebû Dâvud, *Tahâret*, 43

⁷¹Yezîd b. Şureyh:(101/720) Yezîd b. Şureyh el-Hadramî el-Humsi'dir. Ebû Zer'a bu râvi için hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Darekutni de bu râvi için, hadisin metruk ve zayıf olduğunu belirtmiştir. İbn Habben de cerh edilmişlerden olduğunu zikir etmiştir. Sevbân'den, Kab el-Ahbar, Ebû İmam el-Behili, Ebû Hayy el-Muazzin ve Hiz. Aişe'den hadis rivâyet etmiştir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 32: 1590.

emretmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22415 nolu geçen hadis, İbn Mâce, Ebû Dâvûd ve Tirmîzî'de geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen, İsmail bin Ayyaş, Hubeyb bin Salih, Yezîd b. Şureyh el-Hadramî ve Ebû Hey el-Muezzin, Tirmîzî'de, Ebû Dâvûd'da ve İbn Mâce'de ortak râvidirler. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen İsmail b. Ayyaş ise râvi olarak geçmemektedir.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer alan hadis, diğer kaynaklarda geçmekle beraber lafız yönünden birbirlerinden farklılıklar bulunmaktadır, ancak anlam itibariyle aynıdır. Örneğin, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde (لا يحل) ile başlayan hadis, İbn Mâce'de ise (لا يؤم عبد فيخص نفسه بدعوة دونه، فإن فعل) diye başlamaktadır. Ebû Dâvûd'da ise bu başlama (ثلاث لا يحل لأحد أن يفعلهن) şeklindedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki (ولا يؤم قوما فيخص) yerine, Ebû Dâvûd'da (ولا يؤم رجل قوما فيخص) (فيخص نفسه) yerine (فَيخص نفسه بالدعاء) yer almaktadır. *Müsned*'te geçen (فقد خانهم) kelimesinden sonra Ebû Dâvûd'da (ولا ينظر في قعر بيت قبل أن يستاذن فإن فعل فقد دخل) cümlesi ziyade olarak gelmektedir. Yine *Müsned*'te (ولا يصل) yerine (ولا يصلي) şeklinde (فيخص نفسه بالدعاء) yerine (ولا يقوم إلى) (فيخص نفسه بالدعاء) yer almaktadır. (فقد خانهم) ibaresinden sonra Ebû Dâvûd'da (ولا يقوم إلى) (الصلاة وهو حقن) ibaresi yer almaktadır.

Şuayb el-Arnaût, ilgili hadisin sahih li-ğayrihi olduğunu zikretmiştir. Yezîd b. Şureyh dışındakiler ise sika olduklarını belirtmiştir.⁷² Tirmîzî de bu hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.⁷³ Suyûtî, *et-Takrib* adlı eserinde bu hadisin Bişr b. Âdem'den dolayı zayıf olduğunu belirtmiştir.⁷⁴

Cahiliye döneminde insanlar birbirlerinin evlerine giderken izin alma âdetleri yoktu. Çünkü o dönemin insanları kendi döneminden önceki atalarının kültürlerinin

⁷²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22415), 36: 96

⁷³Askâlânî, ebûl Fadıl Ahmet b. Ali b. Muhammed b. Ahmet b. Hâcer el-Askâlânî, Bs. 1.(Byy. Dâru'l-kütüb, 1989 m.), 2: 83;

⁷⁴71 nolu dipnota bkz.

etkisi altında kalmışlardır. Onları adâb-ı muaşeret konusunda eğitecek, yol gösterecek bir kimse yoktu. İslamiyetin gelmesiyle, insan onurunu hafife alan bu anlayış ortadan kalkmıştır. Allah bu konuda: “Ey iman edenler, evlerinizin dışında başka evlere sahiplerinden izinsiz olarak ve içerde bulunanlara selam vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır, belki düşünürsünüz.” buyurmuştur.⁷⁵

2.2.11. Sarık, Başörtüsü ve Ayakkabılar Üzerine Meshetmek

خَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سَوَّارٍ ثَنَا لَيْثٌ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنْ عُثْبَةَ أَبِي أُمَيَّةَ الدِّمَشْقِيِّ عَنْ أَبِي سَلَامٍ الْأَسْوَدِ عَنْ ثَوْبَانَ
76 أَنَّهُ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْحُقَيْنِ وَعَلَى الْحِمَارِ ثُمَّ الْعِمَامَةَ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hasan b. Suvvar, Leysî yani b. Sa'id'ten, o Muaviye'den, o Utbe Ebû Ummeye el-Dimaşki'den, o Ebû Sellam el-Esvedi'den, o da Sevbân'dan şöyle buyurduğunu nakletti: "Peygamberimizin'in (s.a.s.) abdest alıp, ayakkabılarını ve sarığı mesh ettiğini gördüm." dedi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hasan b. Suvvar → Leysî yani b. Sad → Muaviye → Utbe Ebû Ummeye el-Dimaşki⁷⁷ → Ebû Selam el-Esved → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Konu hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) soğuk havalarda veya zarurî durumlarda müslümanlara kolaylık olsun diye mesh yapabileceklerini söylemiştir.

⁷⁵ Nur, 24/27.

⁷⁶Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22419), 36: 99; ayrıca bkz. (22383) nolu hadis; Ebû Dâvûd, Taharet, 57

⁷⁷Utbe Ebû Ummeye ed-Dimaşki: Kendisinden Muaviye b. Salih dışında kimse rivâyet etmemiş ve İbn Hibben dışında kimse ona itibar etmemiştir. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 36: 100.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inin 22419 nolu hadis olarak geçen bu rivâyet, aynı 22383 nolu hadis olarak Ebû Dâvûd'un taharet kitabında da 57 nolu hadis olarak geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis hem râvileri hem de metni bakımından farklıdır. Ancak hadisin ihtiva ettiği anlam aynıdır. 22383 nolu hadis bize dört râvi ile ulaşırken, 22419 rivâyet bize altı râvi ile ulaşmaktadır. Ebû Dâvûd tariki ile Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki 22383 nolu hadiste bulunan Yahya b. Sa'îd, Sevr, Raşid b. Sa'id ortak râvilerdir.

Ancak hadisler metin yönünden de aynı olmakla beraber arada bazı lafız farklılıkları mevcuttur. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (شَكَوْ إِلَيْهِ) yerine Ebû Dâvûd'da (فَأَصَابَهُمْ) şeklinde gelmiştir.

Mest, ayakları topukları ile beraber örten ayakkabıdır. Ayağa giyilen ve mest adı verilen ayakkabıların üzerine abdest alırken mesh etmek caizdir. Bu, dinimizin Müslümanlara sağladığı kolaylıklardan biridir. Peygamber (s.a.s.) hem mest üzerine mesh etmiş, hem de yapılmasını öğütlemiştir.⁷⁸

Şuayb el-Arnaût, ilgili hadisin sahih olduğunu ama isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.⁷⁹ Taberânî, *el-Kebir* adlı eserinde Muâviye b. Salih kanalıyla tahrir etmiştir.⁸⁰

2.2.12. Ramazan ve Şevvalde Oruç Tutmanın Fazileti

حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ ثنا ابنُ عَبَّاسٍ عَنْ يَجْجَى بْنِ الْحَارِثِ الدِّمَارِيِّ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحْبِيِّ عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

⁷⁸Şentürk, vd., *İslâm İlmihali*, 97.

⁷⁹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22419), 36: 99.

⁸⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22419), 36: 100. (2 nolu dipnot)

81 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ فَشَهْرٌ بِعَشْرَةِ أَشْهُرٍ وَصِيَامُ سِنَّةٍ أَيَّامٍ بَعْدَ الْفِطْرِ فَذَلِكَ تَمَامُ صِيَامِ السَّنَةِ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel(dedi ki): Bize Hakem b. Nafi, b. Ayyaş'tan, o Yahya b. el-has ez-Zemârî'den, o da Ebû Esmâ er-Rahâbî'den, o da Sevbân'dan naklettiğine göre Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim ramazan ayı orucunu tutarsa ki ramazan ayı on aya bedeldir; ertesinde de şevval ayından da altı gün daha tutarsa, sanki tüm seneyi oruç tutmuş gibi sayılır." dedi.

Senet Ricâli:

**İbn Hanbel → Hakem b. Nafi → b. Âyyaş → Yahya b. el-Has ez-Zemârî
→ Ebû Esmâ er-Rahabî → Sevbân b. Bucdüd**

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İlgili hadiste Peygamber efendimiz (s.a.s.) ümmetine daha fazla hayır ve hasenat kazanması için kendisinin de tuttuğu şevval ayındaki orucu bizlere tavsiye etmiştir.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22412 nolu şevval ve ramazan orucu ile ilgili hadisi Dârimî, İbn Mâce ve Nesâî'de de geçmektedir. Yahya b. Haris ve Ebû Esmâ er-Rahabî Ahmet b. Hanbel, Dârimî ve İbn Mâce'de, ortak râvidirler.

Hadisin metinleri her üç tarik da birbirinden farklıdır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis (من صام رمضان فشهْر بعشْرَة أشهر) diye başlarken, Dârimî'de (صيام شهر بعشْرَة أشهر) şeklinde, İbn Mâce'de ise söz konusu hadis, (من صام سنَّة أَيَّام بعد الفطر) şeklinde başlayacak olur.

Ramazanı tutup arakasından da şevvalden altı gün tutan kimse ömür boyu oruç tutmuş gibi sevap alır; çünkü: bir âyeti kerimede Allah (c.c.) şöyle

---

⁸¹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22412), 36: 94; Dârimî, *Savm*, 44; İbn Mâce, *Siyam*, 33; Nesâî, *Siyam*, 160.

buyurmuştur."Kim bir iyilikle gelirse ona on misli vardır.⁸²“ Denilmiştir. Bu hesaba göre ramazan on ay eder, altı gün de on ile çarpılınca iki ay eder. En faziletlisi de bu altı günü ramazan bayramından hemen akibinde arka arkaya tutulmasıdır.⁸³

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.⁸⁴ Ayrıca bu hadisi, İbn Hibbân, Ebû Esmâ er-Rahabî kanalıyla tahriç etmiş ve bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.⁸⁵

2.2.13. Mehdi'nin Çıkışı:

حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ عَنْ شُرَيْكٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي قَلَابَةَ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا رَأَيْتُمْ
الرَّيَّاتِ السُّودَ قَدْ جَاءَتْ مِنْ قِبَلِ حُرَّاسَانَ فَأْتُوها فَإِنَّ فِيهَا خَلِيفَةَ اللَّهِ الْمَهْدِيَّ⁸⁶

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Vekî, Şüreyk'ten, o Ali b. Zeyd'ten, o Kılâbe'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Siz eğer Horasan yönünden gelen o siyah bayraklı orduları görürseniz onlara gidin ve başlarındaki zata bi'at edin, çünkü o zat Allah'ın halifesi olan mehdi'dir." dedi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Vekî → Şüreyk⁸⁷ → Ali b. Zeyd⁸⁸ → Kılâbe → Sevbân b.

⁸² En'âm, 6/160.

⁸³ Abdulvrap Öztürk, *Riyazu's salihin şerhi*, 1. Bs. (İstanbul: Kahrman Yayınları, 2005), 2: 222.

⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 36: 94.

⁸⁵ İbn Hibbân, *Sahih-i hibbân*, 1. Bs. (Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1988). 8: 398

⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22387), 36: 70; İbn Mâce, *Fiten*, 34.

⁸⁷ Şüreyk b. Abdullah el-Nuha'i (177/794): Şüreyk b. Abdullah b. Ebî Şüreyk en-Nehaî, Ebû Abdullah el-Küffî el-Kadı. Vâsıt ve küfede kadılık yapmıştır. Ömer b. Abdulaziz zamanında yetişmiştir. Sadûk bir râvidir. Ancak çok hata yapmıştır. Kûfe kadılığını üstlendikten sonra hıfzı değişime (ihtilat) uğramıştır. Âdil, fâziletli ve âbid birisiydi. Bid'atçılara karşı müteşedditti. Bk. İbn Hacer

Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İbn Hanbel, *Müsned*'inde geçen 22387 nolu hadis, İbn Mâce'de de Mehdi'nin ortaya çıkışı ile ilgili geçen hadis mana itibariyle birbirine benzer şekilde geçmektedir. Her iki hadis'te de ortak râvi Ebû Kılâbe'dir.

Suyutî bu hadisin sıhhatı için sahih olduğunu belirtmiştir.⁸⁹ Şuayb el-Arnaût ise bu hadisin Şüreyk ve Ali b. Zeyd'ten dolayı zayıf olduğunu belirtmiştir.⁹⁰

Ebu Hureyre kanalı ile rivâyet edilen bu hadisin tarihi için, İbn Ma'in herhangi bir şey değildir, diyor. Ebu Zer'a, zayıf; Nesâî, metruk; İbn Hibbân ise hadisin muradı için münker olduğunu söylemiştir.⁹¹

Ebu Hureyre kanalıyla siyah bayraklılarla ilgili şöyle bir hadis rivâyet edilmiştir: "Siyah bayraklılar için, onların başlangıcı fitne, ortası delâlet, sonu ise küfürdür." Şeklidir.⁹² İbn Kesîr'in aktardığına göre, İbn Cevzi'nin "*Mevzûât*" adlı kitabında bu hadisin asılsız olduğunu bildirmiştir.⁹³

---

el-'Askalânî, *Takribu't-Tehzib*, 243; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, 12: 462.

⁸⁸Ali b. Zeyd: O Zuheyr b. Abdullah b. Ced'an b. Amr b. Kab b. Said b. Teym b. Murra el-Kureyşi el-Temimi'dir. Kendisi Şiâ meyillidir, ayrıca hafızasının da zayıf olduğu belirtilmiştir. O İshak b. Abdullah b. Haris b. Nevfel ve Enes b. Hâkim ve Enes b. Malik el-Ensari ve Evs b. Halid ve Bilal b. Ebû Bürde ve el-Hasan el-Basri'den rivâyet almıştır. Kendisi de İsmail b. Uleye, Câfer b. Süleyman el-Dabi'den rivâyet almıştır. Mizzî, *Tehzibu'l-kemâl ft esmâi'r-ricâl*, 20: 434.

⁸⁹ Suyutî, *Camî-s sağîr*, 1.Bs. (Beyrut: Dâru'l kütübi-l ilmiyye, 1971) 46.

⁹⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22387), 36: 70 (1 nolu dipnot).

⁹¹Ebu Bekir el-Beyhakî, Ahmet b. Hüseyin b. Ali b. Musa el-Horasan'i, *Dela'i-lin nubüvve*, 1.Bs. (Beyrut: Dâru'l kütübi-l ilmiyye, 1405 h.) 6: 516.

⁹²Ebu Abdullah Naim b. Hammâd, b. Muaviye b. Haris el-Huzâî el-Mervezî, *el-Fiten*, 1.Bs (Kâhire: Mektebet-tit tevhid, 1412 h),1: 202.

⁹³Ebûl-Fida İsmail b. Ömer İbn Kesir el-kureyşi el-Dimaşki, *Cemi'u-l mesenîd ves-sünen el-hedî li-akvam-i senen*, 2. Bs. (Beyrut: Mektebet dâr hudur lit-tib'â ve-neşir vet-tevzî, 1998).1: 663

2.2.14. Cennete Giren Kimseler

حَدَّثَنَا عَفَّانُ ثنا هَمَّامٌ وَأَبَانُ قَالَا ثنا قَتَادَةُ عَنْ سَالِمٍ عَنْ مَعْدَانَ عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ فَارَقَ
الرُّوحَ الْحَسَنَ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلَاثٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ الْكَبِيرَ وَالَّذِينَ وَالْغُلُولُ⁹⁴

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Affân, o Hemmâm ve Ebân'dan, o Katâde'den, o Selim'den, o Ma'dân'dan, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Kim bu üç şeyden uzak bir şekilde ölürse cennete girer: "Kibir, ğulül ve borç." Dedi.

Senet Ricâli:

**İbn Hanbel → Affân → Hemmâm ve Ebân → Katâde → Selim → Ma'dân
→ Sevbân b. Bucdüd**

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22369, 22390, 22427, 22428, 22434 nolu hadis İbn Mâce, Tirmîzî ve Dârimî de de zikredilmiştir. Bu hadis Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde beş değişik tarik ile bize ulaşmıştır. *Müsned*'teki bu tariklerde Katâde, Salim Ebû Ca'd, Ma'dân ve Hemmâm ortak râvidirler. Hadisin Dârimî tarikinde ise Katâde, Salim Ebû Ca'd ve Ma'dân b. Ebû Talha ortak râvidirler. Bu hadisin İbn Mâce tarikinde ise Katâde, Sâlim b. Ebû Ca'd ve Ma'dân b. Ebû Talha *Müsned*'in tarikine göre ortak râvidirler. Bu hadis Tirmîzî'de iki farklı yerde geçmektedir. Tirmîzî tarikinde ise *Müsned*'teki 22369 nolu geçen hadis ile ortak râviler, Katâde, Sâlim Ebû Ca'd ve Ma'dân b. Ebû Talha ortak râvidirler. Nesâî de ise Ahmet b. Hanbel'in bu hadisinde ortak râviler, Kâtade, Sâlim, Ebû Ca'd ve Ma'dân b. Ebû Talha'dır.

⁹⁴Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22369), 36: 53 ayrıca bkz. *Müsned*, (22390), 36: 74; (22427), 36: 104; (22428), 36: 105; (22434), 36: 109; İbn Mâce, Sadakat, 12; Tirmîzî, Es-siyer, 21; Dârimî, Büyü, 52.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsnedi*'nin 22369 nolu hadisinde geçen (دخل) kelimesi yerine 22390 nolu hadiste (فهو في الجنة) şeklinde ibaresi gelmiştir. Yine 22390 nolu hadiste (والدين) ve (اوحيبت له الجنة) ibaresi de fazladan gelmiştir. 22427 nolu hadiste ise (قال بهز) ibaresi eklenmiştir. 22428 nolu hadisin sonunda da (والغلول) kelimesi yer değiştirmiştir. 22434 nolu hadis ise 22390 nolu hadis ile mutâbıktır. Dârimî'deki hadis tarikinde ise *Müsned*'in 22369 nolu hadisine göre (والدين) ve (والغلول) kelimesi yer değiştirmiştir. Tirmîzî'nin hadisinde metin bakımından *Müsned*'in 22369 nolu hadisinden farklı olarak (دخل الجنة) ibaresi yer almıştır.

Hız. Peygamber (s.a.s.), insanı tertemiz fitratından uzaklaştıran kibir, cimrilik ve ğulül gibi kötü huylara karşı bizi uarmıştır. Özellikle şeytanın temsilcisi olduğu kibrin insanı helaka götüreceğini bildirmiştir. Sakındırdığı diğer önemli bir konu ise kul hakkıdır. Kul hakkını yiyen birisi ancak hak sahibi ile helalleştiğı zaman cennete girer. Bunun içindir ki, bir müminin cennete girmesinin yolu kul hakkı yememesi, kin ve kibir gibi huylardan arınmasıyla mümkündür.

Bu hadiste geçen “gulül” kelimesi ise kaynaklarımızda şöyle tarif edilmiştir. Bir şeyi gizlemek, çalmak, hiyanet etmek manalarına gelen, örfte umumiyetle ganimet malına hiyanet etmek anlamında kullanılır. Gulül İslâm hukukunda da bu çerçevede terim anlamı kazanmış ve devlet malına hiyanet etmek, özellikle de taksim edilmeden önce savaş ganimetinden bir şey çalmak şeklinde tanımlanmıştır. Kuran'daki, “Bir peygambere, ganimet, devlet malından, hiyanet etmesi yakışmaz⁹⁵” meâlindeki âyet nüzul sebebiyle ilgili rivâyetler göz önünde bulundurulduğunda gulül kelimesinin hem sözlük hem de terim anlamı için en uygun örneklerden birini teşkil eder. Ganimet malına ihanet etmenin dünyevî hükmüne gelince, “Ganimetten

---

⁹⁵Âl-i İmrân, 3/161

alınan ipliği. İğneyi, bundan daha değerli ve değersizini geri veriniz⁹⁶“ meâlindeki hadis, ganimeti taksim etmeden önce almanın câiz olmadığını göstermektedir.⁹⁷

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih olduğunu belirtmektedir.⁹⁸ Ayrıca bu hadisin şahidi olarak; Tirmîzî, İbni Mâce ve İbni Hibbân da tahriç etmişlerdir. Ayrıca Hâkim bu hadisi tahriç etmekle beraber Müslîm ve Buharî'nin şartına göre sahih olduğunu aktarıyor.⁹⁹

2.2.15. Küreyşlilerin Müslümanlar Üzerindeki Hakları:

حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ سَالِمٍ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اسْتَقِيمُوا لِقُرَيْشٍ مَا اسْتَقَامُوا
100 لَكُمْ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Vekî; A'meş'ten, o Selim'den, o da Sevbân'dan rivâyetle Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Küreyşliler doğru yolda oldukları müddetçe siz de onlara karşı sadık olun" buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Vekî → A'meş¹⁰¹ → Selim¹⁰² → Sevbân b. Bucdüd

⁹⁶İbn Mâce, "Cihâd", 34.

⁹⁷Koca, Ferhat, "Gulûl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 14: 190-192. İstanbul: TDV, 1996.

⁹⁸Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22369), 36: 53.

⁹⁹Es-San'ânî, *Fethul ğaffâr el-camî el-ahkâm sünen nebîne-l muhtâr*, 2: 698

¹⁰⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22388), 36: 71.

¹⁰¹A'meş (ö. 148/766): Süleyman b. Mihran el-Esedî, el-Kahilî, Ebû Muhammed el-Kufî, el-A'meş. Sikadır. Hadis hafızı olmanın yanı sıra Kıraat bilgisi olan biridir. Vera sahibidir ancak tedlis yapmıştır. İbn Hacer el-'Askalânî, *Takribu't-Tehzib*, 229; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 12: 76.

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen bu hadisi bize, Küttüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22388 nolu hadis, kureyşliler doğru yolda oldukları müddetçe diğer müslümanların onlara karşı bağlı olmalarını emreden bir hadis olup diğer hadis kitaplarında geçmemektedir, Ayrıca bu hadis altı râvi ile bize ulaşmaktadır.

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu hadisi Sâlim b. Ebû Ca'd Sevbân'dan direk işitmemiştir. Ancak bu hadisi başka âlimler rivâyet etmişlerdir.¹⁰³ Bu hadisi Taberî, *es-Sağîr* ve *el-Evsât* adlı eserinde rivâyet etmekle beraber, ricâlinin sıkı olduğunu belirtiyor.¹⁰⁴

2.2.16. Boşanmanın Hoş Karşılanmaması:

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ ثنا أَيُّوبُ عَنْ أَبِي قَلَابَةَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَمَا امْرَأَةٌ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ مِنْ غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ¹⁰⁵

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel(dedi ki): Bize İsmail, Eyyüp'ten, o Ebû Kılâbe'den, o da bir şahıs'tan, o da Sevbân'dan, Nebi'nin (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti:

---

¹⁰²Selim b. Ebû Ca'id: Gerçek ismi Rafi el-Eşcaî'dir. Kardeşleri Ziyad, Abdullah ve Ubeyd b. Ebû Ca'd'tir. O, Enes b. Malik, Sevbân, Cabir b. Abdullah, Ziyad b. Ebûd ve Selman b. Naim, Abdullah b. Ömer' den hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden, oğlu Hasan, Hasan b. Mervan, Hüseyin b. Abdurahman, Hakem b. Uteybe ve Süleyman el-Ameş hadis rivâyet etmişlerdir. Ebû Nuâyim, onun 97(h.) ya da 98 (h.) de vefat ettiğini söylüyor. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 10: 130.

¹⁰³Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22388), 36: 71. (1 nolu dipnot).

¹⁰⁴Heysemî, *Müzme'z -zavâid*, thk. Hüsameddin el-Kudsî, Bny. (Kahîre: mektebeti'l-kudsîyye, 1994 m.) 5: 288.

¹⁰⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22379), 36: 112, ayrıca bkz. *Müsned*, (22440), 36: 62; Dârimî, Talak, 6; İbn Mâce, Talak, 21; Tirmîzî, Talak, 12; Ebû Dâvûd, Talak, 18.

"Resûlullah'ın (s.a.s.) geçerli bir sebep olmadan kocasından boşanmak isteyen kadına cennetin kokusunu alması bile haram olur." buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → İsmail → Eyyüp → Ebû Kilabe → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyette İlgili Değerlendirme:

Bu hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) geçerli bir sebep olmadıkça boşanmak isteyen kadını şiddetle sakındırmıştır.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22440 nolu ve 22379 nolu hadis, Dârimî, İbn Mâce, Tirmîzî, Ebû Dâvûd'ta da geçmektedir. İbni Hanbel'in *Müsned*'indeki iki rivâyette, Eyyüp ve Ebû Kılâbe ortak râvi olarak geçmektedir. Bu hadis Dârimî, İbn Mâce, Ebû Dâvûd ve Tirmîzî'de geçmektedir. Beş muhaddisin rivâyettinde de Eyyüp, Ebû Kılâbe ortak râvidirler. Dârimî ve İbn Mâce'de Muhammed b. el-Fadıl ortak râvidir.

22440 nolu rivâyette geçen (من) lafzı yerine 22379 nolu rivâyette (في) olarak geçmektedir. Bu rivâyet, *Müsned*'te 22440 nolu rivâyette ve Ebu Davûd'ta geçen (في) yerine İbn Mâce'de (من) geçmiştir. Ebû Dâvûd'un tarikinde de في ( ) geçmiştir. Tirmîzî rivâyetlerinde ise (من) olarak yer almaktadır.

Şuayb el-Arnaût, Müslim'in şartına göre bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁶ İbn Hacêr, *Fethu'l-Bâri*'de bu hadisin sahih olduğunu ve bu görüşünü de İbn Hibbân ve İbn Hüzeyme'ye dayandırıyor. Ayrıca Suyufî, *Câmiu's-Sağır*'da bu hadis için Hasen olduğunu beyân ediyor.¹⁰⁷

İslâm dininde aile müessesinin devamına çok önem vermiştir. Bunun için de geçerli bir sebep olmadıkça boşanmaya asla geçit vermemiştir. İslam'da boşama

---

¹⁰⁶Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22440, 36: 112 (1 nolu dipnot)

¹⁰⁷İbn Hâcer, *Fethu'l-Bâri fi şerh-i sahih-i buhâr'i*. Bny. (Beyrut: Dâru'l-ma'arif, 1379 h.) 9: 402

yetkisi prensip olarak erkeğe verilmiştir. Ancak evlenmeden önce iyi tanımadığı bir bay ile evlendirilen bir bayan veya evleneceği erkeğin şiddet ve baskısından korkan bir bayan, nikâh esnasında erkekten boşanma iradesini isteyebilir ve bu şartla evlilik gerçekleşirse kadın da dilediği zaman kocasından boşama hakkını elde etmiş olmuş. Fıkıhta buna tefvîz-i talak denir. Bu hakkı veren bir erkek bir daha bu hakkı geri alamaz.¹⁰⁸

2.2.17. Ümmetinden Hesapsız Cennete Girenler:

حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبَّاسٍ عَنْ ضَمُضَمِ بْنِ زُرْعَةَ قَالَ شَرِيحُ بْنُ عُبَيْدٍ : مَرَضَ ثُوْبَانُ بِحِمَصٍ وَعَلَيْهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ قُرْطٍ الْأَزْدِيُّ فَلَمَّ يَغْدُهُ فَدَخَلَ عَلَى ثُوْبَانَ رَجُلًا مِنَ الْكَلَاعِيِّينَ عَانِدًا فَقَالَ لَهُ ثُوْبَانُ أَتَكْتُبُ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ أَكْتُبْ فَكَتَبَ لِلْأَمِيرِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُرْطٍ مِنْ ثُوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ لِمُوسَى وَعِيسَى مَوْلَى بِحَضْرَتِكَ لَعُدَّتْهُ ثُمَّ طَوَى الْكِتَابَ وَقَالَ لَهُ أَتَبْلِغُهُ إِيَّاهُ فَقَالَ نَعَمْ فَانْطَلَقَ الرَّجُلُ بِكِتَابِهِ فَدَفَعَهُ إِلَى ابْنِ قُرْطٍ فَلَمَّا قَرَأَهُ قَامَ فَرِعًا فَقَالَ النَّاسُ مَا شَأْنُهُ أَحَدَثَ أَمْرًا؟ فَاتَى ثُوْبَانَ حَتَّى دَخَلَ عَلَيْهِ فَعَادَهُ وَجَلَسَ عِنْدَهُ سَاعَةً ثُمَّ قَامَ فَأَخَذَ ثُوْبَانَ بِرِدَائِهِ وَقَالَ اجْلِسْ حَتَّى أُحَدِّثَكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ لِيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا¹⁰⁹

Tercüme:

Bize Ebû'l Yamâni, İsmail b. Ayyaş'tan, o Zamzam b. Zur'a'dan, o Şureyh b. Ubeyyid'in şöyle söylediğini bildiriyor: Abdullah b. Kurz el-Ezdi'nin valiliği zamanında Sevbân, (r.a.) Humus'ta hastalanınca, Abdullah onun ziyaretine gelmedi. Kelaî'lerden bir kişi onu ziyarete geldiği zaman Sevbân, o kişiye: "Benim için bir risâle yazar mısın? diye sordu adam: yazarım karşılığını verince, Sevbân: o zaman yaz dedi: Resûlüllah (s.a.s.) 'in azatlısı Sevbân'dan, vali Abdullah b. Kurz'a! Eğer Hz. Musa veya Hz. İsa'nın bir azatlısı burada olup hastalanmış olsaydı, onu ziyarete gelirdin ziyarete giderdin, yazdırıp mektubu katlayıp cebine koydu. Sonra adama

¹⁰⁸ Hamdi Dödüren, *Delilleriyle islâm ilmihali*, 1. Bs. (İstanbul: Erkam Yayınları, 1991), 634.

¹⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22418, 36: 98

"Bunu valiye götürebilir misin"? diye sorunca adam "evet" cevabını verdi. Daha sonra adam yazıp Abdullah b. Kurz'a verdi. Abdullah b. Kurz mektubu okuduğunda endişelendi. Orada bulunanlar "Neyin oldu? Bir durum mu oldu?" demeye başladılar. Daha sonra Abdullah b. Kurz hiç vakit kayıp etmeden, Sevbân (r.a.)'nın yanına gidip onu ziyarete gitti. Onun yanında bir süre oturup, ayrılmak isteyince Sevbân onun elbisesinden çekip oturttu ve ona şunu söyledi: Otur da sana Hz. Peygamber (s.a.s.)'den işittiğim bir sözü bildireyim. Resûlullah'in (s.a.s.): "Ümmetinden yetmiş bin kişi hesap görmeden ve azab çekmeden cennete girecek, bunların her bin kişi ile beraber yetmiş bin kişi hesapsız ve cezasız cennete girecektir." buyurduğunu işittim dedi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ebûl Yamani → İsmail b. Âyyaş → Zamzam b. Zur'a¹¹⁰ → Şureyh b. Ubeyyid → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'den gelen bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir.

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22418 nolu hadiste Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ümmetinden hesapsız cennete girecek olanların vasıflarından bahsedilmiştir. Hadisin başka bir tariki yoktur, bu hadis bizlere beş râvi ile ulaşmıştır. Şuayb el-Arnaût, râvi zincirinde geçen Zamzam b. Zer'a'nın sıkı olmadığını belirtmiştir.¹¹¹

---

¹¹⁰Zamzam b. Zer'a: Onun İbn Sevb'un oğlu olduğu söylenmiştir. Eğer onun babası Zer'a bin. Sevb ise o Dimeşklidir. Mizzi'ye göre ise o Hadramî olup Humusludur. Kendisi Şureyh b. Ubeyd el-Hadrami'den hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden İsmail b. Ayyaş ve Yahya b. Hamza el-Hadrami de hadis rivâyet etmiştir. Ebû Hatım Zamzam b. Zer'a için hafızasının zayıf olduğunu söylemiştir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, 13: 327.

¹¹¹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22418), 36: 99. (1 nolu dipnot).

2.2.18. Havz-u Kevser

حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ثَنَا بِنُ عِيَّاشٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُهَاجِرِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ سَالِمِ اللَّحْمِيِّ قَالَ : بَعَثَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِلَى أَبِي سَلَامٍ الْحَبَشِيِّ فَحَمَلَ إِلَيْهِ عَلَى الْبَرِيدِ لِيَسْأَلَهُ عَنِ الْحَوْضِ فَقَدِمَ بِهِ عَلَيْهِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ سَمِعْتُ ثَوْبَانَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ حَوْضِي مِنْ عَدَنَ إِلَى عَمَّانَ الْبَلْقَاءِ مَاؤُهُ أَشَدُّ بَيَاضاً مِنَ اللَّبَنِ وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَأَكَوِيبُهُ عَدَدَ النُّجُومِ مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرْبَةً لَمْ يَظْمَأْ بَعْدَهَا أَبَداً أَوَّلُ النَّاسِ وَزُوداً عَلَيْهِ فَقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْحَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هُمْ الشُّعَثُ رُؤُوسُ الدُّنْسِ تِيَابِ الدِّينِ لَا يَنْكِحُونَ الْمُتَنَعِمَاتِ وَلَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السُّدَدِ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ لَقَدْ نَكَحْتُ الْمُتَنَعِمَاتِ وَفُتِحَتْ لِي السُّدَدُ إِلَّا أَنْ يَرْحَمَنِي اللَّهُ وَاللَّهُ لَا جُرْمَ أَنْ لَا أَدهنَ رَأْسِي حَتَّى يَشَعَثَ وَلَا أَغْسِلَ ثَوْبِي الَّذِي يَلِي ¹¹²جَسَدِي حَتَّى يَتَسَخَّ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hüseyin b. Muhammed, b. Ayyaş'tan, o Muhammed b. El-muhaciri'den, o da Abbas b. Selim el-Luğemi'den, nakletti: Ömer b. Abdulaziz, havz kevseri sormak üzere Ebû Seleme el-Habeşi"ye bir haber gönderdi. Ebû Selam el-Habeşi de Sevbân'ın şöyle dediğini işittim dedi: "Resûlullah (s.a.s.)'in: "Havzumun büyüklüğü Aden ile Balka'daki Ammân arası kadardır. Suyu sütten beyaz, baldan daha da tatlıdır. Ondan içmek için bırakılan taslar gökteki yıldızlardan daha fazladır. Ondan bir defa içen bir kimse bir daha ebediyen susuzluk çekmez. Ondan içmek için başına ilk gelenler fâkir muhacirler olacaktır, buyurdu. Ömer b. el-Hattab "Ey Allah'ın Resûlü! Bu zikrettiğiniz kişiler kimlerdir? diye sorunca, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle cevap verdi: "bunlar toplumda gördüğünüz saç başı dağınık, giyimleri eski ve kirli kimselerdir. Evlenmek istedikleri zaman kendilerine saygın ve güzel kadınlardan verilmez, çaldıkları kapılar yüzlerine kapanır

¹¹²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*,(22367), 36: 50; (22409), 36: 92, ayrıca bkz. (22426) , 36: 103; (22430), 36: 106; (22447), 36: 115; (22367), 36: 50; Müslim, Fedail, 9; Tirmîzî, Sıfatu-l kıyame, 15; İbn Mâce, Zühd, 36.

buyurdu. Bunun üzerine Ömer b. Abdulaziz şunu söyledi: Ben saygın ve güzel hanımlarla evlendim. Çaldığım her kapı bana açıldı. Fakat Allah'ın keremi ve fazileti ile miskin muhacir kimselerden olabilirim. Bundan sonra bir daha ne saçımı tarayıp yağlarım ne de kirlenen elbiselerimi yıkarım. Dedi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hüseyin b. Muhammed → b. Ayyaş → Muhammed b. el-Muhâcir → Abbas b. Selim el-Luğemi¹¹³ → Ebû Sellam el-Esved → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İlgili hadis, dipnotlarda görüldüğü üzere Kütüb-i Tis'a eserleri içerisinde mükerreren geçmektedir. Hadiste Hz. Muhammed (s.a.s.) havz kevserinin vasfını bizlere anlatmıştır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22367 nolu hadis, 22409, 22426, 22430, 22447, 22367 nolu hadisler de Müslim, Tirmîzî ve Nesâî'de de geçmektedir. 22367 nolu hadis'in diğer tariklerinde geçen Katâde, Sâlim b. Ebû Ca'd, Ma'dân b. Ebû Talha, 22409, 22426, 22430, 22447 nolu hadislerde ortak râvidirler.

Söz konusu hadislerin metinleri anlam bakımından birbirlerine benzemektedirler. 22447 nolu hadis ile 22426 nolu hadis metinleri başlayışları aynı olmakla birlikte hadisin sonuna doğru metin olarak birbirlerinden farklılaşma bulunmaktadır.

Havz kevser, Allah'ın salih kullarına büyük bir hediyesidir. Allah' (c.c.) bu hediye Hz. Muhammed'e (s.a.s.) olan büyük bir ikramıdır. Peygamberimiz havz kevserini anlatmıştır. Allah'tan ümidimiz dünyada havuz hakkındaki bilgiyi, ahirette

---

¹¹³Abbas b. Selim el-Luğemi: Abbas b. Selim b. Cemil b. Ömer b. Sevvabe el-Dimeşki'dir. Rabia b. Yezîd, Umeyr b. Rabia ed-Dimeşki, Ebû İdris el-Havlânî ve Ebû Selem el-Esved'ten hadis rivâyet etmiştir. Kardeşinin oğlu el-Sakır b. Faddali b. Salim el-luğemi ve Ömer b. Muhacir de kendisinden rivâyetler almışlar. Dimeşk'te yaşadı. İbni Hacer, Onun sika olduğunu söylemiştir. *Mizzâ, Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 14: 211.

de onun tadını bize nasip etmesidir; havzın vasıflarından biri de şudur: havz kevserden içen bir kimse bir daha asla susuzluk çekmez. Bu konuda Enes'ten (r.a.) şöyle bir hadis nakl edilmiştir: Hz. Muhammed (s.a.s.) bir ara uyukladıktan sonra tebbesüm ederek mübarek başını kaldırdı. Ashâp "Ey Allah'ın Peygamberi niye tebbesüm ettiniz?" şeklinde sorunca. Hz. Peygamber'den (s.a.s.) bana bir vahy indi dedikten sonra kevser süresini okumaya başladı:

-Kevserin ne olduğunu biliyor musunuz?

-Allah ve Resûlü bizden daha iyi bilir. Demeleri üzerine;

-Kevser cennette bir nehirdir. Rabbim cennette bana vereceğini vaad etti. O kevserin üzerinde çok hayırlar vardır. Onun yanında bir havuz var kıyamet gününde ümmet o havuzun başında toplanacaklar. O havuzun kapları gökteki yıldızlar kadardı. Havz kevser hakkında başka bir hadiste Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu söyledi:

Cennette yürüdüğüm esnada gözüme bir nehir ilişti. Nehirin iki kıyısına içi delikli inciden yapılmış kubbeler yerleştirilmiş. Ben de Cebrail'a (a.s.) dedim ki:

-Ey Cebrail! Bunlar diye sorunca Cebrail (a.s.) şöyle cevap verdi:

-Bu kevserdir. Onu Rabbim sana verdi, diye cevap verdi.

-Melek elini havuzun altına vurdu.

-Çamurunun halis misk olduğunu gördüm. Buyurdu.¹¹⁴

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih olduğu ancak isnadının Abbas b. Selim el-Luğemi'den dolayı zayıf olduğu belirtilmiştir. Çünkü Abbas b. Salim bu hadisi Ebû Selem el-Habeşi'den rivâyet etmemiştir. Ebû Salem el-Habeşi kendisi de Sevbân'dan rivâyet etmemiştir.¹¹⁵

---

¹¹⁴ İmam-ı Gazâlî, *İhyâ-u ulüm-id-din*, Bny. (İstanbul: Merve Yayıncılık, ts.) 4: 1120.

¹¹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22367), 36: 51. (1 nolu dipnot).

2.2.19. Cihad:

حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ ثَنَا الْمُبَارَكُ ثَنَا مَرْزُوقُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحِمَاصِي أَخْبَرَنَا أَبُو أَسْمَاءَ الرَّحْبِي عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يُوشِكُ أَنْ تَدَاعَى عَلَيْكُمْ الْأُمَمُ مِنْ كُلِّ أَفْقٍ كَمَا تَدَاعَى الْأَكْلَةُ عَلَى قَصْعَتِهَا قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمِنْ قَلَّةٍ بِنَا يَوْمَئِذٍ قَالَ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ كَثِيرٌ وَلَكِنْ تَكُونُونَ غَنَاءً كَغَنَاءِ السَّبِيلِ تُنْتَزَعُ الْمَهَابَةُ مِنْ قُلُوبِ عَدُوِّكُمْ وَيَجْعَلُ فِي قُلُوبِكُمْ¹¹⁶ الْوَهْنَ قَالَ قُلْنَا وَمَا الْوَهْنُ قَالَ حُبُّ الْحَيَاةِ وَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ebû'n Nazir, Mubarek'ten, o Merzuk Ebû Abdullah el-Humusi'den, o Ebû Esmâ er-Rahabi'den, o da Sevbân'dan bildirdiğine göre Nebi (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(İnsanların) yemek yemek için tabağa davet edildiği gibi her taraftan milletlerin sizinle savaşmaya davet edilmesi yakındır." Buyurdu. Biz ey Allah'ın Resûlü! Bu, o gün bizim azlığımızdan dolayı mı olacak? Dediğimiz de: O, siz o gün çok kalabalık olacaksınız ancak selin önündeki çerçöp gibi (zayıf) olacaksınız. Düşmanlarınızın kalbinden sizden korkma hissi alınacak ve sizin kalbinize vehn konulacaktır." Buyurdu. Biz de: "Vehn" nedir? Diye sorduğumuzda: "Hayatı sevmek ve ölümü sevmemektir." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ebûl-Nazir → Mubarek → Merzuk Ebû Abdullah el-Himsi → Esmâ er-Rahabi → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22397 nolu bu hadis ayrıca Ebû Dâvûd'un *Müsned*'inde de bu hadis geçmektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde

¹¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22397), 36: 82; Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 5.

hadis altı râvi ile bizlere ulaşmaktadır. Ebû Dâvûd rivâyetinde ise dört râvi ile bize ulaşmaktadır.

Ebû Dâvûd rivâyetinde geçen (يوشك) kelimesinden sonra (الأمم) ifadesi gelmiştir. Yine Ebû Dâvûd'un hadis metninde (من كل أفق) ibaresi yoktur. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (على) ifadesi yerine (إلى) yerine, (فقال قائل) (قال قلنا) (فقال قائل) (ولكن تكونون) (بل أنتم) (قال أنتم) (ومن قلة نحن) (يا رسول الله أمن قلة بنا فقال قائل) (قالقلنا) (ولينزعن الله من صدور عدوكم المهابة منكم) (عدوكم ويجعل) (ولكنكم) (ويجعل) (الدينا) (الدنيا) (يا رسول الله) (وليقذفن الله) yer almaktadır.

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin isnadının hasen olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷

Hâkim el-Neysâburî bu hadis için sahih olduğunu beyân etmiştir. Bu hadisi aynı zamanda şeyhan da kendi sahihlerinde rivâyet etmişlerdir.¹¹⁸

Peygamberimiz bu hadiste ahîr zamanda müslümanların, düşmanların saldırılarına maruz kalacaklarını ve bu saldırılara mukavemet gösteremeyeceklerini ifade etmektedir. Bunun sebebi ise Müslümanları çerçöp olarak ifade edip sayı olarak çok olmalarına rağmen düşmanlarının az olan kuvvetlerine karşılık veremeyip mağlup olacaklarını haber vermiştir. Günümüzde olduğu gibi müslümanlar bir araya geledikleri için iki milyara yakın müslüman, dört milyon kadar siyonistlerin baskı ve zulümleri altında ezilmektedirler. Hadiste bunun bir sebebinin de dünyaya olan sevgileri ve ölümden korkmak olarak ifade edilmiştir.

2.2.20. Fitneler ve Kiyâmet Alâmetleri:

حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ ثَنَا بَقِيَّةُ ثَنَا عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَالِمٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنِ الْوَلِيدِ الرُّبَيْدِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الرُّبَيْدِيِّ عَنْ قُتَيْبَةَ بْنِ عَامِرِ الْوَصَّائِيِّ

¹¹⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22397), 36: 82. (3 nolu dipnot).

¹¹⁸İbn Hâcer, *Fethu-l bâri fi şerh-i sahih-i buhâr'i*. 13: 107

عن عبد الأعلى بن عبدی البهراني عن ثوبان مولى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : عَصَابَتَانِ
119 مِنْ أُمَّتِي أَحْرَزَهُمُ اللهُ مِنَ النَّارِ عِصَابَةٌ تَغْزُو الْهِنْدَ وَعِصَابَةٌ تَكُونُ مَعَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize ebûn-Nadir, o Bakiye'den, o Abdullah b. Selim ve Ebû bekir b. Velid ez-Zebîdî'den, o Muhammed b. Velid ez-Zebîdî'den, o Lokman b. Amir el-Vasabî, o Abdulâla b. Âdî el-Behrânî'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Ümmetimden iki grup insan vardır, Allah onları cehennem azabından korumuştur. Bunlardan bir grup Hintlilere karşı savaşmış, diğer bir grup ise Meryem oğlu İsa ile birlikte savaşan gruptur." Buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ebû'n-Nadir → Bakîyye¹²⁰ → Abdullah b. Selim Ebûbekir b. Velid ez-Zebîdî → Muhammed b. Velid ez-Zebîdî → Lokman b. Amir el-Vusabi → Abdul'âla b. Âdî el-Behrânî → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22396 nolu hadis yedi râvi ile bize ulaşmaktadır. Nesâî' de de geçmektedir. Bu râvilerden Bakiyye, Ebû Bekir el-Zubeydi, Muhammed b. el-Velid el-Zubeydi, Lokman bin Âmir ve Abdulâle bin Udey el-Bahrâni Nesâî'de ortak râvidirler.

Söz konusu iki hadis metni arasında farklılıklar şöyledir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde (عَصَابَتَانِ مِنْ أُمَّتِي) ifadesi geçiyor iken Nesâî'de sadece (أَحْرَزَهُمُ اللهُ مِنَ النَّارِ)

¹¹⁹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22396), 36: 81; Nesâî, Cihad, 41.

¹²⁰Bakîyye b. Velid: Bakiyye b. Velid b. Sa'id b. Kâb b. Haris el-Kilai el-Himyeri el-Meytemi. 110 h. Yılında doğmuş. 197 h. Yılında da vefat etmiştir. Darekutni, Bakiyye için şöyle demiş: Bakiyye terk edilmiş bir kavimden hadis aldığını söylemiş. İbrahim b. Edhem, İshak b. Salebe, b. Ayyaş, Bahir b. Sait ve Bişr b. Abdullah b. Yassar'dan hadis rivâyet etmiştir. İbrahim b. Şemmes, İbrahim b. Musa el-Farra, Ebû Utbe Ahmet b. Farraj el-Hicazi de kendisinden hadis rivâyet etmişlerdir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 4: 192.

ifadesi yer almaktadır. Aynı şekilde Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (عيسى بن) ifadesi yerine Nesâî'de (عيسى ابن مريم عليهما السلام) ifadesi bulunmaktadır.

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin hasen olduğunu ancak, Bakîyye'den dolayı isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.¹²¹

2.2.21. Giyim-Kuşam Ve Süslenme:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ ثَنَا هَمَّامٌ ثَنَا يَحْيَى حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ سَلَامٍ أَنَّ جَدَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَا أَسْمَاءَ حَدَّثَهُ أَنَّ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُ : أَنَّ ابْنَةَ هُبَيْرَةَ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي يَدَيْهَا خَوَاتِيمٌ مِنْ ذَهَبٍ يُقَالُ لَهَا الْفَتْخُ فَبَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهَا بِعُصَيَّةٍ مَعَهُ يَقُولُ لَهَا أَيْسُرُكَ أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ فِي يَدِكَ خَوَاتِيمَ مِنْ نَارٍ فَأَتَتْ فَاطِمَةَ فَشَكَتْ إِلَيْهَا مَا صَنَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَانْطَلَقْتُ أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ خَلْفَ الْبَابِ وَكَانَ إِذَا اسْتَأْذَنَ قَامَ خَلْفَ الْبَابِ قَالَ فَقَالَتْ لَهَا فَاطِمَةُ انْظُرِي إِلَى هَذِهِ السِّلْسِلَةِ الَّتِي أَهْدَاهَا إِلَيَّ أَبُو حَسَنٍ قَالَ وَفِي يَدَيْهَا سِلْسِلَةٌ مِنْ ذَهَبٍ فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا فَاطِمَةُ بِالْعَدْلِ أَنْ يَقُولَ النَّاسُ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَفِي يَدِكَ سِلْسِلَةٌ مِنْ نَارٍ ثُمَّ عَذَمَهَا عَذْمًا شَدِيدًا ثُمَّ خَرَجَ وَلَمْ يَقْعُدْ فَأَمَرَتْ بِالسِّلْسِلَةِ فَبِيعَتْ فَاشْتَرَتْ بِثَمَنِهَا عَبْدًا فَاعْتَقْتَهُ فَلَمَّا سَمِعَ بِذَلِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَبَّرَ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّى فَاطِمَةَ مِنَ النَّارِ¹²²

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdusamed, Hammem'den, o Yahya'dan, o Zeyd b. Sellemi'den, o dedesin'den, o Esmâ'dan, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: Hubeyre'nin kızı Resûlullah'in (s.a.s.) huzuruna elinde altından yüzükle gelince, Hz. Peygamber (s.a.s.) de onun eline vurmaya başladı ve "Allah'ın eline ateşten yapılmış yüzükle koymasını diler misin?" buyurdu. Daha sonra Hubeyre'nin kızı, Hz. Fatıma'nın yanına gelip Resûlullah (s.a.s.) ile aralarında geçen

¹²¹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22396, 36: 81 (1 nolu dipnot).

¹²²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22398, 36: 83.

durumu anlattı. Biz de Resûlullah'ın (s.a.s.) ile birlikte (Fatıma'nın evine) gittik. Allah Resûlü (s.a.s.) kapının arkasında bekledi. Hz. Peygamber (s.a.s.) içeriye geleceği zaman kapının arkasında beklerdi. Hz. Fatıma annemiz Hubeyre'nin kızına altını da bana Hz. Ali (Ebû-l Hasan) hediye etti dedi. Bileklerinde altın zinciri vardı. Bundan sonra Allah Resûlü'nün (s.a.s.) içeriye teşrif edip: "Ey kızım Fatıma adil ol! (israftan sakın) İnsanların Peygamberin kızının elinde ateşten bir zincirin demelerini ister misin" deyip onun bu davranışı tasvip etmeyip oturmadan uzaklaştı. Daha sonra Fatıma annemiz bileklerindeki zinciri çarşıda satıp parası ile bir köle azad etti. Bu haberi duyan Resûlullah (s.a.s.) : "Fatıma'yı ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun." dedi.

Senet Ricâli:

**İbn Hanbel → Abdusâmed → Hammem → Yahya → Zeyd b. Sellem¹²³
→ Esmâ → Sevbân b. Bucdüd**

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Şuayb el-Arnaût'un, 22398 nolu bu hadis ile ilgili değerlendirmesi şöyledir: Zeyd b. Sellem dışında diğer râvilerin sıkı olduklarını belirtmiştir.¹²⁴

Nesâî ise bu söz konusu râvinin hadisleri Zeyd b. Sellem'in kardeşi Muâviye aracılığıyla icâzet yoluyla aldığını zikretmiştir. Bu hadisin tarikinde diğer muhaddislerin kitaplarında rastlanılmamaktadır.

2.2.22. Cennetin Asilere Haram Oluşu:

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى وَأَبُو الْيَمَانِ وَهَذَا حَدِيثٌ إِسْحَاقُ قَالَ ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ عَنْ رَاشِدِ بْنِ دَاوُدَ الْأَمْوَكِيِّ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ

¹²³Zeyd b. Sellem: İbn Ebû Selem Memtur el-Habeşi'dir. Muaviye b. Selem'in kardeşidir. Daha sonra Yemem'e yerleşti. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 10: 77.

¹²⁴Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22398), 36: 84. (1 nolu dipnot).

الرَّحْبِي عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فِي مَسِيرٍ لَهُ إِنَّا مُدْجُونَ فَلَا يُدْجِرُ مُصْعَبٌ وَلَا مُصْعِفٌ فَأَدَجَّ رَجُلٌ عَلَى نَاقَةٍ لَهُ صَعْبَةٌ فَسَقَطَ فَاذْدَقْتُ فَنَحِذُهُ فَمَاتَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّلَاةِ عَلَيْهِ ثُمَّ أَمَرَ مُنَادِيًا يُنَادِي فِي النَّاسِ إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَحِلُّ لِعَاصٍ إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَحِلُّ لِعَاصٍ ثَلَاثَ مَرَاتٍ¹²⁵

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize İshâk b. İsa ve Ebûl-Yaman (bu hadis İshâk'ın hadisi), onlar İsmail b. Ayyaş'tan, o Raşid b. Davud el-Umluki'den, o Ebû Esmâ er-Rahabi'den o da Sevbân'dan, Nebî'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Peygamberimiz (s.a.s.) bir yolculuk esnasında, atları güçlü olan ile atları güçsüz olanlar bizimle beraber yola çıkmasın diye, buyurdu. Bineği güçlü olan yolculuktan sahibini düşürüp onun ölümüne neden oldu. Resûlullah (s.a.s.) bunun üzerine namazının kılınmasını emretti, sonra da asilerin cennete giremeyeceğini insanlara üç defa duyurdu."

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → İshâk b. İsa ve Ebûl –Yaman → İsmail b. Ayyaş → Raşid b. Davud el-Umluki¹²⁶ → Ebû Esmâ er-Rahabi → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Bu hadis bize beş râvi ile intikal edilmiştir.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis ile ilgili Râşid b. Davud'tan dolayı isnadının zayıf, metnin de münker olduğunu belirtmiştir. Dârekutnî bu hadis için zayıf ve müteber olmadığını zikir etmiştir.¹²⁷ Bu hadisi aynı şekilde Taberânî de tahric etmiştir.

¹²⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22364), 36: 47.

¹²⁶Raşid b. Dâvûd el-Umluki: Darekutni bu râvi için zayıf ve muteber olmadığını söylemiş. Dârimî ise bu şahsın sika olduğunu söylemiştir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 9: 7.

¹²⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22364), 36: 47.

2.2.23. Tevbenin Gerekliliği (başka şerhler)

حَدَّثَنَا حَسَنٌ وَحَجَّاجٌ قَالَا ثنا بن هَيْبَةَ ثنا أبو قَبِيلٍ قَالَ سَمِعْتُ أبا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُرِّيَّ يَقُولُ قَالَ حَجَّاجٌ عَنْ أَبِي قَبِيلٍ حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُبَلَانِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ ثُوبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : مَا أُحِبُّ أَنْ لِي الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا بِمَدَّةِ الْآيَةِ { يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ }¹²⁸ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ { فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ أَشْرَكَ فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ إِلَّا مَنْ أَشْرَكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hasan ve Haccac, Lahia'den, onlar Ebû Kabîl'den, o Ebû Abdurrahman el-Murrî'den, o Haccac'dan, o Ebû Kabîl'den, o Ebû Abdurrahman el-Cublânî'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: Şu âyete karşılık, dünya ve içindeki her şeyin benim olmasını istemezdim " Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz, Allah bütün günahları affeder. Çünkü o, çok bağışlayandır, merhamet edendir." Dediğinde, bunun üzerine bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Peki, Allah'a şirk koşanlar da buna dâhil mi?" diye sorduğunda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) biraz bekleyip sustuktan sonra, üç kere: " Allah'a ortak koşanlar bunun dışındadır." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hasan ve Haccac →Lahi'a¹²⁹ →Ebû Kabil →Ebû Abdurrahman el-Murrî → Haccac→Ebû Kabil →Ebû Abdurrahman el-Cublani → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

¹²⁸Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22362), 36: 45.

¹²⁹Abdullah b. Lehi'a: (58 nolu dipnota bkz.)

Sevbân'den gelen bu 22362 nolu hadis hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. Bu hadis bize yedi râvi ile nakledilmiştir.

Bu hadis-i şerifte, Hz. Peygamber (s.a.s.) mezkûr âyette geçen müjdeye binaen çok sevinmiştir. Buna karşılık Allah Resûlünün dünya ve içindikilerini istememesi bize: Şirk koşanlar müstesna geri kalan tüm günahların Allah'ın rahmetiyle mağfiret edilebileceğini anlatıyor. Aynı zamanda Hz. Peygamber (s.a.s.), günahların affedilmesi ve günahsız bir şekilde Allah'ın huzuruna çıkılması karşısında, dünya ve içindikilerinin, bir kıymetinin olmadığını ifade ediyor.

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin İbn Lehi'a'dan dolayı zayıf olduğunu belirtmiştir. Çünkü İbn Lehi'a'nın hafızanın zayıf olduğu belirtilmiştir.¹³⁰ Bu hadisi aynı zamanda Taberi de tahriç etmiştir ve İbn Lehi'a'dan dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.¹³¹

2.2.24. Ziynet Eşyasının Hoş Görülmemesi:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ حَدَّثَنِي أَبِي ثنا مُحَمَّدُ بْنُ جُحَادَةَ حَدَّثَنِي حُمَيْدُ الشَّامِيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ الْمُنْبَهِيِّ عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَافَرَ آخَرَ عَهْدِهِ بِإِنْسَانٍ مِنْ أَهْلِ فَاطِمَةَ وَأَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ عَلَيْهِ إِذَا قَدِمَ فَاطِمَةَ قَالَ فَقَدِمَ مِنْ غَزَاةٍ لَهُ فَأَتَاهَا فَإِذَا هُوَ بِمَسْحٍ عَلَى بَإِهَا وَرَأَى عَلَى الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ قُلُوبَيْنِ مِنْ فِصَّةٍ فَرَجَعَ وَلَمْ يَدْخُلْ عَلَيْهَا فَلَمَّا رَأَتْ ذَلِكَ فَاطِمَةُ ظَنَّتْ إِنَّهُ لَمْ يَدْخُلْ عَلَيْهَا مِنْ أَجْلِ مَا رَأَى فَهَتَّكَتِ السِّتْرَ وَنَزَعَتْ الْقُلُوبَيْنِ مِنَ الصَّبِيِّينَ فَقَطَعَتْهُمَا فَبَكَى الصَّبِيَّانِ فَقَسَمَتْهُ بَيْنَهُمَا فَانطَلَقَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ بِيَكْيَانٍ فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُمَا فَقَالَ يَا ثَوْبَانُ اذْهَبْ بِهَذَا إِلَى بَنِي فُلَانٍ أَهْلِ بَيْتِ بِالْمَدِينَةِ وَاشْتَرِ لِفَاطِمَةَ مِنْ عَصَبِ وَسَوَارِبٍ مِنْ عَاجٍ فَإِنَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي وَلَا أَحِبُّ أَنْ يَأْكُلُوا طَيِّبَاتِهِمْ فِي حَيَاتِهِمُ الدُّنْيَا

132

¹³⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22362) 6: 45. (3 nolu dipnot).

¹³¹Heysemî, *Mecmei'z zevâid ve menbâi-l fevâid*, Bny. (Beyrut: Dâru'l-fiker, 1412 h.), 7: 100.

¹³²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22363), 36: 46; Ebû Dâvud, Tercil, 21.

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdussâmed babasın'dan, o Muhammed b. Cuhâde'den, o Hamîd eş-Şamî'den, o Süleyman el-Mihenî'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Resûlullah'in (s.a.s.) Bir sefere çıkacağı zaman en son vedalaştığı kişi kızı Hz. Fatıma annemizdir. Resûlullah (s.a.s.), bir gazve dönüşünde Hz. Fatıma'nın yanına uğradı. Kapısında resimli bir örtü olduğunu gördü ve içeri girince de Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'nin elinde altın birer bileklik olduğunu gördü. Bu olay üzerine Peygamber (s.a.s.) içeri girmeden orayı terk etti. Hz. Fatıma, Peygamber Efendimiz'in içeriye girmeme nedenini anladı. Bu olay üzerine Hz. Fatıma resimli örtüyü atıp çocukların elindeki altın bilekliği çıkardı. Daha sonra çocuklar ağlamaya başlayınca bilezikleri aralarında paylaştırdı. Bunun üzerine Hasan ve Hüseyin ağlayarak "Resûlullah'in (s.a.s.) yanına geldiler. Allah Resûlü'nün (s.a.s.) bilekliği onlardan aldı ve Sevbân'a şöyle emretti: "Ey Sevbân! Bu bilezikleri Medine'deki falan fakir kişiye götür ve bunlarla Fatıma'ya kemikten gerdanlık ve fildişinden iki bileklik satın al; şüphesiz ki ehl-i beytim olan bu kişilerin ahiret nimetlerine karşılık, dünya nimetlerini tercih etmelerini istemem." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Abdusâmed → babasından → Muhammed b. Cuhade → Hamîd eş-Şamî¹³³ → Süleyman el- Munbihi → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen 22363 nolu bu hadis ve Ebû Dâvûd'ta da geçmektedir. İki rivâyet ile ilgili olarak, Muhammed b. Cuhadı, Hamid eş-Şamî ve Süleyman el-Munbihi ortak râvi olarak zikredebiliriz.

Metin yönünden her iki rivâyetle ilgili kısaca şu farklar mevcuttur: Ahmet bin

---

¹³³Hamîd eş-Şamî, Süleyman el-Mihenî: Dârimî ve İbn Hanbel Humeyid eş-Şamî ve Süleyman el-Mihenî için tanımadıklarını söylediler. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 7: 412.

Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (عليه) yerine Ebû Dâvûd'un *Müsned*'inde (عَلَيْهَا) ; قال yerine (لم يدخل عليه);(وقد علقت مسحا او سترا) yerine (وهو يمسح على بابها);(فاتاها) yerine (فقدم (بني)); (فاخذه منهما) yerine (فاخذه رسول الله صلى الله عليه و سلم منهما ( ));(ان ما منعه ان يدخل) yerine Ebû Dâvûd'ta (ال) ifadeleri geçmektedir.

İlgili hadis bize, İslam'da; Allah'ın kullarına verdiği nimetleri, başkalarına karşı gösteriş ve üstünlük taslama aracı olarak kullanılmasına müsaade edilmediğini göstermektedir. Özellikle biz mü'minlere; toplumda zarûrî ihtiyaçlarını karşılamayacak kadar muhtaç insanların bulunması durumunda, israf ve gösterişten kaçınılması öğütlenmektedir. Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda gerçek yaşantısı ile bize örnek olmuştur.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis ile ilgili Hamîd eş-Şamî ve Süleyman el-Mihenî'den dolayı isnadının zayıf olduğunu belirtilmektedir. Çünkü bu iki kişi meçhuldür.¹³⁴

2.2.25. Kurban Etinin Dağıtılması ve Saklanması Hükümü

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ مُعَاوِيَةَ يَعْنِي ابْنَ صَالِحٍ عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ عَنْ جُبَيْرٍ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ : دَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَضْحِيَّةً ثُمَّ قَالَ يَا ثَوْبَانُ أَصْلِحْ لِحِمِّ هَذِهِ الشَّاةِ قَالَ فَمَا زِلْتُ أُطْعِمُهُ مِنْهَا حَتَّى قَدِمَ الْمَدِينَةَ ¹³⁵

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdurrahman b. Mehdi, o Muaviye'den (yani b. Salih), o Ebû ez-Zehiriye'den, o Cubeyr'den, o da Sevbân'dan Nebî'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Resûlullah (s.a.s.) (Mekke'de) kurbanını kestirip şöyle buyurdu: Ey Sevbân! Bu kestiğim kurban koyununun etinden azık sakla"

¹³⁴Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22363), 36: 46. (2 nolu dipnot).

¹³⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22391), 36: 74 ayrıca bkz. *Müsned*, (22421), 36: 101; Müslim, Edhâ, 1975; Ebû Dâvud, Edhaya, 11.

buyurdu. Daha sonra Medine'ye gelene kadar ona bu kurban etinden yedirmeye devam ikram etmiş. buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Abdurrahman b. Mehdi → Muaviye → Ebû ez-Zehiriye → Cubeyr → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İlgili hadis, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22391 nolu ve 22421 nolu rakamlarda geçmektedir. Ayrıca Müslim, Dârimî ve Ebû Dâvud'ta da aynı hadis varid olmuştur. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki iki rivâyette de Ebû Zahiriyeye ve Cubeyr b. Nefery adlı râviler ortakdır. Her iki rivâyette metin yönünden aynıdır. Muaviye b. Salih, Ebû Zahiriyeye ve Cubeyr b. Nefery adlı râviler Ahmet bin Hanbel, Dârimî, Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî'de ortaklırlar.

Metin değerlendirmesinde *Müsned*'te geçen (ذبح رسول الله صلى الله عليه وسلم) ifadesinden sonra Dârimî'de (ونحن بمن) ifadesi yer almaktadır. Aynı şekilde Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (أضحية) lafzı Dârimî'de bulunmamaktadır. Ayrıca Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (ثم قال يا ثوبان أصلح لحم هذه الشاة) yerine (أصلح لنا من) (فأصلحت له منه، فلم يزل يأكل منه حتى) ifadesi yerine (الشاة قال فما زلت أطعمه منها حتى قدم المدينة); (هَذَا اللَّحْمُ) (بلغنا المدينة) ifadeleri yer almaktadır.

Müsned'deki duruma göre, Müslim'deki fark ise, (الشاة) lafzı yoktur yerine ( ) (أزل) lafzı geçiyor. Ebû Dâvûd rivâyetinde ise, (ذبح) yerine (ضحى); (قدم) lafzı yerine, (قدمنا) ifadesi geçiyor. İlgili hadisteki metin farklılıkları bu kadardır.

Dinimizde kurban kesimi vacip olan ibadetlerdendir. Usül olarak kurban etinin taksimi üç parçaya ayrılır. Kesilen kurbanın eti, komşuya, akrabaya, fakirlere ve kişi kendi hane halkına ayrılır. Hadisten de anlaşılacağı gibi kişinin ilk fırsatta

kendi aile efradına ayırabileceğini görüyoruz. Diğer taraftan da kurbanın ortaklaşa kesebileceği imkânı anlaşılmaktadır.

Şayet kurban kesen kişinin durumu iyi değilse ve aile efradı çok kalabalık ise bu kurban etinin hepsini kendi ailesine bırakabilir. Böylece yapması da en uygun olanıdır. Böylece kurban sahibi kurban etini üç parçaya ayırmak durumunda kalmayabilir.¹³⁶

Şuayb el-Arnaût, Müslim'in şartına göre ilgili hadisin isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.¹³⁷

2.2.26. Dünya Malının Yerilmesi: (başka şerhler) çok var metinde

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ : لَمَّا أُنزِلَتْ الَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ فَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ قَدْ نَزَلَ فِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ مَا نَزَلَ فَلَوْ أَنَّا عَلِمْنَا أَيُّ الْمَالِ خَيْرٌ أَخَذْنَاهُ فَقَالَ أَفْضَلُهُ لِسَانًا ذَاكِرًا وَقَلْبًا شَاكِرًا وَرَوْحَةً مُؤْمِنَةً تُعِينُهُ عَلَى إِيْمَانِهِ¹³⁸

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdurrahman, İsrail'den, o Mansur'dan, o Salim b. Ebû Ca'd'ten, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Altın ve gümüşü biriktirip onları Allah yolunda sarf etmeyenler" âyeti indiği zaman Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte bir seferdeydik. Ashabından bazıları: Altın ve gümüş hakkında inen indi. Ama Allah katında hangi malın değerli olduğunu bilmiyoruz

¹³⁶ Lütfi Şentürk, vd, *İslâm İlmihali*, 27. Bs. (Ankara: DİB. 2016), 356.

¹³⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22391), 36: 84.

¹³⁸Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22392), 36: 75 ayrıca bkz. *Müsned*, (22437),36: 110; İbn Mâce, Nikâh, 5; Tirmîzî, 11.

deyince, Hz. Peygamber'in (s.a.s.): "Kişinin sahip olabileceği en kıymetli şey; Allah'ı zikir eden bir dil, Allah'a hamd eden bir kalb ve dini konusunda kocasına yardım eden hanımdır." diye buyurdu.

Senet Ricâli:

**İbn Hanbel → Abdurrahman → İsrail → Mansur → Salim b. Ebû Ca'id
→ Sevbân b. Bucdüd**

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel *Müsned'*inde 22392 ve 22437 nolu yerlerde zikredilmiştir. Ayrıca İbn Mâce ve Tirmîzî'de de geçmektedir. *Müsned'*teki bu iki rivâyet arasında kısaca şu farklar mevcuttur. Selim b. Ebû Ca'd adlı râvi iki rivâyette de ortak râvi olarak zikredilmektedir. *Müsned'*teki Sâlim Ebû Ca'd İbn Mâce'deki rivâyet ile de ortak râvidir. Bu hadisin Tirmîzî'deki tarikinde ortak râvi ise İsrâil ve Salim b. Ebû Ca'd'tır.

Metin yönünden ise 22392' deki rivâyette geçen (الذين يكتزون الذهب والفضة ولا) âyet Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inin diğer hadis metninde geçmemektedir, ayrıca (فأي المال نتخذ) yerine (الذين يكتزون) ibaresi yer almaktadır. Ayrıca Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen (الذين يكتزون الذهب والفضة ولا ينفقونها في سبيل الله) âyeti İbn Mâce'de geçmemektedir. Yine Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen (فلو انا علمنا أي المال خير اتخذناه) yerine (أي المآل نتخذ); (أفضله لسانا); (لِيَتَّخِذَ أَحَدُكُمْ قَلْبًا شَاكِرًا، وَلِسَانًا أَحَدُكُمْ عَلَى أَمْرِ الْآخِرَةِ) ibaresi yerine (ذاكرا وقلبا شاكرا وزوجة مؤمنة تعينه على إيمانه) ibaresi bulunmaktadır.

Tirmîzî'nin metin farkı ise Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen (الذين يكتزون) (انا علمنا أي المال خير اتخذناه); (والذين يكتزون الذهب والفضة ولا ينفقونها في سبيل الله) ifadesi yerine (لَوَ عَلِمْنَا أَيُّ الْمَالِ خَيْرٌ فَتَتَّخِذْهُ) (لسانا ذاكرا وقلبا شاكرا) ifadesi yerine, Tirmîzî'de ise (لسان ذاکر، وقلب شاکر) ifadeleri şeklinde geçmektedir.

Bazen insanoğlunun, dünyaya rağbet etmesi, dinin bozulmasına sebebiyet verebilir. İbni Hacer bu konuda şöyle demiştir: Çünkü mal çok rağbet edilen bir şeydir, onu elde etmek insana hoş gelir. Bundan zevk duyar. O zaman mücadeleye, dolayısıyla helâke götüren düşmanlık baş gösterir. İnsanoğlu dünya hayatının süslerine, çekiciliğine güvenmemeli ve onun için rekabet etmemelidir. Peygamber'in (s.a.s.) ümmetine merhameti, onlar için korkması ve dünyalığın onlar arasında fitne sebebi olmasından dolayı uyarmıştır. Çünkü bunun sonunda helal ve zarar vardır.¹³⁹ Bunun için, insanların edinmeleri gereken en hayırlı nimet olarak dünyayı ve dünyalığı değil de; zikir eden dil, şükür eden kalp ve imanı konusunda kendisine yardımcı eş edinmesini tavsiye etmiştir.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis için “*hasen li-gayrihi*” ve ricalinin ise sıkı olduğunu bildirmiştir.¹⁴⁰

2.2.27. Hacâmatın (Kan Aldırmanın/ Kan Vermenin) Orucu Bozması:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ثنا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غَنَمٍ عَنْ تَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ¹⁴¹

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Cafer, Şu'be'den, o

¹³⁹ Öztürk, *Riyazu's Salihin Şerhi*, 1: 410

¹⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22392), 36: 75.

¹⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22371), 36: 54 ayrıca bkz. *Müsned*, (22382), 36: 64; (22410), 36: 93; (22429), 36: 105, (22430), 36: 106; (22431), 36: 107; (22432), 36:108; (22449), 36: 116; (22450), 36: 117; Ebû Dâvûd, *Siyam*,28; İbn-i Mace, *Siyam*, 18.

Katâde'den, o Şehr b. Havşab'ten, o Abdurrahman b. Ğanem'den, o da Sevbân'dan bildirdiğine göre Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hacâmat edenin de, hacâmat ettirenin de orucu bozulmuştur." Buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Cafer → Şu'be → Katade → Şehr b. Havşeb¹⁴² → Abdurrahman b. Ğanem → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İbn Hanbelin *Müsned*'inde 22371, 22382, 22410, 22429, 22430, 22431, 22432, 22449 ve 22450 nolu hadislerde geçmekle beraber Dârimî, Ebû Dâvûd ve İbn Mâce ve Nesâî'de de geçmektedir. İbn Hanbel'de bir çok yerde zikredilen bu hadis birçok değişik râviler tarafından rivâyet edilmiştir. Ancak Ebû Esmâ er-Rahabi, Ebû Kılâbe adlı râviler ortak râvi olarak zikredilmiştir. Bu hadis bize Nesâî'de sekiz tarikle gelmiştir. Bu hadisler metin yönünden birbirlerinden farklı olmakla beraber aynı konudan bahsetmektedirler. Ortak râvileri ise Ebû Kılâbe ve Ebû Esmâ er-Rahabidir.

Bu hadis, metin yönünden birbirinden ufak tefek fark taşımakla beraber mana itibariyle aynıdır. Dârimî'deki rivâyette metin bakımından Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'ine kıyasla şöyle bir fark mevcuttur: Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (رسول الله صلى الله عليه وسلم قال) ibaresinden sonra Dârimî'de (بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ) (وَسَلَّمَ يَمْشِي بِالْبُقْعِ) yer almaktadır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde, hadisin metnine ek olarak (أَنَا أَتَيْتُ الْحِجَامَةَ فِي الصَّوْمِ فِي رَمَضَانَ) ibaresi mevcuttur. İbn Mâce'deki hadis metninde ise herhangi bir fark yoktur. Ebû Dâvûd'taki rivayet bize üç tarikle gelmiş olup ve bu

---

¹⁴²Şehr b. Havşeb: Şehr b. Havşeb el-Eşari Ebû Said el-Dimeşki'dir. Esmâ bnt. Yezîd el-Ensariyye'nin kölesidir. Kendisi Bilal el-Muezzin, Temim el-Dârî ve Sevbân'dan hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden de Ebân b. Salih ve Ebân b. San'a, İbrahim b. Hannen el-Ezdi, İbrahim b. Abdullah eş-Şeybânî, Eşa'as b. Abdullah b. Cabir el-Haddenî hadis rivâyet etmişlerdir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl* 12: 579.

tarikler arasında metin yönünden kısmî farklar mevcuttur. Ebû Dâvûd'ta geçen hadis metninde ise herhangi bir fark yoktur ayrıca ortak râvi de yoktur.

Hacâmatın orucu bozması konusunda şu iki farklı görüş bulunmaktadır. Öncelikle cuhmurun görüşü, hacâmatın orucu bozmadığı yönündedir. Çünkü yukarıda zikredilen hadisin nesh edildiği yönündedir. İmam Beğâvî'nin bu konudaki görüşü; hacâmatın orucu bozmayacağı ancak orucu bozmaya yakınlaştırdığı yönündedir. Ancak hacâmat yapan kişinin, kanın midesine ulaşmadığından emin değildir; hacâmat yapanın ise gücünün zayıf düşeceği şüphesi vardır. Zayıf duruma düşerse orucunu bozma durumu vardır. İmam Beğâvî ise hacâmat ile ilgili hadisleri göz önünde bulundurduğu zaman şöyle bir natiçeye varıyor: Vücudun biraz zayıf düşmesinde biraz kerâhat vardır, vücudun çok zayıf düşmesi durumunda ise şiddetli kerâhat vardır. Üçüncü görüş ise vücudun zayıf düşmemesi durumunda her hangi bir kerâhatin olmamasıdır. Sonuç olarak deliller neticesinde şu sonuç çıkıyor: Hacâmatın orucu bozmayacağı ancak mecazî olarak orucun bozulacağı yönündedir.¹⁴³

Hacamat konusundaki bu hadisin, mensuh olduğu kanaati vardır. İmam-ı Şafii'nin Şeddat b. Evs hadisi Mekke'nin fethinde (8.h.) ve İbn Abbas'ın hadisi veda haccında (10.h.) rivâyet ettikleri hadisler, Sevbân'nın sözkonusu hadisini nesh etmişlerdir.¹⁴⁴

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih olduğunu ancak isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir. Bu hadisin zayıflık sebebi ise Şehr b. Havşep'tir.¹⁴⁵ Bu hadisi Tirmîzî dışında beş muhaddis (Ahmet, Ebû Davud, Nesâî, İbni Mâce) rivayet etmişlerdir. İbn

---

¹⁴³Faysal b. Abdulaziz b. Faysal b. Hammâd el-Mübârek el-Necdi, *Butân el-ahbar muhtasar nilil el-aktâr*, 1. Bs. (Riyad: Dâru'l-işbilye lil-neşr vet-tevzî, 1998), 1: 584.

¹⁴⁴Nureddin İtr, *İ'lâm el-enâm şerhi buluğ el-maram min ehadis-il ehkâm*, 2.bs. (Dimaşk: Dâru'l-yemâme, 2010), 415.

¹⁴⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 822371), 36: 54.

Huzeyme, İbn Hibbân ve Buhâri bu hadisin sahih olduğuna hükmetmişlerdir. Suyutî *Camû-s sağir*'de bu hadisin mutevâtir olduğunu söylemiştir.¹⁴⁶

2.2.28. Kusmanın Orucu Bozması:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ حَدَّثَنِي أَبِي ثنا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ وَحَجَّاجٌ قَالَا ثنا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي الْجَوْدِيِّ عَنْ بَلَجٍ عَنْ أَبِي شَيْبَةَ الْمَهْرِيِّ قَالَ وَكَانَ قَاصًّا
النَّاسَ بِقُسْطَنْطِينِيَّةَ قَالَ قِيلَ لثَوْبَانَ حَدَّثَنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاءَ
فَأَفْطَرَ

¹⁴⁷ قَالَ حَجَّاجٌ قُسْطَنْطِينِيَّةَ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdullah anlattı, o babasından, O, Muhammed b. Cafer ve Haccac'tan, onlar da bize Şu'be'den, o Ebû Cûdî'den, o Bulc'ten, o kostantiniye'de kadılık yaptığı zaman: o Ebû Şeybe el-Mehrî'den şöyle anlattı: Sevbân'a bize Nebî'den (s.a.s.) bahset denildiğinde o, Resûlullah'ın (s.a.s.) kustuktan sonra orucunu bozduğuna şahit oldum, dedi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Cafer¹⁴⁸ → Haccac → Şu'be → Ebû Cudi
→ Belc¹⁴⁹ → Sevbân b. Bucdüd

¹⁴⁶İzzeddin, Ebû İbrahim Muhammed b. İsmâil b. salâh b. Muhammed el-Hasen, *Subü'l es-selâm*, 1.Bs. (Byy, Dâru'l-hadis, 1182 h.), 1: 571.

¹⁴⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22443), 36: 113, ayrıca bkz. (22372), 36: 55.

¹⁴⁸Muhammed b. Cafer: (193 v.h.) Muhammed b. Cafer el-Hedli, Ebû Abdullah el-Basri'nin, mevlasıdır. Şu'be'nin evlatlısıdır. Hüseyin el-Muallim, Said b. Ebû Uruba, Sufyan Es-Sevri, Sufyan b. Ayyine, Şu'be b. Haccac'dan hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden de İbrahim b. Muhammed b. Arare, İbn Hanbel, Ahmet b. Abdullah el-Hakem, İshak b. Rahaviyye, Buşur b. Halid hadis almışlardır.

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'dan gelen 22443 nolu bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir. İbn Hanbelin *Müsned*'inde 22443 ve 22372 nolu hadisler olarak geçmektedir. Bu hadis yedi râvi ile bize intikal edilmiştir. Her iki hadis metni aynı olmakla beraber 22372 nolu hadis metnin sonunda (قال حجاج) قسطنطينية) ibaresi yer almıştır. Ayrıca 22443 nolu hadisi Ahmet bin Hanbel, Muhammed b. Cafer ve Haccac'tan aldığı halde, 22372 nolu hadisi ise sadece Muhammed b. Ca'fer'den almıştır.

Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih olduğunu fakat Muhammed b. Cafer'den dolayı isnadının zayıf olduğunu belirtmektedir.¹⁵⁰

Bu hadisi Ebû Derda kanalıyla, Beyhâkî, Taberânî, İbni Mende ve Hâkîm tahric etmişlerdir. Sıhhatı konusunda İbni Mende, isnâdı sahihtir; Buhârî ve Müslim isnadındaki ihtilaftan dolayı terk etmişlerdir. Beyhâkî de isnadında ihtilaf olduğunu söylemiştir.¹⁵¹

Kusmanın, orucu bozmasının fikhî boyutu şu şekildedir: Bir kimse kendi müdahalesiyle ağız dolusu kusarsa, orucu bozular. Çünkü bu hususta Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Bir kimse kusarsa orucunu kaza etmesi gerekmez. Ama kendi müdahalesi ile kusarsa orucunu kaza etmesi gerekir.” Bu hadis-i şerif İkrime (r.a.)'den merfû ve mevkuף olarak rivâyet edilmiştir. İmam Muhammed ile İmam Züfer' göre bu durumda ağız dolusu olmasa bile oruç bozular. Zâhirü'r-rivayede kusuntunun ağız dolusu olmasıyla olmaması arasında hüküm bakımından bir ayırım yapılmıştır. Çünkü bu husustaki hadis-i şerif mutlakdır. Ama sahih olan, hüküm

---

¹⁴⁹Belc: İbn Abdullah el-Mehrî, ondan Ebû Cûdî'den başkası rivâyet etmemiştir. İbn Hibbân dışında kimse ona iltimas etmedi. Ebû Zer'a'ya onunla ilgili sorulduğunda onun tâbiînlerden olduğunu söylemiştir. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 36: 55.

¹⁵⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 822443), 36: 113.

¹⁵¹Şekânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdullah eş-Şevkânî, *Nilü-l Evtâr*, 1. Bs. (Kâhîre: Dâru'l-hadis, 1993 m.) 1: 237

bakımından ayırım yapılmasıdır. Hasan, Ebû Hanife'nin bu görüşte olduğunu rivâyet etmiştir. Çünkü ağız dolusundan az miktardaki kusuntu tükürüğe tabiidir ve bu geçirme gibi olur, ama ağız dolusu kusuntu böyle değildir, orucu bozar.¹⁵²

2.2.29. Duanın Kaza Ve Kaderi Değiştirme:

حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ وَلَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبِرُّ¹⁵³

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Vâki, Süfyan'dan, o Abdullah b. İsa'dan, o Abdullah b. Ebû Ca'd'tan, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Kişi günahlarından dolayı Allah'ın kendisine verdiği rızıktan mahrum bırakılır. Kaderi de ancak dua değiştirir, ömürü de ancak iyilik uzatır. " buyurdu.

Senet Ricâli

İbn Hanbel → Vâki → Süfyan → Abdullah b. İsa → Abdullah b. Ebû Ca'd¹⁵⁴ → Sevbân b. Bucdüd

¹⁵² Abdullah b. Mahmud el-Mavsîlî, *el-ihitiyâr li ta'îl'l muhtar*, Bny.(İstanbul: Hikmet, 2005), 1: 267.

¹⁵³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22386), 36: 68 ayrıca bkz. *Müsned*, (22413), 36: 95; İbn Mâce, İftitah, 10;

¹⁵⁴ Abdullah b. Ebû Ca'd: Abdullah b. Ebû Ca'd el-Eşcai el-Ğatafani'dir. Salim b. Ebû Ca'd'in kardeşidir. Kendisi Küfe'de yaşamıştır. Sevbân, Cuayil el-Eşcai kendisinden hadis rivâyet etmişlerdir. Kendisinden de yeğeni Rafî b. Selma b. Ziyad b. Ebû el-Ca'id hadis rivâyet etmişlerdir. Sadece İbn Hibbân onun sıkâ olduğunu söylemiştir. İbn Hacer onun dördüncü tabakâdan olduğunu zikretmiştir. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 14: 364; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 36: 68.

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel *Müsned*'inin 22386 ve 22413 nolu bu hadisler, İbn Mâce'de de iki rivâyet geçmektedir. Ahmet b. Hanbel *Müsned*'indeki iki rivâyette ortak râviler Süfyan, Abdullah b. İsa, Abdullah b. Ebû Ca'd'tir. İbn Mâce rivâyeti ile Ahmet b. Hanbel *Müsned*'inin rivâyetlerinde, Vâki, Süfyan, Abdullah b. İsa ve Abdullah b. Ebû Ca'd ortak râvilerdir.

İbn Hanbel, 22386 nolu hadis metni (ان الرجل ليحرم الرزق بالذنب يصيبه) ile başlarken, 22413 nolu hadis ise (لا يرد القدر الا الدعاء) ibaresi ile başlıyor ve (ان الرجل ليحرم الرزق بالذنب) ibaresi ile hadis sona eriyor. 22386 nolu hadis ise (ولا يزيد في العمر الا البر) ibaresi ile sona eriyor. İlk hadiste geçen (الرجل) yerine, ikinci hadiste (العبد) lafzı geçiyor. İbn Mâce'nin hadisindeki metni ise (ولا يزيد في العمر الا البر) ibaresi ile başlıyor.

Dua, ibadetin özüdür. Allah (c.c.) ile kul arasında en önemli iletişim bağıdır. Kul, kendisine isteme ve dileme iradesini veren rabbinden ihtiyacı olan her şeyi ister. Kul kibrini ve enanietini yenerek her şeyin dizgini elinde olan rabbine irtica eder. Kısaca dua ibadetin ta kendisi olup rabbe yönelişin adıdır.

Şuayb el-Arnaût, Abdullah b. ebi Ca'd'tan dolayı isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu hadisi kimse rivâyet etmemiştir. İbn Hibbân dışında kimse onun sıkı olduğunu söylememiştir. İbn Hacer ise onun dördüncü tabakâdan olduğunu zikretmiştir.¹⁵⁵

2.2.30. Allah Yolunda İnfak Etmek:

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ ثنا أَيُّوبُ عَنْ أَبِي قَلَابَةَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ تُوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أَفْضَلَ دِينَارٍ
156 دِينَارٌ أَنْفَقَهُ رَجُلٌ عَلَى عِيَالِهِ أَوْ عَلَى دَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

¹⁵⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22386), 36: 68.

¹⁵⁶Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22380), 36: 63. ayrıca bkz. *Müsned*, (22406), 36: 90; (22453), 36: 118; Müslim, Zekât, 1660; İbn Mâce, Cihâd, 4; Tirmîzî, el-birr ve-s silleti.

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize İsmail, Eyyüp'ten, o Ebû Kilâbe'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Paranın en hayırlısı, kişinin ailesine harcayıp veya Allah yolunda bineği için harcadığı ya da Allah yolundaki arkadaşlarına sarf ettiği paradır." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → İsmail → Eyyüp → Ebû Kilâbe → O da bir şahıstan → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Bu hadis Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22380, 22406 ve 22453 nolu olarak zikir edilmekte; Müslim, İbn Mâce ve Tirmîzî de geçmektedir. Ahmet b. Hanbel *Müsned*'inde geçen üç hadis tarikinde ortak râvi Eyyüp ve Ebû Kılâbe'dir. 22406 ve 22453 nolu iki hadiste ise Ebû Esmâ er-Rahabi ortak râvidir. Bu hadisin Müslim, İbni Mâce ve Tirmîzî tariklerinde yine Ebû Kılâbe ve Eyyüp ortak râvidir.

Metin bakımından 22380 nolu hadiste geçen (أنفقه) lafzı yerine 22406 nolu hadiste (ينفقه) geçmektedir. Yine 22406 nolu hadiste geçen (نفسه) lafzı 22380 nolu hadiste geçmemekte; ayrıca 22380 nolu hadisin sonuna gelen, (قال أبو قلابة فيبدأ بالعيال وقال) (سليمان بن حرب ولم يرفعه دينار أنفقه رجل على دابته في سبيل الله) ifadesi diğer hadis tariklerinde bulunmamaktadır. Yine 22380 nolu yerde geçen (أنفقه) lafzı yerine 22453 nolu hadiste (ينفقه) şeklinde zikir edilmiştir. Metin bakımından *Müsned*'in 22380 nolu hadisinde geçen (ان) lafzı Müslim'de geçmemektedir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki hadisin sonu (في سبيل الله) ibaresiyle biterken, Müslim'deki hadis şöyle

ودينار ينفقه على أصحابه في سبيل الله» قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ، ثُمَّ قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: وَأَيُّ رَجُلٍ أَعْظَمُ أَجْرًا، مِنْ (رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ، يُعْفُهُمْ أَوْ يَنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ، وَيُغْنِيهِمْ

İbn Mâce'deki hadis metninde ise Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inin 22380 nolu hadisinde geçen (أنفقه) lafzı yerine, (ينفقه) şeklinde geçmektedir. Ahmet b. Hânbel'in *Müsned*'inde bulunan 22380 nolu hadisteki (على عياله أو على دابته في سبيل الله أو على) (دينار يُنفقه على عياله، ودينار ينفقه على فرس في سبيل الله، ودينار يُنفقه) ifadesi İbn Mâce'de (أصحابه في سبيل الله (الرجل على أصحابه في سبيل الله) şeklinde yer almaktadır. İlgili hadislerin Tirmîzî metninde ise Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki 22380 nolu hadiste geçen (أنفقه) lafzı yerine, (ينفقه) şeklinde geçmekte; Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'indeki (في سبيل الله) lafzından sonra Tirmîzî'de (قَالَ أَبُو قَلَابَةَ وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ، ثُمَّ قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: وَأَيُّ رَجُلٍ أَعْظَمُ أَجْرًا، مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ يُعْفُهُمْ أَوْ (يَنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ، وَيُغْنِيهِمْ

Bu hadiste Peygamber (s.a.s.) paranın en hayırlısını anlatırken kişinin öncelikli olarak kişinin ailesine, bineğine ve Allah yolunda olan arkadaşlarına harcadığı paradır buyuruyor.

Burada peygamberimiz dünyada kazanılan para, mal, araba gibi insanın nefesine hoş gelen şeylerin, Allah yolunda harcanarak kalbe dünya sevgisinin ve aşkının girmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Kutsî hadiste; "Ben kâinata sığmadım, ancak insanın kalbine sığıldım" ifadesiyle Allah'ın tecelli ettiği insan kalbine Allah sevgisinden ve aşkından başka fanî şeyler koymama gerektiğine işaret edilmektedir.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis'in sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22380), 36: 63.

2.2.31. Cenazeyi Defnetmenin Fazileti:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ حَدَّثَنِي أَبِي ثنا أَبُو قَطَنِ ثنا هِشَامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ ثَوْبَانَ : أَنَّ نَبِيَّ
158 اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَبِعَ جَنَازَةً فَلَهُ قِيرَاطٌ وَمَنْ شَهِدَ دَفْنَهَا فَلَهُ قِيرَاطَانِ قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانِ قَالَ أَصْغَرُهُمَا مِثْلَ أُخْدٍ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ebû Katn, Hişâm'dan, o Katede'den, o Salim b. Ebû Ca'id'ten, o Mâden b. Ebû Talha'dan, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Kim bir cenazeyi arkasında takip ederse ona bir "Kırat" ecir vardır. Kim de kabre koyuncaya kadar orda hazır olursa ona iki "Kırât" ecir vardır. Buyurdu. Allah Resûlün'e (s.a.s.)'in: iki Kırât nedir? (iki kırattan maksad nedir) denilince: "küçük olanı, uhud dağı büyüklüğündedir. Cevabını verdi. Buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ebû Katan → Hişâm → Katâde → Salim b. Ebû Ca'd → Mâden b. Ebû Talha → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inin 22376, 22455, 22384, 22441, 22454 ve 22435 nolu olarak zikredilen bu hadis, ayrıca Müslim ve İbn Mâce 'de de geçmektedir. Kutâde, Sâlim ve Ma'dan adlı râviler Ahmet b. Hanbel'in 22376, 22455, 22384, 22441 ve 22454 nolu hadislerinde ortak râvidirler. Bu hadisin Müslim tarikinde Ahmet b. Hanbel tarikinde, Kutade, Salim Ebû Ca'd ve Maden b. Ebû Talha ortak râvidirler. İbn Mâce'de ortak râviler ise Kâtade, Salim b. Ebû Ca'd ve Ma'dân b. Ebû Talha olarak zikredebiliriz.

---

¹⁵⁸Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22376), 36: 59; ayrıca bkz. *Müsned*, (22455), 36: 119; (22384), 36: 67; (22441), 36: 112; (22454), 36: 119; (22435), 36: 109; Müslim, Cenâiz, 946; İbn Mâce, Cenâiz, 34.

Ahmet b. Hanbel'in hadisi metin yönünden 22376 nolu hadiste geçen (أَنْ نَبِيَّ اللَّهِ) lafzı yerine 22455 nolu hadiste (أَنْ النَّبِيِّ) şeklinde geçmektedir. Aynı hadislerde (مِنْ تَبِعَ) yerine (مِنْ صَلَّى); (وَمِنْ) yerine (فَانَ) olarak geçmektedir. Aynı şekilde diğer hadis tariklerinde da buna benzer farklar bulunmakla beraber hadisin ifade ettiği anlam aynıdır. Metin bakımından Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde (مِنْ تَبِعَ) lafzı yerine Müslüm'de (مِنْ صَلَّى); (وَمِنْ) lafzı yerine (فَانَ) lafzı yer almaktadır. (قِيلَ وَمَا) ibaresi ise Müslim'de geçmemektedir. İlgili hadisin İbn Macê metninde ise, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (مِنْ تَبِعَ) lafzı yerine (مِنْ صَلَّى) şeklinde geçmektedir. Yine İbn Mâce'de hadis metni (قَالَ: فَسُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَبْرَاطُ؟ فَقَالَ) şeklinde son bulmaktadır.

Söz konusu hadis, cenâzeyi kaldırmaya ve ölüyü defin etmeye teşvik etmektedir. Cenâzeye katılmak ise Müslümanın, Müslüman üzerine karşılıklı olan haklarından biridir. İbadet olarak farz-ı kifaye olan bir ibadettir.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis'in isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁹ Bu hadisi Buhârî, Müslim ve Nesâî yakın manâlarla, değişik târiklerle rivayet etmişlerdir.¹⁶⁰

2.2.32. Hastayı Ziyaret Etmenin Mükâfatı:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ثنا شُعْبَةُ عَنْ خَالِدٍ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحْبِيِّ عَنْ ثَوْبَانَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا عَادَ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَإِنَّهُ فِي أَحْرَافِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ

¹⁵⁹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22376), 36: 59

¹⁶⁰ İbni Esir, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Abdulkerim eş-Şeybânî ec-Cezri, *Câmiu'l-usul fi ehâdis er-resül*, 1. Bs. (Byy. Dâru'l-beyân, 1972), 9: 441.

¹⁶¹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22375), 36: 58 ayrıca bkz. *Müsned*, (22373), 36: 56; (22389), 36: 72; (22407), 36: 9; (22446), 36: 114; (22444), 36: 114; (22445), 36: 114; (22448), 36: 116; (22404),

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Cafer, Şûbe'den, o Halid'ten, o Ebû Kılâbe'den, o Ebû Esmâ er-Rahabî'den, o da Sevbân'dan, Nebî'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: bir kimse hastayı ziyaret edip dönünceye kadar sanki cennet meyveleri arasındadır.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Cafer → Şûbe → Halid → Ebû Kılabe → Ebû Esmâ er-Rahabi → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İlgili hadis, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde, 22375, 22373, 22389, 22407, 22446, 22444, 22445, 22448, 22404, 22422, 22439 ve 22451 nolu olarak geçmekte; Müslim ve Tirmîzî'de de yer almaktadır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen tüm hadis tariklerinde 22389 nolu hadis dışındaki tüm tariklerinde ortak râvi Ebû Kılâbe ve Ebû Esmâ er-Rahâbî'dir. Bu hadisin Müslim ve Tirmîzî tariklerinde ise kısaca şöyledir: Müslim'de dört farklı tarikle nakledilmiş olup tüm tariklerde ortak râvi Ebû Kılâbe ve Ebû Esmâ er-Rahâbî'dir. İbn Hanbel, Tirmîzî ve Müslim'de ortak râvileri ise Ebû Kılâbe ve Ebû Esmâ er-Rahâbî'dir.

İlgili hadisin metni hakkında şunları söyleyebiliriz; 22375 nolu hadiste geçen (أخراف) lafzı 22373 nolu hadiste(مخرفة) olarak geçmektedir. 22375 nolu hadiste geçen(حتى يرجع) lafzı 22373 nolu hadiste bulunmamaktadır. Yine 22375 nolu hadiste geçen (أخراف) lafzı 22389 nolu hadiste (لم يزل في خرفة) şeklinde geçmektedir. Yine 22375 nolu hadiste geçen (حتى يرجع) lafzı 22389 nolu hadiste (قبيل وما خرفة الجنة قال جناها) şeklinde yer

---

36: 89; (22422), 36: 101; (22439), 36: 111; (22451), 36: 117; Müslim, Birr, 2568; Buhari, Edep, 236; Tirmîzî, Cenaiz, 2.

almaktadır. 22375 nolu hadiste geçen (إذا عاد الرجل أخاه) ibare yerine 22407 nolu hadiste (ان المسلم اذا عاد اخاه) ifadesi geçmektedir. 22375 nolu hadiste (أحراف) lafzı, 22407 nolu yerde (مخرفة) yer almaktadır. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen diğer hadis tarikleri arasında farklar vardır. Konunun uzamaması adına onlara ayrıntılı olarak bahsetmedik. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (إذا عاد الرجل) lafzı yerine Müslim'de (عائد المريض); (أحراف) yerine (مخرفة) yer almaktadır. Tirmîzî'nin rivâyeti ise şöyledir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (إذا عاد الرجل أخاه) ibaresi yerine Tirmîzî'de (في أحراف الجنة حتى يرجع); (إن المسلم إذا عاد أخاه المسلم) ibaresi Tirmîzî'de (لم يزل) olarak geçmektedir.

İslâm, dinî hayatın her yönüyle ilgilenmiş, güzelleştirmiş ve yaşanacak hale getirmiştir. Bunun içindir ki sosyal ilişkilere çok önem vermiştir. Sosyal ilişkileri geliştirmenin en önemli yollarından biri de hasta ziyaretidir. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.s.) hastayı ziyaret etmeye çok önem vermiş buna teşvik etmiştir. Hatta hasta ziyaretinde bulunacağı cennet bahçelerinde oturmakla eş değerde tutmuştur.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis'in isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁶² Bu hadis, Buharî'nin *Edebû'l-müfred* kitabında geçmektedir.¹⁶³

2.2.33. Allah'a Secde Etmenin Mükâfatı:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ثنا شُعْبَةُ عَنْ عمرو بن مَرْة عَنْ سالم بن أبي الجعد قال قيل لثوبان حَدَّثَنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: تَكْذِيبُونَ عَلَيَّ وَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا

¹⁶²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22375), 36: 58

¹⁶³Buharî, *Edebû'l Mufred*, 3. Bs. (Beyrut: Dâru İbn Kesir, 2018), 417.

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Cafer, Şube'den, o Amir b. Murra'dan, o Sâlim b. Ebû Ca'd'ten, rivâyetle, Sevbân'a Bize peygamberden bahset denildiğinde şu karşılığı verdi: "Ben, Resûlullah'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu duydum": Allah için secde eden her bir Müslüman için, Allah'ın katında bir derece yükselme ve bir günahın silinmesi vardır. Dedi.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Câ'fer → Şû'be → Amir b. Murra → Salim b. Ebû Cad → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'den gelen bu 22370 nolu bu hadisi bize, Kütüb-i Tis'a sahiplerinden sadece Ahmet b. Hanbel rivâyet etmiştir Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22370, 22377 ve 22411 nolu olarak geçmektedir. Bu 22377 ve 22411 nolu hadislerde ortak râvi olarak Ma'dan b. Ebû Talhâ ve el-Velid b. Hişâm'dır. Metin bakımından 22370 nolu hadis metni (وقال سمعت رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول : ما من (تكذبون على) şeklinde başlayıp (مسلم يسجد لله سجدة الا رفعه الله بها درجة وحط) عنه بما خطيئة şeklinde de devam etmektedir. 22377 nolu hadis tariki ise (فقلت أخبرني بعمل اعمله) يدخلني الله به الجنة أو قال قلت بأحب الأعمال إلى الله فسكت ثم سألته الثالثة فقال سألته عن ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال عليك بكثرة السجود فإنك لا تسجد لله سجدة الا رفعك سألته الثالثة فقال سألته عن ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال عليك بكثرة السجود فإنك لا تسجد لله سجدة الا رفعك (الله بها درجة وحط عنك بما خطيئة قال معدان ثم لقيت أبا الدرداء فسألته فقال لي مثل ما قال لي ثوبان) şeklindedir. 22370 nolu hadiste geçen (من مسلم) ifadesi, 22411 nolu tarikte (من عبد) şeklinde varid olmuştur.

¹⁶⁴Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22370) 36: 53 ayrıca bkz. *Müsned*, (22377)36: 59, (22411) ,36: 94.

Bir kul (insan için) Allah'a secde etmek, kibir ve gururunu ayaklar altına alarak en değerli azâ olan alnının alemlerin rabbi olan Allah'ın huzurunda yere koyarak ubudiyetini ifâde etmenin en güzel örneğidir. Secde sadece Allah'tan korkan ve ona saygı duyanların hissedebileceği müthiş bir tattır, emsalsiz bir haz ve lezzettir. Secde kulun, acziyet ve zaafını Allah'a arz etme makâmıdır. Ayrıca kulluğun zirvesi olup kulun Allah'a en yakın olduğu andır.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis'in sahih ve ricalinin sika olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁵

Tirmîzî, Bu hadisi velid b. Müslim kanalıyla almış, ayrıca hasen ve sahih olduğunu söylüyor. İbni Mace ise Ubâde b. Samit kanalıyla almıştır. Hafız el-İrak'i de bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.¹⁶⁶

2.2.34. Amellerin En Faziletlisi Namaz:

حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ثنا الأعمش عن سالم عن ثوبان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : استقيموا ولن تحصوا
167 واعلموا أن خير أعمالكم الصلاة ولن يحافظ على الوضوء إلا مؤمن

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ebû Muaviye, Âmeş'ten, o Salim'den, o da Sevbân'dan, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Bulduğunuz her işte doğru olunuz çünkü sevabı sayamazsınız. (o zaman) biliniz ki amellerin en hayırlısı namazdır. Abdeste de ancak gerçek mümin dikkat eder, özen gösterir." buyurdu.

Senet Ricâli:

¹⁶⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22370), 36: 53.

¹⁶⁶Kâhîrî, Zeyneddin Muhammed Abdurrauf b. Teç el-Arifin b. Ali b. Zeynelabidîn, *Feydu'l-Kadîr*, BS. 1. (Kahire: El-mektebet el-ticeriye el-kubrâ, 1356 h.), 5: 486.

¹⁶⁷Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22378), 36: 60; ayrıca bkz. *Müsned*, (22414), 36: 95; (22433), 36: 108; (22436). 36: 110; Dârimî, tahâret, 2; İbn Mâce, Tahâret, 4.

İbn Hanbel →Ebû Muâviye →Â'meş →Salim → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle ilgili de(ğerlendirme:

İlgili hadis, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22378, 22414, 22433, 22436 ve 22436 nolu rivâyetler olarak geçmektedir. Ayrıca bu hadis, Dârimî ve İbn Mâce'de zikredilmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen aynı şekilde 22378 ve 22436 nolu hadislerde ortak râviler A'meş ve Sâlim Ebû Ca'd'tir. Bu hadisin Dârimî deki tarikte A'meş ve Salim b. Ebû Ca'd ortak râvidirler. Bu hadisin İbn Mâce'deki tarikte ise sadece Sâlim b. Ebû Ca'd Ahmet b. Hanbel'in rivâyetiyle ortak râvidirler.

Metin bakımından şöyle farklar zikredebiliriz; 22378 nolu hadiste geçen (ولن) ibare yerine 22414 nolu hadiste (تفلحوا) şeklinde geçmektedir. Aynı şekilde (أن) yerine (و) gelmiştir. Ayrıca 22414 nolu hadiste geçen (وقال عصام ولا يحافظ) ibaresi ilk hadiste geçmemektedir. 22433 nolu hadiste hadis metni (سدودا وقاربوا) ile başlamaktadır. 22378 nolu hadiste geçen (واعلموا) ibaresi yerine 22433 nolu hadiste (خيروا) ifadesi yer almaktadır. Aynı şekilde 22378 nolu hadiste geçen (ولن) edâtı yerine 22433 nolu hadiste (ولا) şeklinde geçmektedir. Aynı şekilde 22378 nolu hadiste geçen (ولن) lafzı yerine 22436 nolu hadiste (ولا) edâtı bulunmaktadır.

Metin bakımından Dârimî'de Ahmet b. Hanbel'in tarikinden farklı olarak (وقال الآخر إنَّ من خير أعمالكم الصلاة) ibaresi gelmiştir. İbn Mâce'nin hadis tarikinde ise Ahmet b. Hanbel'in metnine göre, (ولن) lafzı yerine (ولا) şeklinde geçmiştir.

Namaz İslam dinin beş şartından biridir. İslam dininde üzerinde en çok durulan ibadetlerden biridir. Namaz, kulun Allah'a şükrün en güzel ifadesidir. Namaz ile ilgili gerek Kur'an gerekse hadislerde birçok yerde zikredilmiştir. Peygamberimizin gözümün nuru olarak nitelendirdiği ibadetlerden biridir. Müslüman için kulluğun en güzel göstergesi olan namazın çeşitli hikmetleri vardır. En önemli hikmetleri Allah ile kul arasında düzenli bir bağ olması kulun rabbi ile buluşup onu

zikir etmesidir.¹⁶⁸ Bunun için de söz kınusu hadiste Peygamber (s.a.s.) namazı en hayırlı amel olarak belirtmiştir.

Şuayb el-Arnaût, bu hadis'in sahih ve ricalinin sıkı olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁹ Hâkîm(ö. 425 h.) de bu hadisin sıhhati için Şeyhayn'e (Buhârî ve Müslim) göre bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁰

2.2.35. Hz. Peygamber'in Bir Yahudi İle Diyalogu:

حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلَوَائِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو تَوْبَةَ وَهُوَ الرَّبِيعُ بْنُ نَافِعٍ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ، يَعْنِي ابْنَ سَلَامٍ، عَنْ زَيْدٍ، يَعْنِي أَخَاهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلَامٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو أَسْمَاءَ الرَّحِّيُّ، أَنَّ تَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُ قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ جَبْرٌ مِنْ أَحْبَابِ الْيَهُودِ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ فَدَفَعْتُهُ دَفْعَةً كَادَ يُصْرَعُ مِنْهَا فَقَالَ: لِمَ تَدْفَعُنِي؟ فَقُلْتُ: أَلَا تَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: إِنَّمَا نَدْعُوهُ بِاسْمِهِ الَّذِي سَمَّاهُ بِهِ أَهْلُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اسْمِي مُحَمَّدٌ الَّذِي سَمَّيْتَنِي بِهِ أَهْلِي»، فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: جِئْتُ أَسْأَلُكَ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَيْتُكَ شَيْءٌ إِنْ حَدَّثْتَنِي؟» قَالَ: أَسْمِعْ بَأُذُنِي، فَكَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعُودٍ مَعَهُ، فَقَالَ: «سَلْ» فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: أَيْنَ يَكُونُ النَّاسُ يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هُمْ فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ» قَالَ: فَمَنْ أَوَّلُ النَّاسِ إِجَارَةٌ؟ قَالَ: «فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ» قَالَ الْيَهُودِيُّ: فَمَا تُحَفِّتُهُمْ حِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «زِيَادَةُ كَيْدِ التُّونِ»، قَالَ: فَمَا غَدَاؤُهُمْ عَلَى إِثْرِهَا؟ قَالَ: «يُنْحَرُ هُمْ تَوْرُ الْجَنَّةِ الَّذِي كَانَ يَأْكُلُ مِنْ أَطْرَافِهَا» قَالَ: فَمَا شَرَابُهُمْ عَلَيْهِ؟ قَالَ: «مِنْ عَيْنٍ فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: وَجِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ شَيْءٍ لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ رَجُلٌ أَوْ رَجُلَانِ. قَالَ: «يَنْفَعُكَ إِنْ حَدَّثْتَنِي؟» قَالَ: أَسْمِعْ بَأُذُنِي. قَالَ: جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنِ الْمَوْلِدِ؟ قَالَ: «مَاءُ الرَّجُلِ أبيضُ، وَمَاءُ الْمَرْأَةِ أَصْفَرُ، فَإِذَا اجْتَمَعَا، فَعَلَا مَيِّ الرَّجُلِ مَيِّ الْمَرْأَةِ، أَدْكُرَا بِإِذْنِ اللَّهِ، وَإِذَا عَلَا مَيِّ الْمَرْأَةِ مَيِّ الرَّجُلِ، آتَنَّا بِإِذْنِ اللَّهِ». قَالَ الْيَهُودِيُّ: لَقَدْ صَدَقْتَ، وَإِنَّكَ لَنَبِيٌّ، ثُمَّ انصَرَفَ

¹⁶⁸Mehmet Görmez, vd, *Hadislerle İslam*, Bs. 2. (Ankara: DİB. 2013), 1: 187

¹⁶⁹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22378), 36: 60.

¹⁷⁰ Neysâburî, el-İmam el-Hafiz ebû Abdullah el-Hakîm, *el-Mustedrek*, Bny.(Beyrut: Dâru'l-mârifet), 1: 130.

فَدَّهَبَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ سَأَلَنِي هَذَا عَنِ الْأَدْيِ سَأَلَنِي عَنْهُ، وَمَا لِي عِلْمٌ بِشَيْءٍ مِنْهُ، حَتَّى أَتَانِي اللَّهُ

بِهِ»¹⁷¹

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Hasan b. Ali el-Hulvani, Ebû Tevbe'den, (o Rabi b. Nafi), o Muaviye'den, (yani b. Selam), o Zeyd'ten, (Yani kardeşi), o Ebû Selam'den, o Ebû Esmâ er-Rahabi'den, o da Sevbân'dan şöyle rivâyet etmiş: Ben Resûlullah'in yanında iken (ayakta) Resûlullah'a (s.a.s.) Yahudilerden bir alim geldi. "Ey Muhammed, Allah'ın selamı üzerine olsun!" dedi. Bunu der demez adamı öyle bir ittim ki, nerdeyse yere yıkılıverdi. "Beni niye ittin?" dedi. "Niye ey Allah'ın Resûlü! Demiyorsun?" dedim. "Ben O'nu, ailesinin kendine koyduğu isimle çağırıyorum!" dedi. Aleyhissalatu vesselam: "Ailemin bana koyduğu isim hakikaten Muhammed'dir!" buyurdu. Adam: "Size bir şey sormaya geldim" dedi. Aleyhissalatu vesselam: "Sana söylediğim takdirde işine yarayacak mı?" dedi. Adam: "Kulaklarımla dinlerim!" dedi. Aleyhissalatu vesselam elinde bir çubukla yeri çizdi ve "Sor!" buyurdular. Adam: "Kıyamet günü, yer ve gökler başka bir yer ve gök olup kılık değiştirdiği zaman, insanlar nerede olacaklar?" dedi. Resûlullah: "Köprünün (sıratın) önünde, karanlıkta" buyurdular. Adam: "Köprüyü ilk geçen kim olacak?" dedi. "Muhacirlerin fakirleridir" buyurdu. "Cennete girince onlara ne armağan edilecek?" dedi. "Balık ciğerinin ziyadesi!" buyurdu. "Bunun arkasından ne yiyecekler?" dedi. "Onlara (cennetin etrafında otlayan) cennet öküzü kesilecek!" buyurdular ve o öküz cennetin etrafında otlanıyordu. "Bunun üstüne ne içecekler?" dedi. "Selsebil" denilen sudan (kaynak) buyurdular. Adam; "Doğru söyledin!" dedi ve ilave etti: "Ben sana bir peygamber veya bir veya iki kişiden başka hiç kimsenin bilemeyeceği bir şey sormak için geldim" dedi. Aleyhissalatu vesselam: "Söylediğim takdirde sana faydası olacak mı?" buyurdular. "Kulaklarımla dinlerim" dedi. "Sor!" buyurdular, "Sana doğan çocuktan soracağım" dedi. Aleyhis salatu vesselam: "Erkeğin suyu beyazdır. Kadının suyu ise sarıdır. İki birleşir ve erkeğin menisi kadının menisine üstün gelirse Allah'ın izniyle çocuk erkek olur. Kadının menisi erkeğin menisine üstün

¹⁷¹Müslim, "Hayız", 34; Nesâî, "İşâretu-n Nisa", 34.

gelirse çocuk Allah'ın izniyle kız olur" buyurdular. Yahudi: "Vallahi doğru söyledin! Sen gerçekten hak peygambersin" dedi ve ayrıldı. Resûlullah (s.a.s.): "Bu adam bana soracağını sordu. Ben bunlardan birşey bilmiyordum. Taki ki Allah onları bana bildirdi." Buyurdular.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Hasan b. Ali → Ebû Tevbe → Muaviye → Zeyd (Yani kardeşi) → Ebû Selâm → Ebû Esmâ er-Rahabi → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Hz. Muhammed (s.a.s.) ile bir Yahudi arasında geçen diyalogun anlatıldığı ve Hz. Sevbân'dan rivâyet edilen bu hadis Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçmemektedir. Söz konusu hadis Müslim ve Nesâî kitabında zikredilmektedir. Müslim ve Nesâî tariklerinde ortak râvi olarak Muaviye, Zeyd ve Ebû Esmâ er-Rahâbî' dir. Bu tarikte de metin bakımından şu farklılıklar bulunmaktadır;

Müslim'de geçen (انما ندعوه) ibaresi yerine Nesâî'de (انما نسميه); **إِنَّ اسْمِي مُحَمَّدٌ الَّذِي سَمَّيْتَنِي**; (جنت لأسأل) ; (جنت أسألك) ; (اجل اهلي سموي محمداً) cümlesi yerine (به) أهلي (أَيَنْفَعُكَ) ; (حتى أتاني الله به) cümlesi yerine Nesâî'de (حتى أتاني الله به) şeklinde yer almaktadır.

Elbâni ve Şuayp Arnavût, bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.¹⁷² Hâkim en-Nesâburî bu hadisi tahric etmekle beraber, Şeyhayn'e (Buhârî ve müslim) göre bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁷³

---

¹⁷²Muhammed b. Hibban b. Ahmet b. Hibbân, *Sahih b. Hibbân*, 2. Bs. (Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1993m.), 16: 440.

¹⁷³Neysâburî, *el-Mustedrek*, 3: 482

2.2.36. Hz. Peygamber'in Bir Olay Karşısında Söylediği Söz:

أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ سَهْلِ بْنِ هَاشِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ ثَوْبَانَ، أَنَّ
174 النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا، يُعْنِي رَاعَهُ شَيْءٌ، قَالَ: «اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي، لَا شَرِيكَ لَهُ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdurrahman b. İbrahim, Sehil b. Hâşim'den, o dedi ki bize Sevrî, o Sevr b. Yezîd'ten, o Halid b. Ma'dên'den, o da Sevbân'dan rivâyetle: "Nebi (s.a.s.) ürperdiği zaman, şöyle buyurduğunu anlattı: "Rabbim Allah'tır ve Allah'tan başka ilah yoktur! " der.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Abdurrahman b. İbrahim → Sehil b. Haşim → Sevri → Sevr b. Yezîd → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Sevbân'den rivâyet edilen ilgili hadisi sadece, Nesâî zikretmiştir. Diğer müellifler bu hadisten bahsetmemişlerdir. Ayrıca bu hadis yedi râvi ile rivâyet edilmiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nebevî yönün olması ile birlikte aynı zamanda da beşerî yönü vardır. O da diğer insanlar gibi fitrî ve insanî duygulara sahiptir. Kur'anın bir çok âyetinde beşerî yönüne dikkat çekmiştir. Allah Resûlü her yönden insanlara rehber olduğu vahiyle sabittir. Efendimiz bu hadisinde bir korku ile karşılaştığımız durumda nasıl davranmamız gerektiğini en güzel şekilde bizlere

---

¹⁷⁴ Nesâî, "Amelil yevmi vel-leyli" 200.

göstermiştir. Ve bizim bu duayı yapmamızı tavsiye etmiştir. Elbâni, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.¹⁷⁵

2.2.37. Kehf Süresini Okumanın Fazileti:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي قَتَادَةُ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ، عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَرَأَ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ مِنْ سُورَةِ الْكَهْفِ فَإِنَّهُ عِصْمَةٌ لَهُ مِنَ

الدَّجَالِ»¹⁷⁶

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Abdulâ'lâ, Hâlid'ten, o Şu'be'den, o Katede'den, o Salim b. Ebû Ca'd'ten, o Mâden'den, o da Sevbân'den, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Deccal'ın kendisine zarar veremeyeceği insanlardan biri de kehf süresinin on âyetini okuyan kimselerdir." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Abdulâla → Hâlid → Şu'be → Katede → Salim b. Ebû Cad → Mâden → Sevbân b. Bucdüd

Bu hadisi, Kütüb-i Tis'a müellifleri içerisinde Sevbân'den rivâyet eden sadece Nesâî' olmuştur. Bu hadis bize yedi râvi ile bize ulaşmıştır.

Şuayıp el-Arnaut, bu hadisin Ebû Derdâ ile aynı metinle gelen tarik için sahih olduğunu söylemiştir.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵Abdurrahman b. Ebû Bekir, Celeleddin es-Suyuti, *Camii-l sağır ve ziyedetihî*, Thk. Muhammed Nasüreddin Elbânî, bny. (Riyad: Mektebe'l-islâmî, ts), 2: 861

¹⁷⁶ Nesâî, "Ameli'l yevm vel- ley'li" 268.

¹⁷⁷ İbn Hanbel, Müsned, 36: 446.

Kur’ân-ı Kerîmin bütün sûreleri faziletli olmakla beraber bazı sûrelerin daha faziletli olduğu hadislerle sabit olmuştur. Bunlardan biri de kehf sûresidir. Allah Resûlü (s.a.s.) bir hadisi şerifinde şöyle buyurmaktadır. “ Kim kehf sûresini indirildiği şekli ile okursa bu sûre kiyâmet gününde okuyan için bir nur olur.” Buyurmuştur. Bu ifâdeden ilgili hadisi peygamber Efendimiz’in kehf sûresini okumaya teşvik konusunda söylediğini anlıyoruz.¹⁷⁸

2.2.38. Faziletli Dualar:

حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَشْجِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ سَعِيدِ بْنِ الْمَرْزُبَانِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُمَسِّي: رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُرْضِيَهُ.¹⁷⁹

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ebû Said el-Eşec, Ukbe b. Halid’ten, o Ebû Sad Sa’îd b. Merzabân’dan, o Ebû Seleme’dan, o da Sevbân’dan, rivâyetle Nebî’in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Her kim akşama eriştiğinde (ihlâsla) Râb olarak Allah’ın; din olarak İslâmı; Nebî olarak, Hz. Muhammed’dan (s.a.s.) razı oldum (seçtim) derse Allah’ın rızası o kimse üzerine hak olur. buyurmuştur.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Ebû Said el-Eşec → Ukbe b. Halid → Ebû Sad Saîdiy b. Merzabân¹⁸⁰ → Ebû Seleme → Sevbân b. Bucdüd

¹⁷⁸ Hayreddin Kahraman vd., *Kuran Yolu Türkçe Me’al ve Tefsiri*, 5.Bs. (Ankara: DİB. 2014), 3: 534.

¹⁷⁹Tirmîzî, *Dâvet*, 13.

¹⁸⁰Sait b. Merzaban el-Absi; Ebû Sait el-Kufi el-Âvar’ın kölesidir. Onun zayıf ve Müddellis olduğunu söylemiştir. İbni Hacer el-Askâlan, *Takribul-Tehzip*, 386.

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İlgili hadisi, bize Sevbân'den rivâyet eden tek muhâddis İmâmı Tirmîzî'dir. Hadis bize beş râvi ile ulaşmaktadır.

Allah'a (c.c.) kulluk yapabilme ve O'nun rızasını kazanmanın yolu, kişinin Allah'ı zikredebilmesi ile gerçekleşir. Zikir, kalbin ve ruhun manevî gıdasıdır. Kalbin günahlardan temizlenmesi, iman nuruyla dolup huzur bulması ancak zikir ile gerçekleşir. Sevgili Peygamberimiz bu hususta en faziletli zikirlerden birisinin de kişinin sabah akşam söz konusu hadiste geçen ifadeler olduğunu bildirmiştir.

Elbâni bu hadisin Saîd b. Merzaben'e gelen şekliyle zayıf olduğuna hükmetmiştir.¹⁸¹ İbn Hacer el-Askalâni *Tâkrîb* adlı eserinde de bu hadisin zayıf olduğuna hükmetmiştir. Tirmîzî, bu hadis için garib ve hasen olduğunu belirtmiştir.¹⁸²

2.2.39. Vitir Namazından Sonra İki Rekât Namaz Kılmak:

أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَهَبٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ تَوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ هَذَا السَّهْرَ جَهْدٌ وَثَقَلٌ، فَإِذَا أَوْتَرَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ، فَإِنْ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، وَإِلَّا كَانَتْ لَهُ» وَيُقَالُ: هَذَا السَّفَرُ وَأَنَا أَقُولُ: السَّهْرُ¹⁸³

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Mervan, Abdullah b. Vehb'ten, o Muaviye b. Salih'ten, o Şureyh b. Ubeyyid'den, o Abdurrahman b. Cubeyr b. Nufeyr'den, o babasından, o da sevbân'dan, Nebi'in (s.av.) şöyle buyurduğunu bildirmektedir:

¹⁸¹Muhammed Nâreddin Elbânî; *Teraci'at elbânî*, thk. Ebû-l Hasan el-Şeyh, Bny. (Riyad: Dâru'l-ma'arif, ts.), 1: 20

¹⁸²Tirmîzî, *Sünen-i Tirmizî*, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-garip lil-islâm, 1998.m.), 5: 331

¹⁸³Dârimî, *Salê*, 215.

"Şüphesiz insan için uykusuz kalmak meşakkattir. Bu yüzden biriniz yatsı namazından sonra vitir namazı kıldığı Vekât iki rekât kılsın. Daha sonra eğer uyanırsa (bir, üç, beş rekât kılıp bu iki rekâtı vitir yapar). Yoksa (teheccüde kalkamazsa), bu iki rekât namazın ecrini alır." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Mervan → Abdullah b. Vehb → Muaviye b. Salih → Şureyh b. Ubeyyid'den → Abdurrahman b. Cubeyr b. Nufeyr → babasın → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyette İlgili Değerlendirme:

Hz. Sevbân'dan rivâyet edilen bu hadis sadece Dârimî'de zikir edilmiş olup bize altı râvi ile ulaşmıştır. Bu hadis, Kütüb-i sitte eserleri içerisinde bulunmaktadır.

Elbâni, bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁴ Bu hadisi Taberi *el-kebir*'de tahriç etmiş olup Abdullah b. Salih hakkında her hangi bir görüş belirtilmemiştir.¹⁸⁵

Vitirden sonra kılınan iki rekâtı, Resûlullah'ın devamlı kılmadığını, vitirden sonra da namaz kılmanın caiz olduğunu göstermek için arada bir kılmakta, dinen her hangi bir sakıncası yoktur.¹⁸⁶

2.2.40. Müminin Murakabe Halinde Olması:

حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ الرَّمْلِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ بْنِ حَدِيحٍ الْمَعَارِفِيُّ، عَنْ أَرْطَاةَ بْنِ الْمُنْدَرِ، عَنْ أَبِي عَامِرٍ الْأَهْلَابِيِّ، عَنْ نُوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: «لَأَعْلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ تِهَامَةَ بِيضًا،

¹⁸⁴Ali b. Sultan Muhammed Ebûl Hasan Nureddin el-Melle el-Harâvi el-Karî, *Markâti-l mefâtiḥ şerh mişkât el-masâh*, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-fikr, 2002), 3: 957.

¹⁸⁵Heysemî, Ebu'l Hasan Nureddin Ali b. ebû Bekr b. Süleymen, thk. Hüsemeddin b. Kudsî, 1.Bs. (Kahîre: Mektebeti'l kudsiyye, 1994. m.), 2: 246.

¹⁸⁶İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 1. Bs (İstanbul: Akçağ Yayınları, 2014), 17: 53.

فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَبَاءً مَنْثُورًا» ، قَالَ ثَوْبَانُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا، جَلِّهِمْ لَنَا أَنْ لَا نَكُونَ مِنْهُمْ، وَنَحْنُ لَا نَعْلَمُ، قَالَ: «أَمَّا
إِنَّهُمْ إِخْوَانُكُمْ، وَمِنْ جِلْدَتِكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ انْتَهَكُوهَا»¹⁸⁷

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize İsa b. Yunus er-Remli, Ukbe b. Alkâme b. Hadic el-Mağfirî'den, o Ertat b. Munzîri'den, o Ebû Amîr el-Elhânî, o da Sevbân'dan rivâyette Nebî'nin (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: " Kıyâmet gününde ümmetimden bazı insanların amelleri tihâme dağları gibi tertemiz ve bembeyaz olacak ancak o amelleri saçılmış toz gibi olup Allah o amellerini kabul etmeyecek buyurdu. Bunun üzerine Sevbân (r.a.) Yâ Resûlallah! Biz bilmeyerek onlardan olmamız için bize onları tanıtır, onlar kimlerdir diye sordu. Resûlullah (s.a.s.) şöyle cevap verdi: "Onlar sizin gibi gece namazını kırlarlar ancak onlar tenha yerde kaldıkları zaman, Allah'ın yasaklarına uymayıp onları çiğnerler." Buyurdu.

Senet Ricâli:

Ahmed b. Hanbel → İsa b. Yunus er-Remli → Ukbe b. Alkâme b. Hadic el-Mağfirî → Ertât b. Munzîrî → Ebû Amiri el-Elhânî → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyette İlgili Değerlendirme:

Hz. Sevbân'dan rivâyet edilen bu hadis sadece İbn-i Mâce'de zikir edilmiş olup bize beş râvi ile ulaşmıştır.

Müslüman her zaman Allah'ın gözetimi altında olduğunun şuuru içinde olması gerekir. Bu bilinçte olan Müslüman kendini günah ve haramlardan uzak tutarak murakabe halinde yaşamını sürdürür. Murakabe halini yaşayan biri her zaman iyi ve güzel işler yapmaya çalışır ve günahlardan kendini arındırır. Murakabe halinde olan kimse kendini sürekli sorgular ve iç dünyasında rabîta yapmaya çalışır.

Muhanmmed Fuad Abdalbâkî'ye göre bu hadisin isnadı sahih ve ricâlinin sıkı olduklarını söylüyor. Ayrıca sened zincirinde Ebû Amîr el-Elhânî'nin gerçek

¹⁸⁷İbn Mâce, Zühd, 29.

isminin de Abdullah b. Ğabır olduğunu belirtiyor.¹⁸⁸ Elbâni, bu hadisin sahih olduğuna hüküm etmiştir.¹⁸⁹

2.2.41. Yoldan Saptıran İmamlar:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ حَدَّثَنِي أَبِي ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ ثنا حَمَّادُ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَثَمَةَ الْمُضِلِّينَ وَبِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رَزَى لِي الْأَرْضَ أَوْ قَالَ إِنَّ رَبِّي رَزَى لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتُمْ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَإِنَّ مُلْكَ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مَا رَزَى لِي مِنْهَا وَإِنِّي أُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يَهْلِكُوا بِسَنَةِ بَعَامَةَ وَلَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ يَسْتَبِيحُ بِيضَتَهُمْ وَإِنَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يُرَدُّ وَقَالَ يُونُسُ لَا يُرَدُّ وَإِنِّي أُعْطِيتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أَهْلِكُهُمْ بِسَنَةِ بَعَامَةَ وَلَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ يَسْتَبِيحُ بِيضَتَهُمْ وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ بَيْنَ أَقْطَارِهَا أَوْ قَالَ مَنْ بَاقْطَارِهَا حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يَسْبِي بَعْضًا وَإِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَثَمَةَ الْمُضِلِّينَ وَإِذَا وُضِعَ فِي أُمَّتِي السَّيْفُ لَمْ يُرْفَعْ عَنْهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَلْحَقَ قِبَائِلُ مَنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ حَتَّى تَعْبُدَ قِبَائِلُ مَنْ أُمَّتِي الْأَوْثَانَ وَإِنَّهُ سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي كَذَابُونَ ثَلَاثُونَ كُتْلُهُمْ يَزْعُمُ إِنَّهُ نَبِيٌّ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَلَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ¹⁹⁰ عَزَّ وَجَلَّ

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Abdullah, o babasından, o Süleyman b. Harb'den, o Hammâd, o Eyyüp'ten, o Ebû Kılâbe'den, o Ebû Esmâ'dan, o da Sevbân'dan rivâyetle, Nebi'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: Resûlullah (s.a.s.)

¹⁸⁸Sindî, Muhammed b. Abdulhadi et-Tetevî ebül Hasan Nureddin es-Sindî, *Ĝâşiye't es-Sindi a'la süneni ibn-i mâce*, Bs.3 (Beirut: Daru'l-fikr, 1138 h.), 2: 561.

¹⁸⁹Sindî, Muhammed b. Abdulhadi el-Tetevi, Ebû-l Hasan Nureddin, *Kifeyeti-l hace fi-şerih Sünen-i İbni Mace*, 2. Bs. (Beirut: Dâru'l-cebel, ts.), 2: 561.

¹⁹⁰Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22393), 36: 77, ayrıca bkz. *Müsned*, (22394), 36: 78; (22395), 36: 78; (22452), 36: 117; Tirmîzî, *Fiten*, 14; Müslim, *Fiten ve Eşratu-s saat*, 2889; Ebû Dâvud, *Fiten ve-l Melâhin*, 1. ; Dârimî, *Mukeddime*, 23; İbn-i Mace, *Fiten*, 9.

buyurdular ki: "Ümmetim için en çok korktuğum şey yoldan çıkararak liderlerdir. Bununla beraber Allah yeryüzünü toplayıp doğuyu ve batıyı gösterdi. Ümmetimin sahip olacağı yerleri gösterdi. Bana beyaz ve kırmızı hazineler gösterdi. Ben de Allah'tan ümmetimin umûmî bir tehlike ya da kendi nefislerinden başka bir tehlikenin onları helâk etmemesini istedim. Allah duama şöyle cevap verdi: "Ey Muhammed! Bir hüküme karar verdikten sonra kimse geri alamaz. Ümmetini ne helak edecek bir tehlike ne de kendi nefislerinden başka onları helak edecek bir azap vermeyecem. Yeryüzünde herkes bir araya gelse de onları helak edecek bir güç olmayacak, ancak kendileri birbirini helak edecek. Ancak ümmetin için yoldan çıkaracak kimselerden (liderlerden) korkuyorum. Ümmetin birbirine kılıcı kuşandığı zaman, bazı kabileler müşrik olup putlara tapana kadar kılıçlar inmeyecek. Ümmetimden otuz kişi peygamberlik iddiasında bulunacak. Ben ise son peygamberim, benden sonra peygamber gelmeyecek. Ümmetimden, Allah'tan emir gelinceye kadar ümmetimden bir kısım hak üzere olacak ve hiç kimse onlara zarar veremeyecek. buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Abdurrahman → Hamed b. Zeyd → Eyyüp → Ebû Kılâbe → Ebû Esmâ → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen 22393, 22394, 22395, 22452 nolu hadisi, Tirmîzî, Müslim, Ebû Dâvud, Dârimî ve İbn-i Mace de zikir etmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen bu hadisin dört farklı tariki mevcuttur. Ahmet b. Hanbel'intüm bu tariklerde Hamed bin Zeyd, Ebû Kılâbe, Eyyüp ve Ebû Esmâ er-Rahabî adlı râviler ortaklardır. Bu hadisin benzeri Dârimî'de iki farklı tarikle gelmiştir. Hamed b. Zeyd, Ebû Kılâbe, Eyyüp ve Ebû Esmâ er-Rahabî adlı râviler Ahmet b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen râvilerle ortaklardır. Bu hadisin Tirmîzî'deki tariki ile Ahmet b. Hanbel'in hadis tarikinde ortak râviler, Hamed bin Zeyd, Ebû Kılâbe, Eyyüp ve Ebû Esmâ er-Rahabî'dir. Bu hadisin Müslim'deki ve İbn Hanbel'indeki tarikinde ortak râviler, Hamed b. Zeyd, Ebû Kılâbe, Eyyüp ve Ebû Esmâ er-Rahabî'dir. Bu hadisin İbn Mâce'deki tariki ise Ebû Kılâbe ve Ebû Esmâ er-

Rahabi ortak râvidirler. Bu hadisin Ebû Dâvûd tarikinde aynı şekilde, Hammed b. Zeyd, Ebû Kılâbe, Eyyüp ve Ebû Esmâ er-Rahabî ortak râvidirler.

Bu hadisin metin bakımından tahlili şöyledir: *Müsned*'te geçen 22393 ve 22394 nolu hadisler metin bakımından aynı olup 22395 nolu hadisin sadece başlangıç kısmında zikir edilmiştir. 22395 nolu hadiste geçen (إنما أخاف على أمتي الأئمة) (المضلين) ibare yerine 22452 nolu hadiste (قال من بأقطارها) ibaresinden sonra gelmiştir. Yine 22395 nolu hadisin sonunda geçen (وانه سيكون في أمتي كذابون ثلاثون كلهم يزعم انه نبي وأنا خاتم) (النبيين لا نبي بعدي ولا تزال طائفة من أمتي على الحق ظاهرين لا يضرهم من خالفهم حتى يأتي أمر الله عز وجل) ibaresi diğer hadis metinlerinde geçmemektedir.

Bu hadisin Tirmizî'î tarikinde ise, İbn Hanbel'den farklı olarak Tirmizî'de (إنما) (أخاف على أمتي الأئمة المضلين) ibaresi geçmektedir. Yine Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (ربي) (الله) (واني) (و) (ان لا يهلكوا) (لا يهلكها) (وإنما أخاف على أمتي) ibaresinden sonraki kısmı Tirmizî'de geçmemektedir. Bu hadis Müslim'de iki yerde geçmektedir. Metin bakımından *Müsned* ile şöyle farklar vardır: Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (إنما أخاف على أمتي الأئمة المضلين) ibaresi Müslim'de geçmemektedir. Aynı şekilde Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (وإنما أخاف على أمتي) ibaresinden sonraki ibarenin sonuna kadar Müslim'de geçmemektedir. İbn Mace'nin metin bakımından Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (إنما أخاف على أمتي الأئمة المضلين) ibaresi İbn Mâce'de hadis metninin orta kısmına gelmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (أمتي كذابون) (وإن بين يدي الساعة دجالين كذابين، قريبًا من ثلاثين) ibaresi yerine İbn Mâce'de (لَمَا فَرَّغَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ مَا أَهْوَلَهُ) ifadesi eklenmiştir. Bu hadisin aynı tarikle Ebû Dâvûd, 'ta da gelmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen (إنما أخاف على أمتي الأئمة المضلين) ibaresi Ebû Dâvûd'ta (بعضهم) (يسبي بعض) ibaresinden sonra geçmektedir.

Şuayp el-Arnaut, bu hadisin sahih olduğunu ifade etmektedir.¹⁹¹ Tirmîzî bu hadisi Halid b. Zeyd kanalıyla rivayet etmiş ve sahih olduğunu zikretmektedir.¹⁹²

2.2.42. Sıla-i rahm Yapmanın Fazileti:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ أَخْبَرَنَا مَيْمُونُ أَبُو مُحَمَّدٍ الْمَرْثِيُّ التَّمِيمِيُّ ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادِ الْمَخْزُومِيِّ عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ سَرَّهُ النَّسَاءُ فِي الْأَجْلِ وَالزِّيَادَةُ فِي الرِّزْقِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ ¹⁹³

Tercüme:

İlgili râvi sadece Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Muhammed b. Bekr, o Meymûn Ebû Muhammed el-Muraî et-Temimî'den, o Muhammed b. Abbed el-Mahzümi'den, o da Sevbân'dan rivâyetele Nebi'nin (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Kim rızkının bol ve ömrünün fazla olmasını istiyorsa sıla-ı rahm yapsın." buyurdu.

Senet Ricâli:

İbn Hanbel → Muhammed b. Bekr → Meymûn Ebû Muhammed el-Mer'i et-Temimi¹⁹⁴ → Muhammed b. Abbed el-Mehzumî → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyete İlgili Değerlendirme:

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde 22400 nolu hadis olarak geçmekte; diğer kutub-i tisâ eserlerinde bulunmamaktadır. Bu hadis dört râvi ile rivâyet edilmiştir.

Şuayb el-Arnaût, hadisin sıhhatı hakkında sahih-u li-ğayrihi olduğunu söylemekte ve isnadının ise Meymûne'den dolayı hasen olduğunu belirtmektedir.¹⁹⁵

---

¹⁹¹Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22393), 36: 77.

¹⁹²Dimaşkî, Ebu-l Fadıl İsmail b. Ömer b. Kesir el-Kureyşî, el-Basrî, *Câmiu'l mesânid ve-sünen*, 3. Bs. (Beyrut: Dâr'ul-hidr, 1998 m.) 1: 643.

¹⁹³Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (22400), 36: 112.

¹⁹⁴Meymun Ebû Muhammed el-Marî et-Temimi: Kaynaklarımızda bu şahıs ile ilgili bilgiye rastlanılmadı.

Kişinin akraba ve yakınlarıyla ilgi ve alakasını devam ettirmesi, onları koruyup gözetmesi, yani sıla-ı rahimde bulunması dinimizin emir ettiği esaslardan biridir. Peygamber (s.a.s.) de kendisi akrabalarını görüp gözetmiştir. Her daim onlarla iyi ilişki içinde olmuştur. Bu hususta da Allah Resûlü bize akrabayı koruyup gözetme konusunda tavsiye bulunarak şöyle buyurmuştur; kim ömrünün uzun, rızkının bol olmasını istiyorsa akrabaya ziyarete devam etsin; buyurmuştur.

2.2.43. Cenâze Geçerken Oturmanın Doğru Olmaması:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ ثُؤْبَانَ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ فَرَأَى نَاسًا رُكِبَانًا، فَقَالَ: «أَلَا تَسْتَحْيُونَ إِنْ مَلَكَتْهُ اللَّهُ عَلَى أَقْدَامِهِمْ وَأَنْتُمْ عَلَى ظُهُورِ الدَّوَابِّ»¹⁹⁶

Tercüme:

Ahmet b. Hanbel (dedi ki): Bize Ali b. Hucr, İsa b. Yunus'tan, o Ebû Bekr b. Ebû Meryem'den, o Râşid b. Said'ten, o da Sevbân'dan rivâyetle Nebi'in (s.a.ö.) şöyle buyurduğunu nakletti: Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte bir cenazeye katıldık, yolda binekleri üzerinde insanlar görünce onlara: "Allah'ın melekleri yürürken sizin binekler üzerinde olmaktan hayâ etmez misiniz, böyle olur mu"? Buyurdu.

Senet Ricâli:

Ahmet b. Hanbel → Ali b. Hucr → İsa b. Yunus → Ebû Bekr b. Ebû Meryem → Raşid b. Said → Sevbân b. Bucdüd

Rivâyetle İlgili Değerlendirme:

İbn Mâce'de geçen bu hadisin benzeri Tirmîzî'de benzer şekilde geçmiştir. Bu iki hadiste ortak râvi, Ebû Bekir b. Meryem ve Râşid b. Sa'd'tır. Metin

¹⁹⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 36: 112.

¹⁹⁶İbn-i Mâce, *Cenaiz*, 15; Tirmîzî, *Cenaiz*, 28.

bakımından, İbn Mâce’de geçen, (عَلَى أَقْدَامِهِمْ وَأَنْتُمْ عَلَى ظُهُورِ الدَّوَابِّ) yerine Tirmîzî’de(يَمْشُونَ) şeklinde geçmiştir.

Dinimiz, ister müslüman ister kâfir olsun, cenaze görülünce ayağa kalkmayı teşvik etmiştir. Bu hadiste izhar edilen ortaya konulan, cenazeye hürmet sebebiyle değil; ölüm hadisesinin dehşetini tazim olduğu belirtmektedir. Yani ebediyete olan yolculuk hadisesi, kimin başına gelmiş olursa olsun, Müslüman kişi bundan ibret almalı, düşünüp tefekkür etmelidir. Yani ayağa kalkmak bu haletin ifadesidir. Geçen cenazeden umursamayıp oturan eski haline devam eden bu ibreti yaşayamaz.¹⁹⁷

Tirmîzî bu hadisi cenâiz bölümünde tahriç etmiş ve sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁹⁸ Albâni ise bu hadisin mevkûf olduğundan dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ İbrahim Canan, "Cenâze", *Hadis Ansiklopedisi*, 17: 127.

¹⁹⁸İbni Esir, Mecdeddin ebû Saâ el-Mubarek b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Abdulkerim eş-Şeybânî ec-Cezirî, thk. Abdulkadir el-Arnaud, *Câmiu-l usul fi ehâdisi-r resül*, 1. Bs. (Byy. Mektebeti'l havlanî, 1972), 11: 124.

¹⁹⁹Muhammed Nasüredîn, *Elbânî, Sahih ve zayıf sünen- el-Tirmîzî*, Bny.(İskenderiye: Menzumet el-tahkikât el-hadise, ts.), 3: 12

2.2.44. Hz. Sevbân b. Bücdüd'ün Rivâyetleri ile İlgili Genel Değerlendirme

Sahabeden Sevbân b. Bücdüd az tanınmış bir şahsiyet olması ile birlikte İslâma ve Allah Resülüne büyük hizmetleri olmuş birisidir. Bu çalışmamızın gayesi onun ilmî olarak hadis alanında yapmış olduğu hizmeti ortaya koymaktır. Çünkü Kur'anı anlamak ve hayatımıza tatbik etmek için en önemli yardımcı kaynak hadislerdir. Hadislerin de önemi onları rivayet eden sahabenin hayatlarını kaynaklardan araştırıp rivayetlerini ortaya çıkarmakla mümkündür. Sevbân b. Bücdüd'ün gerek kütüb-ü tis'a'da gerekse diğer hadis külliyatlarında geçen rivâyetlerini bir araya getirdik. Bu rivâyetleri gerek metin yönünden gerekse senedi bakımından ele aldık. Sevbân b. Bücdüd'ün rivâyet metinlerini inceleyerek muhaddislerin yorumları ışığında bilgi vermeye çalıştık. Metin yönünden üzerinde çalıştığımız hadislerin birçoğunun sahih olduğunu gördük. Bazı hadislerin ise zayıf olduğunu tesbit ettik.

Râvileri incelediğimizde birçok râvinin sikâ olduğunu gördük. Zayıf olan râvilerin biyografilerini hakkında tabakât ve ricâl kitaplarından araştırıp dipnotlarda işaret ettik. Hadis metinlerinin sıhhat yönünden sıkıntılı olanlar mütabi ve şahit rivâyetler ile destekleyip, ilgili kaynaklardan gösterdik.

Sevbân'a ait gerek İbn Hanbel'in, *Müsned*'inde gerekse diğer Kütüb-i Tis'a kaynaklarında geçen hadislerin konularına baktığımızda, nikâh, hacamât, namaz, dua, zikir, gibi konuları ihtiva ettiğini söyleyebiliriz.

Bu çalışmada Hz. Sevbân'ın 43 hadisini inceledik. Bu hadisleri 43 baba ayırıp içeriklerinin ibadetten ahlâka, ahkâm ve adâba kadar geniş bir alanı kapsadığını gördük. Rivâyetlerin ekserisinin İbn Hanbel'in *Müsned*'inde geçmekle beraber az da olsa diğer Kütüb-i tis'a kaynaklarında geçtiğini söyleyebiliriz. İlgili sahâbînin toplam rivâyet sayısı tekrarlarıyla birlikte 128 adet olup üzerinde çalışılan bu hadislerin Kütüb-i Tis'a'da dağılımı; Buhârî'de 3, Müslim'de 15, Nesâî'de 17, Ebû Dâvûd'da 12, Tirmîzî'de 13, İbn Mâce'de 19, Dârimî'de 10, *Müsned*'te ise tekrarlarıyla 80'dir.

Son olarak tahlil ettiğimiz *Müsned*'de bulunan hadisler olmak üzere ve Kutub-i Tis'a'da geçen hadisleri tekrarlarıyla beraber tablo haline getirdik.

Tablo 1: Kütüb-i Tis'a'daki Rivâyetlerin (Tekrarlar Dâhil) Konu ve Kaynak Dağılımı:

Konu	Buhârî	Müslim	Nesâî	Ebû Dâvûd	Tirmizî	İbn Mâce	Dârimî	Müsned	Muvatta	Toplam
Fiten		1			1	2		2		6
Zekât			1	1		1	1	7		11
Sıfatı-l mü'min		1	1		1	1	1	2		7
Kusurları örtmek								1		1
Rüşvetin haramlığı								1		1
Ağaçlara zarar vermek								1		1
Salâ				1		1	1	2		5
Tahâret				2	1	2	2	7		14
Siyâm			8	1		2	1	13		30
Sadakât					2	1	1	5		9
İmâmet								1		1
Talâk				1	1	1	1	2		6
Salih kullar	1							1		2
Feda'il		1			1	1		6		9
Melâhim				1				1		2
Cihad			1					1		2
Libas								1		1
Asiler								1		1

Tevbe								1		1
Konu	Buhârî	Müslim	Nesâî	Ebû Dâvûd	Tirmizî	İbn Mâce	Dârimî	Müsned	Muvatta	Toplam
Ter'cil				1				1		2
Edhaya		2		1				2		5
Nikâh					1	1		2		4
İftitah						1		2		3
Cenâiz		1				1		6		8
Birr	1	5			2	1		15		24
Secde								3		3
Hayız		2	1							3
Amelil yevmi vel-leyli			2							2
Kehf süresinin fazileti			1							1
Dâvet					1					1
Murâkabe						1				1
Fiten		1	2	1	1	1	2	4		12
Sılay-ı rahm								1		1
Cenâiz	1	1				1				3
Toplam	3	15	17	12	13	19	10	93		182

SONUÇ

Yaptığımız bu çalışmada Allah Resulü'nün (s.a.s.) güzide sahâbilerinden Sevbân b. Bücdüd'ün hayatını ve rivâyet ettiği hadisleri ele aldık. Araştırdığımız kaynaklarda söz konusu sahâbînin, hayatı, çocukluğu, gençliği hakkında fazla bir bilgiye ulaşamadık. Sahâbînin hangi tarihte doğduğu hakkında da kesin bir malumat elde edemedik. Kaynaklardan tesbit ettiğimiz kadarı ile bir gün kabilesine yapılan bir baskın neticesinde esir alınıp köleleştirildikten sonra Medine'de köle pazarına getirilip satılmak istenmiştir. Daha sonra Resûlü ekrem (s.a.s.) Sevbân b. Bücdüd'ü satın alıp azad etmiştir. Ardından isterse ailesine dönebileceğini veya kendi yanında kalıp İslâmiyete hizmet edebileceğini teklif etmiş. Bu teklif karşısında Sevbân b. Bücdüd Hz. Peygamber'in yanında kalma teklifini kabul etti ve kendini onun hizmetine adanmıştır. Seferlerde de Hz. Peygamber'den bir an olsun ayrılmayan Sevbân b. Bücdüd bütün gazvelere onunla birlikte katılıp İslâmiyete hizmet etmiştir.

Dört halife döneminde Suriye, Filistin ve Mısır'ın fethine iştirak etmiştir. Hayatının ilerleyen dönemlerinde önce Remle'ye daha sonra Mısır'a en sonunda da Humus'a ikamet etmeye başlamıştır. Kaynaklarda onun her ne kadar doğumu hakkında bilgi sahibi olmasak da onun hicretin 54. yılında vefât ettiğine dair rivâyetlere ulaşmak mümkündür. Kendisinin Mısır'da vefat ettiğine dair rivâyet kabul görmemiştir. Remle'de, Mısır'da ve Humus'ta birer evinin olduğu, Humus'taki evinin fakirlere tahsis ettiği belirtilmektedir.

Kendini Hz.Peygamberin ev halkından biri olarak gören Sevbân efendimizin ailesine yaptığı duayı görünce kendisinin de o aile efradı için de yer alıp almadığını sormuştur. Efendimiz (s.a.s.) de ona kendisinin yöneticilerden veya başka kimselerden bir beklentiye girmeden kapılarını çalmamasını ve kimseden bir şey talep etmeden hayatını sürdürebilirse ehl-i beytten olacağını söylemiştir. Bundan sonraki hayatında Sevbân b. Bücdüd kimseden bir şey istemeyip zühde kendini adamıştır. Annelerimizden Hz. Aişe onun bu yaşamını överek dile getirmiştir. Sevbân b. Bücdüd Allah Resulüne olan bağlılığı onu çok sevmesi ve ondan bir an olsun ayrı kalmaya tahammül dahi edememesi ile bilinir.

Sevbân b. Bücdüd yönetim işlerinden her daim uzak durmuştur. Fakat gördüğü adaletsiz ve yanlış işleri dönemin idarecilerine bildirmiştir. Daha çok ilimle meşgul olup Hz. Peygamberden yaklaşık 128 hadis nakletmiştir.

Bu hadislerin hadis külliyatlarında dağılımı şu şekildedir: Buhârî’de on altı, Müslim’de on altı, Nesâî’de altı, Ebû Dâvûd’da on yedi, Tirmîzî’de yirmi üç, İbn Mâce’de yirmi üç, Dârimî’de on üç, *Müsned*’te ise tekrarlarıyla doksan üç rivâyet olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızda Sevbân b. Bücdüd’ün (r.a.), Hz. Peygamber’den (s.a.v) rivâyet ettiği 43 hadis incelenmiştir. İgili, hadislerini, başlıkları, rivâyet edildiği kısım, bab ve konulardan ayrıca hadisin konusundan yararlanarak belirlenip sıralanmıştır. Bu anlamda toplam 43 konu başlığı tespit ettik. Bu 43 konu başlığı altında 43 hadisi ele aldık. Bu başlıklar kısaca, ahlâktan ibadete, ahkâmdan, adâba kadar geniş bir yelpâzeyi kapsamaktadır.

Çalışmamızda tesbit ettiğimiz ve örneklerini verdiğimiz bu hadislerin (43 hadisin, her biri ayrı ve kapsamlı bir araştırma konusu olabileceğinden ve böyle bir çalışma, çalışmamamızın sınırlarını zorlayacağından, her bir rivayeti çok yönlü değerlendirmeye girmedik. Elbette Hz. Sevbân b. Bücdüd ile ilgili böyle bir çalışma ne ilk ne de son bir çalışmadır. Kuşkusuz bu çalışma bize sahabe neslinin biyografilerini, kişiliğini ve rivayetlerini ve rivayetlerini, rivayetteki rollerini, tabîinle ve tebeu’t tabîinle olan rivayet ilişkilerini tanıma açısından önemli bir bakış açısı sağlamıştır. Yaptığımız bu çalışmanın Sevbân b. Bücdüd ile ilgili daha derinlemediğimiz ve derinlemesine daha üstün çalışmalar çalışmalara vesile olmasına ümit ve dileklerimizle.

KAYNAKÇA

Abdullah b. Mahmud el-Mavsîlî, *el-ihiyâr li ta'lil'l muhtar*, bny. İstanbul: Hikmet,2005.

Öztürk, Abdulvahap, *Riyazu's salihin şerhi*, 1. Bs. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2005.

Abdurrahman b. Ebû Bekir, Celaleddin es-Suyuti, *Câmiu's-sağîr*, Thk. Muhammed Nâsırüddin Elbânî, bny. Riyad: Mektebe'l-İslâmî, ts

Ali b. Sultan Muhammed Ebû'l Hasan Nureddin el-Melle el-Harâvi el-Karî, *Mirkâtü'l-mefatîh*, 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-fikr. Ts.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrahim, *Tarihu'l kebir*, Bny. Beyrut: Dâru'l kütübi'l- ilmiyye, ts.

Buhârî, *Edebû'l-Mufred*, 3. Bs. Beyrut: Dâr-u İbn Kesîr, 2018.

Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed ez-Zeylâî, *Tahrîcü'l-eḥâdis ve'l-âsâri'l-vâkı'a fî tefsîri'l-Keşşâf li'z-Zemahşerî*, 1. Bs. Riyad: Dâru'l neşr, 1414 h.

Mervezî, Ebu Abdullah Naim b. Hammâd, b. Muaviye b. Haris el-Huzâî el-Mervezî, *el-Fiten*, 1.Bs Kâhire: Mektebet'it-tevhid, 1412 h.

Beyhakî, Ahmet b. Hüseyin b. Ali b. Musa el-Horasânî, *Delâ'ilü'n-nübüvve*, 1.Bs. Beyrut: Dâru'l kütübi-l ilmiyye, 1405.

Ebû Cafer, Muhammed b. Cerir b. Yezîd b. Kesir b. Galib el-Emli, *Tefsîrü'l-kur'âni-l-azîm*, thk. Samî b. Muhammed Selâmi, Bny. B.y.y: Dâru'l tab'a lin- neşr ve-t tevzî, 1999.

Ebû Nuayim, Ahmet b. Abdullah el-İsfahânî, *Marifetü's- Sahâbe*, thk. Adil b. Yusuf el-Azezi, 1. Bs. Riyad: Daru'l vatan lin-neşri, 1998.

Ebû Nu'ayim, Ahmet b. Abdullah el-İsfahânî, *Hilyetu'l-evliya ve tabakâtu'l- asfiya*, 1. Bs. Beyrut: Mektebetu'l-hancî, 1988.

Ebû'l-Abbas Şihabeddin Ahmed b. Ebu Bekr b. İsmail b. Selîm b. Kaymaz b. Osman el-Kinenî eş-Şafî, *Zevâ'idî'l-mesânîdi'l el-'aşere*, 1. Bs. Riyad: Dâru'l vatan li'neşr, 1999.

Dimaşkî, Ebu-l Fadıl İsmail b. Ömer b. Kesir el-Kureyşî, el-Basrî, *Câmi'u'l-mesânîd*, 3. Bs. Beyrut: Dâr'ul-hıdr, 1998.

Heysemî, ebû el-Hasan Nureddin Ali b. Bekr b. Süleymen el-Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, 1. Bs. Kâhire: Mektebeti'l küdsiyye, 1994.

Hindî, Alemeddin Ali b. Hüsâmeddin b. Kadî b. Hân el-Kadiri eş-Şazeli el-Hindî, *Kenzü'l-'ummâl*, Bs.5 B.y.y. Muessesetu'r-risâle, 1981.

Kâhirî, Zeyneddin Muhammed Abdurrauf b. Teç el-Arifîn b. Ali b. Zeynelabidîn, *Feyzü'l-kadir*, BS. 1. Kahire: El-mektebet el-ticeriye el-kubrâ, 1356 h.

San'ânî, Hasan b. Ahmet, Yusuf b. Muhammed b. Ahmet er-Rubâi es-San'ânî, *Fethu'l-ğaffâr*, 1.Bs. B.y.y.: Dâri'l ilme'l-fevâid, 1427 h.

Zehebî, *el-İber fî haberi men ğaber, bny*. Beyrut: Dâru'l kütüp el-ilmiyye, 1384 h.

Faysal b. Abdulaziz b. Faysal b. Hammâd el-Mübârek el-Necdi, *Butân el-ahbar muhtasari'l el-aktâr*, 1. Bs. Riyad: Dâru'l-işbilye lil-neşr vet-tevzî, 1998.

Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, 1. Bs. İstanbul: Erkam Yayınları, 1991.

Kahraman, Hayreddin vd., *Kuran Yolu Türkçe Me'al ve Tefsiri*, 5.Bs. Ankara: DİB. 2014.

Heysemî, Nureddin b. Bekr b. Süleymen, *Keşfu'l estâr an-zevâidi-l bezzâr*, Bs.1. Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1979.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah el-Kurtubî, *el-İsti'âb fî marifeti'l-ashâb*, 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-icil, 1992.

İbn Asâkir, Takıyyuddîn Ebû'l-Kasım Ali b. Hasen b. Hibetullah, *Muhtasar târîh-u dımaşk*, thk. b. Menzur Muhammed b. Mukerrem, 1. Bs. Dimaşk: Dâru'l-fıkr, 1984.

İbn'ül Esir, İzzeddin Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî. *Üsdü'l-ğâbe fı ma'rifeti's-sahâbe*, 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1994.

İbn Hacer el-Askalânî, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *el-İsâbe fı temyîzi's-sahâbi*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Mu'avvid, 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye, 1983.

İbn Hacer, *Fethu'-Bâri*, Bny. Beyrut: Dâru'l-ma'arif, 1379 h.

İbn Hibbân, *Sahîhu İbn Hibbân*, 1. Bs. Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1988.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zuhrî, *eṭ-Ṭabaḳâtü'l-kübrâ*, thk. Ali Muhammed, 1. Bs. Kahire: Mektebetu'l-hancî, 2001.

İbn Esîr, Ebû'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, thk. Abdulkadir el-Arnaud, *Câmi'u'l-uşûl li-ehâdîsi'r-Resûl*, 1. Bs. B.y.y. Mektebeti'l havlanî, 1972.

İbni Mende, Ebû Abdullah Muammed b. İshak b. Muhammed b. Yahya b. Mende el-Abdi, *Marifetüs-Sahâbe*, thk. Amir Hasan Sabri, 1. Bs. B.y.y: Cemiatu'l imâreti-l arabiyeti-l mutihadide, 2005.

Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, 1. Bs İstanbul: Akçağ Yayınları, 2014.

Gazâlî, *İhyâ-u ulüm-id-din*, Bny. İstanbul: Merve Yayıncılık, ts.

İzzeddin, Ebû İbrahim Muhammed b. İsmâil b. salâh b. Muhammed el-Hasen, *Subülü'l-İslâm*, 1.Bs. B.y.y: Dâru'l-hadis, 1182 h.

Koca, Ferhat, "Gulûl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 14: 190-192. İstanbul: TDV., 1996.

Lütfi Şentürk, vd, *İslâm İlmihali*, 13. Bs. Ankara: DİB. 2007.

Mehmet Görmez, vd, *Hadislerle İslam*, Bs. 2. Ankara: DİB. 2013), 1: 187

Mizzî, Cemaldin Ebû'l-Haccâc Yusuf b. Zeki b. Abdurrahmân, *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, thk. Beşir 'Avvâd Ma'rif, 6. Bs. Beyrut: Muessesetu'r-risâle, 1944.

Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Fesi b. Tahir es-Sûsî er-Redvânî el-Mağribî el-Melkî, *Camîu'l favâid min camî-il usûl ve mecmâ ez-zavâid*. 1.Bs. Küveyt: Mektebet İbn Kesîr, 1998.

Muhammed Nâsîrüddin Elbânî; *Teraci'at elbânî*, thk. Ebû-l Hasan el-Şeyh, Bny. Riyad: Dâru'l-ma'arif, ts.

Muhammed Nâsîrüddin, *Elbânî, Sahih ve zayıf sünen- el-Tirmîzî*, Bny. İskenderiye: Menzumet el-tahkikât el-hadise, ts.

Hakîm, el-İmam el-Hafiz ebû Abdullah el-Hakîm en-Nîsâbûrî, *el-Mustedrek*, Bny. Beyrut: Dâru'l-mârif, ts.

Nureddin İtir, *İ'lâm el- enâm şerhi buluğ el-maram min ehadis-il ehkâm*, 2.bs. Dimaşk: Dâru'l-yemâme, 2010.

Sindî, Muhammed b. Abdulhadi et-Tetevî ebû'l Hasan Nureddin es-Sindî, *Ğâşiye't es-Sindi a'la süneni İbn mâce*, 3. Bs. Beyrut: Daru'l-fikr, 1138 h.

Suyutî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfî, *Camîu-s sağîr*, 1.Bs. Beyrut: Dâru'l kütübi-l ilmiyye, 1971.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdullah eş-Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 1. Bs. Kâhîre: Dâru'l-hadis, 1993.

Şemseddin Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed es-Sehâvî, *Büldâniyyât*,1. Bs. Riyad: Dâru'l ata, 2001.

Taşar, Mehmet Okan, vd., “Yolsuzluk ve Rüşvetin Kültürel Belirleyicileri”, *Selçuk Ün. Sos. Bil. Der.* 38/2017.

Tirmîzî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre, et-Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*, 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-garip lil-islâm, 1998.

Zehebî, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaût, 1. Bs. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1981.

